

1941

לאמר לאסורים צאו:
להקים ארץ. להנחיל נחלות שממות.
(ישעיה מיט)

ה כ ק ר ע פ נ

יום תל-חי

במשך כ"א השנים שעברו מימי תל-חי לא היתה עוד שעה שבה נראה המאורע הזה סמלי כל כך לפי משמעותו ואקטואלי כל כך לפי החוויה הכרוכה בו כביום הזכרון השתא. אכן, השנה יכולים אנו לאמר במשנה-תוקף, כי יותר משיש בזכר פרשת תל-חי משום ציון לגבורת העבר, יש בו כדי לרמוז על דרכי העתיד. אף ההתלבטות הישובית-הפנימית, שעורר המאורע בשעתו, רחוקה עדיין מעבור לנחלת ההיסטוריה; אמנם המידות רחבו מאד והצורות נשתנו, אך עיקר הבעיה מוסיף להיות כשהיה אז.

ב.

בשעה שכמה עשרות בחורים ובחורות התקבצו בשבט ואדר תר"ף להגנת הנקודות המרוחקות שבגליל העליון, לא היה הישוב מאוחד בהערכת מעשיהם. היו שאמרו: הדאגה לבטחון הארץ מוטלת על צבא מעצמות-ההסכמה, ולא בכוחנו לשאת בעול; הגליל העליון נמצא אז בשטח הכיבוש הצרפתי, לכן יעצו לתבוע מהאדמיניסטרציה הצרפתית כי תמלא את חובתה; במידה שלא תוכל לשמור על הנפש והרכוש, או שתהא עסוקה בענינים הנראים לה חשובים יותר, — אין ברירה

אלא לסגת, בטרם תבוא ההתנגשות עם המתנפלים. כך טענו, לא רק בלתי-ציונים, כי אם מזקני הישוב ומטובי נציגיו: „אין לחשוש, שהבעלים הקודמים של מתולה ישובו ויתישבו בה, — הסביר לוד־פול בועד הזמני של יהודי א״י ב-ג' אדר תר״ף, — יש קושנים ודוקומנטים, ואין נשקפת לנו סכנה מצד זה... להפקיר נפשות, להפקיר בלי תועלת — לזאת אינני מסכים. צריך לסגת“. כידוע, תמך בדעה זו גם זאב ז'בוטינסקי.

ואולם, מאת הבחורים והבחורות, אשר התרכזו בנקודות הצפון, ואלה אשר תמכו בהם, העריכו אחרת את קורות הימים ואת משמעותה של התועלת הלאומית. הם סברו שצבא זר, ואף צבא של בעל-ברית, לא יוכל למלא בשלמות את תפקידי הגנת הישוב. הם חשו — אף כי לא ידעו לבטא תחושתם זו בבהירות — שגם אם יגבר האויב לזמן-מה, ויהא הכרח בנסיגה, הרי עצם העמידה הנועזת תהפוך את הנסיגה הטקטית לנצחון מדיני.

מהלך המאורעות הצדיק את דרכם של מגיני תל-חי. הם החזיקו מעמד שבועות שלמים במקומות שהצבא הצרפתי ויתר עליהם, והצליחו בזה לא מפני שכוחות צבא-הכיבוש הצרפתי היו חלשים מכוחותיהם המעטים, ואף לא מפני שחסר לצרפתים אומץ-לב, — כי אם באשר עמידת הצרפתים בגליל היתה על פי טבעה אחרת מהעמידה העברית: מה שהגנרל גורו ראה כטפל נחשב בעיני טרומפלדור וחבריו לעיקר, ומה שהיה לצרפתים עיקר, נראה כטפל למגיני תל-חי. וכשבאה הנסיגה ההכרחית, מפני היתרון הכמותי ויתרון הציוד של המתנפלים, לא הפכה הנסיגה לשברון ולמפלה. להיפך — הכוח, האומץ והמסירות שהתגלו בהגנת תל-חי, וההד של ימי-הגבורה בחוץ לארץ, שימשו גורם, אשר סייע אחרי כן לצרופו המוחלט של הגליל העליון המזרחי אל שטח המנדט הבריטי ולמסגרת „הבית הלאומי“.

ג.

בהגנת שלוש הנקודות הצפוניות השתתפו, מחוץ לאנשי המקום, גם פועלים מיהודה והגליל, תלמידי הגמנסיה מתל-אביב, ואנשים מן הגדוד העברי „הראשון ליהודה“. ערכו של הגדוד הארץ-ישראלי בהגנת הגליל העליון התבלט במספר הניכר של „משוחררי“ הגדוד, אשר התנדבו לצפון, וכן בדרכים חשובות אחרות. והיה בזה סמל-מה. ההתנדבות לעזרתם של בעלי-ברית, ביחידות עבריות לאומיות, לא עמדה בסתירה לצרכי ההתגוננות העצמית. יתר על כן: מפעל אחד סייע לשני והשלימו; הגדודים העברים עזרו לכושר העמידה העצמית בגליל, והתקוה לכוח עברי עצמאי עודדה את ההתנדבות לצבאות בעלי-הברית. לולא תקוה זו, לא היה קם מתוך הישוב העברי הקטן שביהודה — (השומרון והגליל נמצאו עדיין בימי ההתנדבות בידי התורכים) — גדוד מתנדבים בן 1400 איש.

ולא מקרה הוא הדבר, שיוסף טרומפלדור, אשר ארגן את היחידה העברית הראשונה בצבא הבריטי („גדוד נהגי-הפרדות“), היה גם מפקדו של מפעל ההגנה העצמית הבולט ביותר.

ד.

אנשי מתולה, כפר-גלעדי ותל-חי באו למקומותיהם לשם עבודה, התישבות ובנין, והם השקיעו כוחות רבים באדמתם. אך מי יודע מה היה גורל הנקודות הללו לולא מפעל ההגנה באדר תר"ף, אם כי הקושנים והדוקומנטים נשמרו, ודאי, היטב בידי בעלי-הקרקע היהודים. ואולם: האם היתה הגנת תל-חי וכפר-גלעדי נעשית בעקשנות ובמסירות כזו לולא רצו בכך מתישבי המקום, אשר ברית להם עם אדמתם והם שואבים מתוכה כוחות-עמידה צרופים? מפעל ההתישבות ומפעל ההגנה שזורים זה בזה בקשר אשר לא ינותק. בלי כוננות מתמדת לימי סער ירדו לטמיון אף מאמצי-התישבות מזהירים ביותר; ובאין הכשרון להכות שרשים בקרקע, עלולים גם מעשי מסירות-נפש מפוארים ביותר להשאר רק בבחינת גבורת-נואשים בלבד.

ע"י מעשה ההתגוננות הבטיחו בני הנקודות בצפון את התנאים לקיום ישוביהם; בזכות עמידתם אמיצת-הלב התברכו גם בתקופת שלום ארוכה, שלא הופרעה מאז אפילו בימי מאורעות קשים. והגנת תל-חי לא בלבד שהבטיחה את בנינן המיוחד של שלוש הנקודות האלה, אלא גם אפשרה, לאחר עשרים שנים כמעט, את ההתישבות המסועפת בעמק החולה. יתכן שלולא י"א אדר היתה החולה נמצאת עד היום הזה מעבר לתחום.

לעתים הופכת, איפוא, הכוננות-להגנה תנאי מוקדם לפתיחת מפעל התישבותי חדש. עמידת תל-חי החזירה, כאמור, חבל חשוב למסגרתה המדינית של ההתישבות העברית. אכן, מאז שונו פני הדברים מאד. לא גורל של חבל ארץ אחד הוטל על כפות המאזנים. במובן עמוק יותר מששערנו בזמן מן הזמנים — „כל הארץ לנו תל-חי“.

ה.

אנשי עבודה ושלום, אנשי חזון לאומי וחברותי טהור וצרוף — אלה היו הבחורים והבחורות שנלחמו ונפלו בתל-חי. כל התרברבות צבאית היתה רחוקה מהם ולא בנקל בשלה בלבם ההחלטה לאחוז בנשק. אולם כאבות-אבותיהם מלפני אלפיים וארבע מאות שנה חשו אף הם, שאי-אפשר לבנות מולדת מחדש, אלא אם היד האחת עושה במלאכה והשניה מחזקת השלח. הם ידעו, שאם רוצים הם לבנות בזכות ולא בחסד-גויים, הרי זכות זו מטילה חובות חמורות מאד; והם הבינו, שעם כל הברכה שמביאים אנחנו לשכנינו, לא נשיג את הבטחון ואת השלום במפעלי הברכה ובכונתנו הטהורה בלבד; רק עמידה של קוממיות לאומית ושל נכונות לקרבן האחרון תתן לנו בטחון ושלום כאחד.

הלקח הזה של אנשי תל-חי גדול כוחו כיום כאשר היה לפני עשרים ואחת שנה, ואולי — עוד יותר מאז.

אפריקה הדרומית ויחסה למלחמה

ערכה של אפריקה הדרומית במאמץ המלחמה של הקיסרות הבריטית הוא בולט, ללא ספק, והתפתחות היחסים הפנימיים בין חלקי האוכלוסים «הלבנים» היא חשובה ביותר בשבילנו, בגלל הקיבוץ היהודי הער היושב שם והמהווה גורם בעל-משקל גם לגבי התפתחות מפעלנו בארץ. המאמר המוגש בזה הוא פרי עטו של מסתכל, אשר חזר לא כבר משליחות ממושכת לאפריקה הדרומית וסייר את חלקיה השונים. – המערכת.

אחד מכשלונותיו של היטלר, אשר ניתן לו פרסום מועט מדי – זה כשלוננו באפריקה הדרומית. הוא תלה תקוות גדולות באפריקה הדרומית, ותלה אותן לא רק במפלגתו הלאומנית של הדייר מלן. זמן-מה לפני פרוץ המלחמה יצא אוסולד פירוב, מיניסטר ההגנה בממשלת המפלגה המאוחדת של הגנרל הרצוג, לביקור בגרמניה, והשמועות אמרו, שפירוב הלך אל גרמניה הנאצית כאל מולדתו-ברוח. המאורעות הוכיחו כי לא היו אלה שמועות שוא. הנאצים סמכו על ניטרליותה של אפריקה הדרומית, ואמנם היו יסודות חזקים לתקוותם, שאפריקה הדרומית תהיה החוליה החלשה אשר תגרום לניתוק השרשרת של האימפריה הבריטית. נוצלו כל התכסיסים של התעמולה הנאצית, לרבות האנטישמיות, כדי למנוע את ברית המדינות של אפריקה הדרומית מהצטרף למלחמה. והמזימה נכשלה. לא זו בלבד, שברית המדינות דרום אפריקה עמדה לימין המדינות האחרות בתוך חברה-העמים הבריטי, אלא שהיא מביאה עזרה בעלת חשיבות רבה, כלכלית וצבאית, לענין המשותף.

באפריקה הדרומית, כבכל מקום אחר, ישנם אנשים העוינים כל כך את הבריטים, עד שהם מוכנים להטיל מום בחטמם הם כדי להזעיק את פניהם. ההרגשה האנטי-בריטית בלב הבורים של אפריקה הדרומית, שהיתה לה כבר מסורת בת מאה שנה, דעכה בקושי. למעלה משלושים שנות שיתוף בתוך «היוניון» לא הועילו לעקרה מן השורש. אכן בעשרת השנים האחרונות התלקחה באש חדשה. בין שני המיליונים של הלבנים באפריקה הדרומית מהווה החלק הדובר «אפריקנש» (הדיאלקט ההולנדי של הבורים) רק רוב קלוש. הבורי הלאומני רואה סביבו רוב בלתי-אירופי מכריע של ששה מיליונים ילידים, הודים ואסייתים, ומצד שני הוא רואה את התעשייה והמסחר של הארץ מתרכזים מאליהם בידי החלק הדובר אנגלית, ההולך ומתרבה גם במספרו, בזכות ההגירה הפונה ברובה אל הערים והמתבוללת באנגלים יותר מאשר ב-«אפריקנרים». מצב זה הוא המפחיד אותם. ה-«אפריקנר» המתקדם והליברלי, אף שהוא עומד בתוקף על זכויותיו הלאומיות והתרבותיות של העם הדובר אפריקנש, נוטה להעלאת רמת החיים של יליד הארץ ומוכן לעבוד עבודת-גומלין עם האנגלים לפיתוחה הכלכלי של הארץ בכללה. בראותו בפיתוח זה את הדרך היחידה לפתרון הבעיות הכלכליות של עמו גופא. לא כן הבורי הלאומני. אין הוא מסתפק בשויון לאומי ותרבותי עם האנגלים, ובסתר לבו הוא חרד מפני התפתחותם של הילידים. הלך המחשבה הכללי של הלאומנים בשנים האחרונות היה: לנצל את יתרונם כרוב בורי בתוך האוכלוסים הלבנים, ולקבוע שלטון בורי בכל הארץ ובכל ענפי החיים שלה. השלב הראשון במדיניות זו היה לקבוע הגבלות

להגירה, חמורות ככל האפשר, ועל ידי כך לשמור על קיום הרוב הבורי בתוך האוכלוסים הלבנים. השלב השני היה לא רק לעמוד על זכויות שוות לאנגלית ולבורית, כי אם לדרוש זכות בכורה לבורית, כדבר המובן מאליו. כך, למשל, גרם החוק המחייב את פקידי הממשלה האזרחיים לדעת את שתי השפות, שאנשים דוברי בורית השתלטו שלטון גמור בשירות האזרחי, וכן בשירות הרכבות ובמשטרה. כי יש לזכור, שהרוב הגדול של הבורים שולט גם בלשון האנגלית, בעוד שרק מיעוט מבין האנגלים שומע בורית. ובשלישית, דרשו הלאומנים, למעשה, יחס של העדפה לבורים בשטח הכלכלי. נדיבות-לבה של הממשלה במתן סיוע כספי לפרמרים היתה, בעצם, ויתור לדרישה זו, כי הרוב הגדול של הפרמרים הם בורים. כן גם תכנית העבודות הציבוריות של הממשלה היתה מכוונת למעשה להענות לבעית „הלבנים העניים“, שנוגעת בעיקר לאוכלוסיה הבורית. מה שהלאומני לא יכול להשיג מתוך לחץ על הממשלה ניסה להבטיח על ידי פעולת מישרין בשדה הכלכלה. נעשה נסיון להקים חזית כלכלית בורית מסביב למפלגה הלאומנית ולחברות התרבות הבוריות, – חזית מצוידת בקואופרטיבים של צרכנים ומלווה מאמץ תכניתי להחרים את חברות-המסחר היהודיות והאנגליות.

זו היתה פוליטיקה שניזונה מן המסורת האנטי-בריטית ואשר שאפה ליצור בלוק אפריקנרי, שתכליתו תהיה להרוס את המוסדות הדו-לאומיים של היוניון ולהפוך את הארץ למדינה בורית, אשר לא יהא בה מקום ליהודי, ואשר ביחס לאנגלים תנהג בסבלנות בלבד, ואף זה רק ביחס לאותם האנגלים אשר יאותו „לתת את הבכורה לאפריקה הדרומית“. זו היתה פוליטיקה, שהיטלר חשב לנצל אותה למטרותיו הוא. והוא אמנם ניסה בזה. הוא נכשל, משום שפוליטיקה זו לא משכה את לב רוב התושבים.

הממשלה הממוזגת של סמטס והרצוג נתפוררה, ב־3 בספטמבר 1939, בעטייה של נוסחת הרצוג המתנגדת למלחמה. התוצאה התכופה של מפלת הרצוג היתה הצטרפותה של אפריקה הדרומית למלחמה בהנהלתו של סמטס, ואיחודו בישראל-המזל של הרצוג עם האופוזיציה הלאומנית. וכך היו חדשי המלחמה הראשונים – תקופה רבת-מתיחות וחרדה. התהלכו דיבורים, דיבורים פרוצים, על מרידה. אכן סמטס מצא, כי הארץ אינה מוכנה למלחמה כל עיקר. לא היה כל צבא ראוי לשם זה, ולא היה כל ציוד בשביל להגדילו. זו הירושה שהניח פירוב לממשלת סמטס. הטירונים החדשים, שנענו לקריאת-הגיוס של סמטס בחורף שנת 1939, הלכו לצבא אשר חסרו לו היסודות הפשוטים ביותר של חיים צבאיים. נחוץ היה להמציא מיטות-מחנה, שמיכות ורובים בשביל החיילים החדשים. הציוד המיכני של הצבא היה חסר-ערך. היה הכרח להתקין כל דבר בצורה ארעית. בינתיים צריכה היתה הממשלה להלחם בפרובוקציה הנפוצה על-ידי האופוזיציה, אשר מתוך שנאתה היתרה לבריטים נעשתה פרו-גרמנית יותר ויותר. על התחברותם של הרצוג ומלן הוכרז כעל הגשמת הבלוק האפריקנרי. כיוון הבלוק הזה היה בידי הקיצוניים. הדרישה להסתלק לחלוטין מן ה-„קשר לבריטים“ ולהקים רפובליקה אפריקנית, אשר פירוב קרא לכך פעם „בדיחה בלה“, היתה לנושא של מדיניות מעשית. על פני כל הארץ התהלכו נואמי האופוזיציה ודיברו על לב הפרמר, שהמלחמה תהרוס אותו, כי סמטס גזל מאת הפרמר את לקוחו הטוב ביותר – את גרמניה – וכי סמטס מכר את הארץ לאנגלים.

היה צורך בחכמת מדינאים עילאית מצדו של סמטס וחבריו כדי לשמור את הארץ, כי תעבור דרך אותה תקופה בלא בשפיכת דמים. לימין הממשלה החדשה

עמד רוב האוכלוסין, אולם בתחילה היה זה רוב קטן בלבד. מובן מאליו, שהאנגלים התלכדו סביבה, וכן היהודים, אשר בידם היה כוח ההכרעה במספר מועט של מחוזות. הם והבורים הליברליים, אשר סמטס הוא מנהיגם, שימשו משען לממשלה לשם פוליטיקה תקיפה. כוח-ההגנה הורחב, וסמטס בעצמו קיבל עליו את האחריות לו כמיניסטר. מתנדבים זרמו אליו מכל קצות הארץ. לא עלה על הדעת להכריז גיוס חובה. יתר על כן, סמטס היה נאלץ להסכים, שחיילים דרום-אפריקאים לא ישלחו אל מעבר לים, אכן על יסודות התנדבות הוקם צבא, שאפריקה הדרומית רשאית להתגאות בו*. בשטח הכלכלי צריכה היתה הממשלה לא רק לדאוג לצידו של הצבא הזה, אלא גם למנוע כל אפשרות לשימוש בטעמים כלכליים כנגד מדיניות-המלחמה. ביחוד נחוץ היה להוכיח לפרמר הבורי, שהמלחמה לא תגרום לו הפסדים. ההסכמים שנעשו עם אנגליה לקניית הצמר, התירס והפירות של אפריקה הדרומית היו חלק חשוב ממדיניות המלחמה של סמטס. לולא ההסכמים האלה עלולה היתה כל מדיניות המלחמה להכשל.

לשם סיפוק צרכי הצבא נוצר מכון לאספקה, ואחד מהישגיו היתה עריכת תכנית רחבה לאימון טכני. מכון זה הביא לידי תנועה את גלגלי התעשייה של אפריקה הדרומית. אכן תקופת המלחמה הביאה עמה התפתחות-תעשייה במידה שלא היתה עוד כמוה. מסביב למפעלי הפלדה הממשלתיים בפרטוריה הוקמה תעשיית זיון המיצרת כבר מכוניות משוריינות ומכוניות-משא וכן גם מיני נשק. ששה-עשר בתי-חרושת לנעלים עסוקים בייצור לצרכי הצבא; בתי-חרושת חדשים מוצרים מכשירים מדויקים. בשביל לתת את העידוד הדרוש לתעשייה החדשה הוקמה, מחלקה לפיתוח התעשייה, העוזרת לאנשי התעשייה לפתור את בעיותיהם הרבות. אפריקה הדרומית מבורכת בשפע של חמרי-גלם. האספקה לצרכי המלחמה סייעה ליצירת מבנה תעשייתי רב-צדדים, על סמך מציאותם של חמרי-הגלם הללו, ואין ספק שהוא עתיד להיות מקור-עזר תמידי לחיים הכלכליים של הארץ.

אותם הצרכים ההכרחיים שאי-אפשר היה לספקם בתחומי ה"יוניון" גופא הובאו מבחוץ. חשיבות מיוחדת יש לוועדת הקניה שנשלחה לארצות הברית של אמריקה, אשר סחרה של אפריקה הדרומית עמן, היצוא והיבוא גם יחד, גדל והולך. בינתיים נתרחב המסחר עם אנגליה ועם שאר ארצות הקיסרות. גידול המסחר הביא לידי גידול תנועת האניות לקייפטאון ודורבן ומהן, והמספנות הקיימות בהן העמסו עבודה רבה.

השפע הכלכלי שבא לאחר הכרזת המלחמה גרם, שרגשות ההתנגדות במחוזות הפנימיים, ביישובי החקלאים הבורים, לא קיבלו כל צורה רצינית חוץ מדיבורים. כדי לשלול מהם כל כוח ממשי השתמש סמטס ב"תקנות לשעת חירום", לעיקול כל הנשק הנמצא ברשות האזרחים. למעלה משמונים אלף רובים גויסו בדרך זו והם נמצאים כיום בידי הצבא. קודם לצעד זה הוטל מעצר על סוכני גרמניה ועמם נעצרו גם כמה מן הלאומנים של אפריקה הדרומית. היסודות הפטריוטיים קבלו לעתים קרובות על סמטס, שהוא נוהג ברכות יתירה. הוא היה נותן לאופוזיציה חופש דיבור, שהיה מקבל לעתים קרובות צורה של הסתה בלתי-בלומה למרד. ואולם סמטס ידע את דרכו. לאט-לאט התחילו האנשים להרגיש כי הוא הולך

* יש לציין כי בהקמת הצבא הזה נטלו היהודים חלק רב. מתוך אוכלוסיה יהודית שאינה מגיעה למאה אלף נפש, הצטרפו לא פחות מעשרת אלפים יהודים לצבא, בערך יחסי העולה לאין שיעור על אחוז התושבים היהודים בתוך האוכלוסים הלבנים. כן נתנו היהודים במידה הגונה מכוחם גם בשדה התעשייה.

ונעשה אדון המצב, וכי שיטתו לפייס את האופוזיציה על-ידי שגשוג כלכלי ולשלול ממנה את האפשרות האוביקטיבית למרוד, מצליחה. כל זמן שפוליטיקה זו הצליחה יכול היה לתת להם לדבר כאות נפשם. כן הורגש, שלאחר שפוליטיקה זו תצליח במידה המניחה את הדעת, יעשו צעדים לרסן את תעלולי האופוזיציה. ואמנם שיטה זו הצילה את המצב. הנימוקים המעשיים שהעלתה האופוזיציה כנגד המלחמה הופרכו בזה אחר זה. החשש להפסד השוק הגרמני לסחר-הצמר, וכן שאר הדחלילים שבהם הפחידה האופוזיציה את הפרמרים, נמוגו ונעלמו. המסחר המוגדל עם אנגליה מילא במידה גדושה את מקום השוק הגרמני. באין נימוקים מעשיים באה האופוזיציה לידי חוסר-הגיון פרוץ. פלישת הנאצים להולנד – מכורתם של הבורים – הוסברה כמעשה התגוננות מצד הנאצים בפני נכלי הבריטים. על תמוטת צרפת הוכרו כעל מפלת בריטניה. סמטס נאשם, שהוא המיט שואה על אפריקה הדרומית, בהביאו אותה לידי סכסוך חסר-טעם עם כובש-העולם הנאצי. הועלתה סיסמה חדשה, לאמור, שאפריקה הדרומית צריכה לטובתה לקנות את ידידותה של גרמניה על ידי עשיית שלום נפרד. אלה היו נימוקים שגעגועים כמוסים הולידום. האיבה לבריטניה היתה גדולה כל-כך בקרב הלאומנים הקיצוניים, שבהכרח הביאה אותם לידי אמונה, שאם אנגליה היא האויב, הרי ודאי שגרמניה היא הידיד. ההצהרה הגלויה בפי מנהיג לאומני בקונגרס המפלגה בבלִמפונטין בחודש נובמבר האחרון, שנצחון גרמני הוא ערובה להקמת הרפובליקה של אפריקה הדרומית, הרחיקה מאד מאותה דרישה לניטרליות שדרשו בתום-לב הרצוג ותומכיו בשעתם. חוסר-האחריות של האופוזיציה, שהלך וגבר במהירות, העיד בעצם על גידול חולשתה, והוא גרם להחלישה עוד יותר בהביאו לידי פרישתו של הרצוג מן המפלגה הלאומנית המאוחדת. פרישתו של הרצוג חשפה את הבדיה על הבלוק האפריקני המאוחד, ועם הסתלקותו מן הבמה הפוליטית נעשו הענינים ברורים; מצד אחד עומד רוב האומה לימינו של סמטס, ומצד שני – מיעוט לאומני, נאצי לפי תכונתו והשקפותיו, בלי כל אפשרות להגיע לידי שלטון. אם בצורה קונסטיטוציונית ואם בדרך אחרת; ובתוך – המון של בורים, במספר הולך וגדל, שאמנם אין להם חיבה מיוחדת לאנגליה, אבל עם זה אין להם כל חשק וכל טעם לשקוע באופוזיציה פרועה. יום פרישתו של הרצוג הוא תאריך חשוב מאד. עוד כמה חדשים לפני נובמבר היה זה סוד גלוי, שהאופוזיציה „המאוחדת” מפולגת בכמה וכמה ענינים. הפירוד בין הרצוג למלן, שציפו לו וניבאו לו מראש במשך כמה חדשים, לא בא אלא אחרי שנכשלה התקפת האויר הנאצית על בריטניה. במשך אותה תקופת-חרדה, למן יוני ועד אוקטובר, עוד טופחה האמונה בלב הרצוג, כי אחרי הכל יתכן שצדקו חמומי הראש, ואולי כבר זכתה גרמניה באמת במלחמה. אחרי מפלת צרפת כתב הרצוג מכתב אל סמטס והניע אותו לשלום נפרד. בנובמבר בא אמונו של סמטס על שכרו: בריטניה החזיקה מעמד והרצוג הסתלק מן הבמה הפוליטית. פרישתו של הרצוג היתה הודאה אלמת בודאות הנצחון של בריטניה. נאום הפרישה שלו בבלִמפונטין, שבו הדגיש את הנחיצות בפעולת שיתוף בין האנגלים והבורים בחיי אפריקה הדרומית, – הנאום הזה גופו שימש כבואה לתמורה שחלה בחישוביו. האמונה בלב תומכי סמטס, שהם הגם הצד הזוכה, מחזקת כיום את ידיו. אמונה זו ודאי נתחזקה עתה עם הנצחונות האחרונים בלוב ובחבש.

על עמדתו החזקה של סמטס וחולשתה של האופוזיציה מעידות שתי עובדות: צבא דרום-אפריקה נשלח לחזית קניה במספר הולך וגדל, ויד תקיפה יותר

ביחס לאיגודי האופוזיציה ההרסניים. חל איסור על מדים וסמלים פוליטיים, ומנהיגי האופוזיציה הנאשמים במעשי־קשר או בפעולה הרסנית נתבעים לדין. כל אלה הן פעולות, שיש בכוח הממשלה כיום לעשותן. כיום בטוחה ממשלת סמטס מבפנים למדי, והיא מסוגלת לכוון את עיקר תשומת לבה לפעולות המלחמה באפריקה המזרחית והצפונית. חודש נובמבר 1940, שהתחיל בביקור של סמטס אל צבאו בחזית קניה ובפרישתו של הרצוג, משמש נקודת־מפנה בתולדות ממשלת־ימי־המלחמה של סמטס. המאמץ, שהיה מכוון עד אז להקמת צבא וצידוד ולנצחון בחזית הפנימית במולדת, הופנה עכשו מתוך הרגשת אמון בכוחות העצמיים, לנקודה העיקרית: להביא את כוחה של אפריקה הדרומית, שהושג זה עתה, אל קו החזית, למערכה בעד הנצחון. כיום שותפים בני אפריקה הדרומית להתקדמותן של מעצמות־הברית במדבר המערבי, ואילו בחזית קניה התחילו בהשתערוות שעתידה להרוס את הקיסרות האיטלקית באפריקה המזרחית.

יצחק מֶהֶרְנִי

אִירָן בִּשְׁעָה זֹו

דפי העתונים נקודים עכשו המון שמות של ארצות וחבלים שונים, של ערים ונהרות, ויום־יום נוספים עליהם שמות חדשים. אולם ישנן ארצות, ישנם חבלים, ערים ונהרות, אשר שמותיהם טרם עברו מן האטלס אל עמודי העתון, ואף־על־פי־כן נודעת להם חשיבות רבה, ועתידיים הם למלא תפקיד גדול במאורעות הבאים. אחת הארצות האלה היא אִירָן.

ארץ זו שוכנת על גבולות רוסיה הסוביטית, תורכיה, עירק, הודו ואפגניסטן; היא ואפגניסטן הן הארצות היחידות במזרח הקרוב, אשר לא רק הכריזו על ניטרליות חמורה, אלא גם לא קשרו עצמן בשום חוזה עם הארצות הנלחמות.

הגרמנים באִירָן

על כן לא תפליאנו ההשערה, שטֶהֶרן היתה בזמן האחרון למרכז הפעולה הגרמנית במזרח הקרוב, — כשם שעיר זו היתה שנים אחדות לפני המלחמה המקום המענין ביותר להתבוננות אל התעמולה הבולשביסטית. אם עד המלחמה שימשו בירות, בגדד וקהיר כמרכזי פעולתם של הסוכנים הגרמנים במזרח הקרוב, ובהדרכת הקונסולים הגרמנים נרקמו מכאן, החל משנת 1935, כל מיני אינטריגות פוליטיות, נשלחו סוכנים ופוזרו עשרות־אלפים פונטים, הרי יש יסוד גמור להניח, שמראשית המלחמה קבע החלק העיקרי של הארגון הזה את מושבו באִירָן. האנשים האלה קשורים במחלקה המזרחית של מיניסטריון התעמולה, במחלקת הריגול של כוחות־הצבא הגרמנים. במחלקה המזרחית של מיניסטריון החוץ, ובגסטפו.

יסוד שעורים מיוחדים לתעמלנים בברלין, כריתת חוזה־מסחר, שליחת מומחים לבנית מסילות ברזל, שליחת מורים ומומחים לכלכלה, הפצת סרטים של קולנוע,

* הכוח הצבאי הראשון שנשלח לחזית אפריקה היה מורכב ברובו הגדול מדוברי האנגלית; ואולם כתגבורות שנשלחו אחרי כן היו דוברי ההולנדית חלק גדול, ונשתקפה בזה התמורה החשובה שחלה במצב הדברים בתוך הארץ. — המערכת.

ולבסוף ביקוריהם האישיים של הד"ר שֶׁכט ושל בלדור פון שִירח, – כל אלה אינם אלא חוליות בשרשרת הארוכה של שאיפותיו של היטלר.

עוד חדשים לפני המלחמה מינה המיניסטריאון האירני לעבודות צבוריות ולהובלה חבורה שלמה של מהנדסים גרמנים לעבודה במסילות-הברזל הנבנות באירן, ונשלחו עשרות אחרות של מרצים גרמניים למכונים הטכניים הנתונים לפיקוחו של המיניסטריאון לתעשייה. סמוך לראשית המלחמה נמצאו באירן אלפים גרמנים, בערך, רובם – נושאי משרה ממשלתית או עובדים בעסקי-מסחר. 95% מהם נשמעים להוראות הגאוליטר שבמקום. הם מקיימים את כל החוקים הגרמניים, מחרימים את היהודים וממציאים אינפורמציה פוליטית ומסחרית למשרדו של הגאוליטר. סניף-התעמולה הגרמני מוציא ירחון בשפת אירן, מוקדש לקשרי המסחר והתרבות שבין גרמניה ואירן, וממציא אותו לכל המוסדות.

סוֹס שֶׁל שַׁחֲמַט

לפני שנה קבלו רוב עסקי המסחר באירן מכתבים וחברות מגרמניה, הבאים להסביר, כי מכיון שדרך הים לאירן סגורה כיום, השלימה גרמניה את הכנותיה לדרך-עקיפין. כל הסחורות הגרמניות תשלחנה לֶרְגֶנְשבורג (על הדנובה, במרחק של 40 קילומטר ממינכן), ומשם על פני הדנובה עד נמל גֶלֶץ. מגלץ בים אל בְּטוֹם; משם ברכבת, דרך של 500 קילומטר, עד בֶּקוּ, ומכאן לאחד הנמלים של אירן. אין להתפלא, שהרעיון בדבר דרך אלטרנטיבית מסחרית זו הועבר לעיון ולעיבוד אל המטה הראשי הגרמני, וכי עם התפתחות המאורעות בבלקנים מקבל הרעיון הזה מידת-מה של אקטואליות „אלטרנטיבית“. יכולים אנו לשער לנו מהלך מחשבה מעין זה: אם תורכיה תהיה ניטרלית ותחלת אינטרונציה של צבא הגרמנים בבלקנים, אפשר יהיה אולי להחזיקה בניטרליות גם לאחר זה, כשהצבא הגרמני יעבור בדרך-העקיפין האמורה ויכנס לפרס, בהסכמה של זו או בלעדיה*. מטרת חדירה זו תהיה לחולל מבוכה בעולם הערבי ולהשתער להתקפה על תעלת סואץ ובסיסי המלחמה הבריטים, וגם להטיל חרדה בהודו. השאלה היסודית העולה בשעת תיכון התכנית הזאת, היא: היתן השלטון הסובייטי את המעבר דרך קוקוז? אכן עב-עגן כבר פרוש לפי שעה על שאלה זו, באשר אין איש יודע עד היכן הרחיקו כיום רוסיה הסובייטית וגרמניה במשחקן המתעתע, ומה יביא לנו יום-המחרת. ואולם אחרי כל מה שארע במשך השנתיים האחרונות קשה לך להיות בטוח, כי רוסיה לא תתן בשום פנים את רשות המעבר הזה. ומכאן נובע אותו מהלך הסוס השחמטי של גרמניה, מן הבלקנים לאירן, המענין אותנו במאמר הזה.

מה לומה בעורף

יומן ישן מלפני חצי יובל שנים. המחבר – סוכן גרמני, גְרִיזִינְגֶר שמו, חבר „למשלחת האירנית“ של הקפיטן גִידֶרמֶיר.

„קְרֶמֶן. – יום חמישי, 4/XI, 1915. אספנו תשעים רובים, וחמשים נקבל במשך שלושה ימים. אז יהיה כוחנו שווה לכוחו של שר-הפלך.

קְרֶמֶן, יום חמישי, 16/XII, 1915. כאן שינויים גדולים. הדימוקרטים, 300–400 איש, דרשו שהאנגלים והרוסים יצאו את העיר. הם תפסו את הטלגרף האנגלי...

* חוזה הברית הסער-אבדית שנכרתה בשנת 1934 בין תורכיה, אירן, עירק ואפגניסטן אינו מחייב את הצדדים החתומים עליו לבוא לעזרתו של איזה צד הנחקק מבוחר.

אנחנו נחכה עד שהאנגלים יעזבו את העיר... זילר שתפס את הבנק ביזר הכנים לכיסו 15 אלף טומנים.

סופה של אותה שנה היה קשה למעצמות הברית. במערב בא הסיום העגום של הקרבות ליד לוס. התחילה יציאת הדרדנלים. הגרמנים כבשו את וילנה. בחזית האיטלקית לא רבה הנחמה. נפלה העיר מונסטיר. המצב בארם-נהרים, אחרי הקרב ליד קטסיפון, קשה ביותר. סוכנים גרמנים מציפים את אירן, אשר מקומה בערסן של הודו וארם-נהרים משוה לה חשיבות יתרה. תפקיד הסוכנים האלה להעלות באש את מעינות הנפט, לסכן את מצב הצבא הבריטי הנלחם בארם-נהרים, לעורר מרד בבלוג'יסטן ולמשוך צבא רוסי רב ככל האפשר לחזית קוקו; הם מזיינים את שבטי ההרים, מחוללים מרידות, מבצעים התנפלויות על מוסדות מעצמות הברית בשירז, קרמן וחמדן. שודדים בנקים אנגלים וסוכנים של אנגליה; מזיינים את נוריסטן ומציקים לגבולות הודו. באיזור קרמן הם שמים מחסום לצבא הרוסי שעמד לעבור לארם נהרים. אם כי אין לראות את פעולת הסוכנים הגרמנים כמוצלחת בכללה, מפני בחירת האנשים הגרועה. אף-על-פי-כן גרמו בשעתם טרדות מרובות, והדיוויזיה האנגלית, שנשלחה בראשית שנת 1915 לדרום פרס, עסוקה היתה יותר משנתיים ימים בחיסול המהומות האלו. הספרות הבריטית הרשמית מציינת את הסכנה שנוצרה עקב פעולת הסוכנים הגרמנים באירן. משיכת חלק מן הצבא לכאן הפריעה לכל מיני תכניות בנקודות אסטרטגיות אחרות.

רק במרס 1917, עם כיבוש בגדד, פחתה הסכנה הזאת.

אירן המודרנית

אירן יצאה מן המלחמה ההיא שסועה ומפורדת, וחבלים ממנה היו תפוסים בידי כובשי-חוץ. עתה נשאה רעיון אחד בנפשה: להשתחרר מעול כל הזרים וליצור מדינה לאומית בלתי-תלויה ולבודד אותה להבא מן העולם כולו, בכוחו של משק אבטריקי. הוגה הרעיון הזה ומגשימו היה ריזא חן פחלוי. בשנה זו, בפברואר, מלאו עשרים שנה מן העת ההיא, שריזא חן, — שהיה אז קצין בריגדה של קוזקים פרסים, — נכנס בראש צבאותיו לטהרן, על מנת לקחת את הממשלה בידו ולפתוח דף חדש בתולדות העם הפרסי. ובאפריל שנה זו תמלאנה 15 שנה להכתרתו. הארץ אשר בה קשר את שמו לפני עשרים שנה היא גדולה פי 63 מארץ-ישראל לפי שטחה, ופי עשרה לפי מספר האוכלוסים. היא משתרעת על פני שטח השווה כמעט לשטח הארצות השייכות למדינות הציר והכבושות על ידן באירופה, אשר אוכלוסייהן — 200 מיליון איש.

דאגתו הראשונה של ריזא חן היתה להקים ממשלה מרכזית חזקה ולדכא את שאיפות ההתבדלות של השבטים הבודדים, אשר שימשו כל הימים בובות-משחק בידי הזרים ומקור מהומות מתמידות; הקנזרים, הבחטיארים, הלורים, הקורדים והאפגנים רוסנו במשך שנים אחדות ועברו לחיי-שלום.

תעודתו השניה היתה להכניס סדרים במסחר וליצור תקציב בריא. הדבר הוטל על עסקי-המונופולין של המדינה. סמוך לראשית המלחמה הזאת כבר היו באירן למעלה משלושים עסקי-מונופולין. ומהם העיקריים: המונופולין על סחר-היצוא של כותנה, של אופיום, פשתן, מרבדים, עור, אורז, ועל סחר היבוא של אבטומובילים, חלקי-מכונות וכיוצא באלו. תוצאת הפעולות האלה היתה, שאירן שילמה את כל חובותיה מבית ומחוץ והבריאה במידה רבה את מאזן סחר-החוץ

שלה. סמוך לראשית המלחמה הזאת הגיע שויו של סחר-החוץ האירני ל-20 מיליון לירות (בשנת 1928 היה שויו רק 3 מיליונים לירות).

הדאגה השלישית של הממשלה היתה יצירת תעשיה עצמאית. התעשיה האירנית נתפתחה כולה על חשבון המדינה. הממשלה בונה בחי-חרושת בעצמה, או שהיא שותף מכריע בבניהם. במשך השנים השקיעה הממשלה 10 מיליונים פונטים בתעשיה ובערך שלושה מיליונים במשק החקלאי. בשנת 1939 כבר היו בארץ 22 בתי-חרושת לטכסטיל – ובהם יותר ממאה אלף נולים – מותקנים באמצעי הטכניקה החדשים ביותר. נוסדו מפעלי-משי גדולים, בתי-חרושת לסוכר המייצרים 300 אלף טונות בשנה, מחסני-בר ל-100,000 טונות, טחנות-אורז, בתי-חרושת למלט, לטה, ושנים-עשר בתי-חרושת לצמר.

מענין הדבר לציין, שהמספרים האלה, המבטאים את ההישגים הגדולים של אירן, דומים מאוד למספרים של ארץ-ישראל. הקטנה מאירן פי 63. סחר-החוץ של ארץ-ישראל בשנת 1939 הגיע ל-20 מיליון (אירן – 20 מיליון). ההשקעה בתעשיה – 12 מיליונים (כמו באירן). בחקלאות השקיעה ארץ-ישראל יותר מאירן. הכנסות הממשלה באירן הן גדולות ב-50% משל הכנסות ארץ-ישראל: בראשית המלחמה הוערך תקציב-ההכנסות של אירן בסך 12 מיליון (מלבד הכנסות הנפט), בעוד שהכנסותיה של ממשלת ארץ-ישראל היו 5 מיליונים לירות והכנסות המוסדות העברים הלאומיים היו 3 מיליונים, וביחד – 8 מיליונים לירות.

ממשלת אירן קיבלה כ-20% מהכנסותיה מזכיון הנפט. זכיון זה היא חתיכה „הערבה לחך” כל כובש. בשנת 1938 הגיע ייצור הנפט בעולם כולו ל-200 מיליון טונות, לאחר שהוכפל פי שלושה במשך 25 השנים האחרונות. ייצור הנפט בפרס הגיע ל-10 מיליונים טונות, כלומר ל-5% מכל הייצור בעולם, בעוד שלפני עשרים וחמש שנה לא הגיע הייצור אף ל-1/2 אחוז. על ערכו של הנפט האירני בחלק זה של העולם נוכל לעמוד מתוך העובדה, ששבעים וחמשה אחוזים מכל ייצור הנפט מופק באמריקה הצפונית והדרומית. אירן מייצרת נפט כמעט פי שנים מייצורו ברומניה ופי שנים וחצי מבעירק. הון חברת הנפט האנגלו-אירנית עולה ליותר מ-30 מיליון לירות. בשנת 1938 עלו הרווחים של החברה לסך 10% מיליון. ודמי הרווחים לממשלה בשנות 1936, 1937 ל-5 מיליונים לירות, בקירוב. על ההיקף הכביר של המפעל אפשר לדון לפי הצי אשר בידי החברה, המכיל 250 יחידות, ומהן 100 טנקרים, בני מיליון טונות בסך הכל (רבע מכל צי הטנקרים במשק-הים של בריטניה).

המגמה הרביעית בפעולת הממשלה היתה טיפוח הלאומיות באירן, פעולה שנחגשמה בד בבד עם החיקונים הכלכליים והפוליטיים בארץ. נוסדו בתי-ספר ואוניברסיטאות, ספריות ושיעורים למקצועות שונים, נבנתה תחנת-רדיו, נתארגנה חנועת צופים.

כסעף חמישי בפעולת הממשלה יש לראות את הקמת הצבא וכסעף ששי בנין מסילות ברזל.

מסילות הברזל

על מסילות-הברזל גאות אירן והשח שלה. 15% מתקציב המדינה מושקעים בבנייתן. בשנת 1939 נשלם בנין מסילת הברזל הטרנסאירנית, אשר ראשיתה בחופו הדרומי-מזרחי של הים הכספי ליד פְּנְדֶרֶשֶׁח וסופה בפְּנְדֶרֶשֶׁחנור אשר עם המפרץ הפרסי. בחירת הנמלים נקבעה מתוך השאיפה להתרחק ככל האפשר ממסילות

הברזל הזרות: בצפון – ממסילת הברזל של קוקן, ובדרום – ממסילות הברזל של הודו. בניין המסילה עלה בסך 35 מיליונים לירות, והרי זה מפעל שגם כל מדינה אחרת היתה מתברכת בו. אולם למסחר ולהתפתחות הארץ הגיון משלהם, ולא תמיד הם ניתנים להקבע במסגרת של פוליטיקה התבדלותית. בטרם נשלמה מלאכת המסילה הטרנסאירנית, כבר קצבה הממשלה 11 מיליון לירות למפעל המכונה בשם „תכנית ארבע השנים“. לפי תכנית זו נחוץ היה לסלול שלוש מסילות חדשות, שארכן הכללי הוא יותר משלושת אלפים קילומטר. ואלו הן:

(א) מסילת טהרן-טבריו (1236 ק"מ). – קו המחבר מצד אחד את אירן עם רשת מסילות הברזל הסוביטיות דרך ג'ולפה, ומצד שני הוא מקשר את הארץ באופן בלתי-אמצעי עם מסילת הברזל התורכית (ארזורום), אשר תוארך ותגיע עד המסילה האירנית. (ב) טהרן-יזד (1300 ק"מ).

(ג) משד-סמנן (920 ק"מ) וכן חיבור עם המסילה הטרנסאירנית בגרמזר. המסילה האחרונה תוארך ותמשך למורחה של הארץ.

כיוון המסילה הראשונה מראה, כי בחירת בנדר-שח כנקודה מבודלת מאבדת את טעמה. נוצר קשר גמור עם רוסיה ותורכיה. המסילה השניה יש לה ערך פנימי בלבד. המסילה השלישית תקשר את אירן עם אפגניסטן (וכן עם רשת מסילות הברזל של תורכסטן הסוביטית) ותשמש לפיתוחו של צפון הארץ. כקודם נעשה כל מה שאפשר כדי לעקוף את המגע עם הודו. המרחק ממסילת הברזל של הודו עד יזד, – הנקודה הקרובה ביותר אליה ברשת המשוערת של מסילות הברזל האירניות, – למעלה מ-700 קילומטר.

אם כי הבניה לפי תכניות אלו כבר התחילה, יש יסוד גמור לשער כי הן לא תוגשמה בימי המלחמה, משום הקשיים הכספיים הגדולים אשר לממשלה כעת. המסילות שיש להביא בחשבון כעת הן, אפוא: (א) המסילה הטרנסאירנית; נקודתה הסופית לצד צפון בנדר-שח, או בנדר-איגז, נמצאת במרחק של 300 ק"מ ממסילת הברזל התורכסטנית; (ב) חלק ממסילת טהרן-טבריו; טבריו מתקשרת עם מסילת הברזל הקוקזית, וטהרן – עם קזוין. המרחק בין טבריו לקזוין – 400 ק"מ.

מגמותיה של רוסיה הסוביטית

תנועת הסוביטים בבלקנים העלתה על דעתם של כמה אנשים את המחשבה, שרוסיה תבקש להכניס שנויים גם בגבולותיה עם תורכיה, וכי ביחוד תרצה לקבל חזרה את נפות קרס וארדהן, מתוך אמתלה שהרפובליקה הסוביטית הארמנית זקוקה לשטח-מחיה. קרס, ארדהן ובטום, שהשתייכו לתורכיה העות'ומנית, נכבשו ממנה על ידי רוסיה בשנת 1878. על פי חוזה ברסט-ליטובסק החזירו הגרמנים את הערים האלה לתורכיה. בימי הכיבוש הבריטי של המקומות האלה מסרה אנגליה את קרס וארדהן לרפובליקה הארמנית, ואת בטום לרפובליקה הגרוזינית. בסתו, שנת 1920 נכבשו המקומות האלה על ידי תורכיה, ולפי החוזה עם רוסיה הסוביטית נשארו קרס וארדהן בידי תורכיה, ובטום הוחזרה לרוסיה.

רוסיה טרם הודיעה רשמית על חפצה לשנות את הגבולות, אולם לפי סימנים שונים יכולים אנו ללמוד, כי גבולותיה של הרפובליקה הארמנית נעשו „צריים“ לה. במשך שנים הכניע השלטון הסוביטי את התנועה הלאומית של הארמנים, הוציא להורג עשרות-עשרות מעסקני הארמנים וכוהני הדת שלהם ודיכא כל אות קל ביותר לתנועה חברתית בתוכם. והנה השנה נזכר השלטון הסוביטי פתאום, שהארמנים

מפוזרים על פני המזרח הקרוב, שדברי ימי סבלותיהם גדולים, וכי דת אחת מאחדת אותם. הממשלה הסובייטית השתמשה בהזדמנות של בחירות ראש הכהונה (הקתוליקוס), או, יותר נכון, ארגנה את הבחירות האלה, — על מנת להקהיל באפריל ש.ז. ועידה ארמנית כללית, אשר אליה מתכנסים ארמנים מכל העולם כולו. בינתיים מתנהלת פעולה רוסית בתורכיה ובאירן בין הארמנים והקורדים ומסתמנת האפשרות להשלים בין שני העמים האלה, על יסוד הנהיגה לברית הסובייטים. פעולתה של רוסיה הסובייטית בצפונה של פרס היתה קלה תמיד מן הפעולה בתורכיה. עם כל מלחמתה של אירן לעצמאות משקית ופוליטית, הרי תלויה היא, בכל זאת, ביצוא חמרי הגלם שלה ותוצרתה החקלאית לרוסיה, ותלות זו וכן האיום הצבאי הקיים תמיד גרמו לכך, שלמעשה נמצא כל אזור החוף של הים הכספי בידי רוסיה. הדיג — הוא זכיון של ממשלת הסובייטים; כן אין רשות לפרס להחזיק צי בים הכספי. כל הפעולות הכספיות של הצפון עוברות דרך הבנק הממלכתי של ס.ס.ס.ר. בכל הערים למן טבריו עד בנדר-שח שולטים מוסדות סובייטיים: מוסד הביטוח הממלכתי של רוסיה, החברה למכירת נפט, המחלקה לסחר-חוץ (ינשטורג), טרוסט הסוכר, החברה למכירת מכוניות חקלאיות וכו' וכו', ואין צריך לומר שקיימות קונסוליות סובייטיות. למעלה ממחצית פקידי המוסדות האלה הם סוכני הג.פ.א. ונתונים למרות הנהלת הג.פ.א. או של חבל אסיה התיכונה אשר בטשקנט, או במישרין למרותה של מוסקבה. כך, על כל פנים, היה המצב בתקופת שגשוגו של הקומינטרן. לאחר ששקע שמשו של הקומינטרן נצטמצמה פעולת המפלגה הבולשביט האירנית בעבודת ריגול, אך תכנית המפלגה רמזה לשאיפות רחוקות:

ביטול הזכויות וזכויות-הבכורה של "סוכני המעצמות האימפריאליסטיות". הקמת רפובליקה פדרטיבית אשר תגן על עצמאותה ושלמותה של המדינה הפרסית מפני המעצמות האימפריאליסטיות, וביחוד מפני אנגליה. קביעת יחסי-ידידות עם עמי ס.ס.ס.ר. — מתן חופש גמור ועצמאות פנימית לאומות היושבות בחלקי-פרס השונים, עד כדי הבדלותם הגמורה מן המרכז. ואם עוד נוסיף על כל אלה החרמת מקורות הנפט, ללא תשלום בעדם, תהיה תמונת הידידות הזאת עם אירן ברורה לנו כל צרכה.

אירן בימי המלחמה של עכשו

השגיאות ששגתה בריטניה בפעולותיה באירן בשנים האחרונות של המלחמה הקודמת הניעו את אירן לפנות עורף אליה. במשך עשרים השנים הבאות עושה אירן מאמצים כבירים להבריא את הארץ ולהקים חומה אטומה סביב לה. אולם הדבר האחרון לא הצליח בידה, כשם שלא הצליחו בכך עוד עשרות אומות אחרות קטנות או חלשות. הרעיון על יצירת משק אבטרכי נכשל, בעצם, עוד לפני תחילת המלחמה הזאת, וזו רק ביטלה אותו לחלוטין. אגב חתירה לעצמאות ומתוך רסט-האימה מפני בריטניה הגיע סחר-חוץ של אירן עד ל-35% עם הסובייטים, עד 30% עם גרמניה ורק עד 10% עם בריטניה. המספרים האלה הדגימו היטב, לא רק את המצב המסחרי בלבד, כי אם גם את המצב הפוליטי. ההכרח למכור את התוצרת החקלאית שלה לרוסיה ולהביא את הציוד לבתי החרושת ומסילות הברזל מגרמניה גרם לכך, שסמוך לראשית המלחמה נפתחה אירן לפני כוחות אימפריאליסטיים, אשר תאבונם ותביעותיהם הם עצומים לאין ערוך משל אותו דחליל בצורת האימפריאליזם הבריטי. משהתחילה המלחמה חדלה גרמניה לשמש כגורם מסחרי במשחק-הכוחות באירן, ולעומת זה הגבירו הסובייטים את לחצם, ודרישותיהם באות דחופות בזו אחר זו.

המלחמה פגעה מאוד בחיים המשקיים של אירן, והיסודות שעליהם בנתה הממשלה את הפוליטיקה הכלכלית שלה, – נתמוטטו. עסקי-המונופולין חדלו לפעול. בגרמניה שקעו הזמנות עצומות לקטרים ולציודם של בתי-חרושת רבים ההולכים ונבנים. סמוך לתחילת המלחמה לא היה קיים הסכם של חליפי-סחורות עם רוסיה, לפי שרוסיה פתחה אז בפרשת-לחץ חדשה על אירן. הממשלה נאלצה להרחיב את המסחר החפשי, ובשנת 1940 חוסל חלק ממפעלי-המונופולין הממשלתיים. כל זה השפיע במידה רבה על הכנסות הארץ. מכה חדשה להכנסות אלו היתה התמעטות חלקה של הממשלה ברוחים של זכיון הנפט, שהיו מספקים כ-20% מהכנסותיה של אירן. הדין-וחשבון לשנת 1939 הראה, כי הכנסת הזכיון היתה 7.7 מיליון ליש"ש תחת 10.5 בשנה שקדמה לה. הסיבות לכך: הוצאות לשכלול הייצור, הגדלת המשכורת וכו'. הרוח הנקי נקבע בסך 2.4 מיליון. הרי שדמי ה"רויאלטיס" (חלקה של הממשלה ברוחים) בשנת 1939 הם 400 אלף ליש"ש, ויש לשער כי בשנת 1940 יהיה הסכום עוד פחות מכך, – וזה לעומת חמשת המיליונים שנתקבלו בעד שנות 1936 ו-1937. לפי שכסף זה היה מוקדש לבנית-מסילות-ברזל, יש לשער כי בנין-המסילות יפסק למשך ימי-המלחמה. כל זה מביא את אירן במצב פנימי וחיצוני קשה לכל תקופת המלחמה.

ה צ ב א

האם תוכל אירן להתגונן?

בחמש השנים האחרונות הוציאה אירן לכלכלת הצבא ולזיונו 20 מיליון פונט, כלומר 25% מתקציבה השנתי, – מלבד הקצבות מיוחדות. צבא אירן כולל, בערך, 100.000 חייל ו-4 אלפים קצינים. יש בו 9 דיוויזיות, המצורפות כל אחת מחיל-רגלים, חיל-פרשים, מהנדסים, חיל-תותחים וחיל-טנקים (לפחות להלכה); 5 בריגדות עצמאיות של חיל-רגלים ופרשים; ארטילריה עצמאית כבדה (105 מ"מ) וסוללה אנטי-מטוסית. חיל-הז'נדרמריה מכיל 15 בטליונים עצמאיים. הפיקוד העליון על כל הכוחות המזוינים – בידי השת. זמן השירות הפעיל שתי שנים, אחרי כן 4 שנים של רזרבה אקטיבית, 13 שנים של רזרבה, ושש שנים לשירות הצבא הטריטוריאלי. זיונו של הצבא אינו מניח את הדעת כלל. מתוך התקציב הגדול, בערך, הנקבע בשביל הצבא, הוצאו רק סכומים לא גדולים לזיון. רק בשנת 1937 הוחל להכניס נשק חדיש לארץ. אם אפילו ננית, שבשנים האחרונות הוגבר מאוד יבוא הנשק (אין ידיעות מספריות בנוגע לשנים האחרונות), הרי גם אז יש לשער כי זיון הצבא הוא חלש ביותר. לאירן היו ב-1939 80 אוירונים בקירוב. רובם מן הסוג הקל של אוירוני-קרב, וכמעט כולם מטיפוסים שנושנו. אך במשך ימי-המלחמה הוסיפו לבוא מטוסי "הוקרס" – מטוסי-קרב בני מקום אחד מסוג "הריקן". בצי-האוויר עסוקים אלף איש, בערך.

צי הים, הערוך כולו במפרץ הפרסי, רצוף מ-8 אניות-תותחים, אשר בית-קיבולם הכללי הוא כ-4 אלפים טונות. מהם 2 בנות 950 טונות; 1 בת 700; 4 בנות 350; 1 בת 150. שתי "אניות המירוץ" שהיו לאירן יצאו מכלל משימוש. מאניות התותחים הוזמנו שתיים באיטליה בשנת 1931; 6 הוזמנו גם הן שם בשנת 1933 ונבנו במספנות אשר במונפליאונה. באותה שנת 1933 נשלחו 400 פרסים צעירים לאיטליה. המלחים שטו באניות איטלקיות, והקצינים גמרו את חוק לימודיהם בבית-הספר הימי אשר בליוורנו. מספר כל עובדי הצי כיום הם 1000 איש ו-25 קצינים. מצב הענינים מראה, כי הצבא והצי האירני אין בכוחם להגן לבדם על

מדינתם, במקרה התנפלות עליהם; רק בעזרת כוח מן החוץ יוכל הצבא להתגונן בהצלחה. בהשתמשו ביחוד בהמון המחסומים הטבעיים אשר בארץ ובגייסו לעזרת הצבא הסדיר את שבטי ההרים, אשר אם כי הם חיים חיי-שוב, עוד שמרו על רוח המלחמה שלהם. אולם כדי שאירן תחליט להתגונן, עליה לעמוד תחילה על אותו התפקיד העגום אשר יפול בחלקה במקרה של נצחון גרמני.

דיפלומטיה חדשה

אכן יש לעזור לאירן בבירור מצב-הענינים שנוצר, והדבר תלוי במידה רבה בבריטניה.

כבר קרוב לארבע מאות שנה, מימי המלכה אליזבת, באה בריטניה במגע ומשא דיפלומטי עם אירן. אם נסקור את קורות הפרשה הזאת נתפלא לראות, עד מה תמים היה לעתים „אלביון נוכל“ זה בדיפלומטיה שלו, הגלויה והחשאית. אם נתבונן, למשל, אל דיפלומט וציר של בריטניה באירן בראשית המאה הקודמת, אל ג'מס מוריה, אשר עשה שם בימי סכנת ההשתערויות של נפוליאון על הודו, ראה נראה, כי ראש ענין-חייו היה אטנוגרפיה, ועזבונו אחרי מותו היה רומן שהתחרה עם יצירותיו של טקרי. אם לאחר מאה שנה נפתח את ספר התעודות החשאיות האנגליות, שנתפרסמו על ידי הגרמנים בשנת 1917 בשם „בריטניה במערומיה“, כדי להראות לעולם כולו את שפלות התככים הבריטיים, ונקרא את מכתביהם החוזרים של צירי בריטניה בטהרן בימי המלחמה, את הדינים-וחשבונות של הקונסולים באיספahan ושירז ואת חליפת המכתבים עם המשרד לעניני הודו, ודאי שנשתומם לתמימותם ולאטיותם של האנשים האלה. הרי זו ספרות-ילדים לעומת מה שאנו יודעים על פעולת הסוכנים הסובייטים והגרמנים, ולו גם על פי ספריהם של אגנקוב, בסדובסקי, קריביצקי וראושנינג. הדמוקרטיה הקימה אסכולה גדולה במקצוע הדיפלומטיה. היא שמה בפיו ז'ול קמבון את הסיסמה, ש-ההשפעה המוסרית היא סגולתו היסודית של הדיפלומט*. היא כתבה ספר, בידי הרולד ניקולסון, בשם „דיפלומטיה“ ובו הכריזה שהפתגם „Allis licet: tibi non licet“ („אשר יאה לאחרים, לא יאה לך“) יש לו ערך נצחי. אולם דיפלומטיה זו אינה מספיקה, כנראה, כעת. וכשבא עתונאי אנגלי מפורסם והכריז, כי „הדיפלומטיה שלנו כיום היא חסרת-אונים בין הגנגסטרים של הטוטליטריות“, הביע בזה את דעת הרוב העצום של האומה. התעמולה היא חלק בלתי נפרד מן הפוליטיקה, אומר וויקהם סטיד בספרו „החיל החמשי“, בהדגישו כי התעמולה הבריטית היא חסרת-ישע משום שהיא באה בצורה נפרדת מן הפוליטיקה. „אין כל טעם להפיץ חוברות בכל חלקי-תבל כדי להסביר את נדיבות-רוחה של אנגליה. יש לגלות את נקודות-התורפה של האויב הנתונות ביותר לפגיעה ולגשת אז לעבודה. מבלי לדבר הרבה עליה“.

עצות אלו הן נחוצות בראש וראשונה בשביל הדיפלומטיה והתעמולה במזרח בכלל, ובאירן ביחוד.

* כך קורא סטיד לנשק התעמולה (ארבע החיילות הראשונים הם תילות היבשה, הים, האויר והכלכלה).

איך נתהווה הצבא הגרמני?

שאלה זו משמשת נושא לספרו של הרברט רוזינסקי על „הצבא הגרמני“, אשר הופיע זה לא מכבר בלונדון*. רוזינסקי הוא גרמני, אשר לו ידיעה אינטימית על השכבות העליונות וחוגי הצבא בגרמניה, ועם כל בקורתו החריפה הוא מדגיש בגאווה את קוֹי־המסורת החיוביים, הנראים לו בתולדות הצבא הגרמני. מצד שני היה המחבר קרוב מאוד לחוגים הסוציאליסטיים בגרמניה. הוא הוסיף לשבת שם ימים רבים גם לאחר עליית היטלר לשלטון ועשה לו שם בתנועה הסוציאליסטית בפרסמו בפסידונים „מילס“ כמה חיבורים פרוגרמטיים בעלי־חשיבות. רב־גוניות זו של רוזינסקי, שהיא בניגוד בולט להסתגרות הרוחנית השכיחה אצל גרמנים רבים, משוה ענין־רב לספרו. אמנם היריעה הצרה של הספר – 267 עמודים – גורמת לסכימתיות יתרה בכמה מחלקיו. אף־על־פי־כן הובלטו הקוים האופייניים בהתפתחותו של הצבא הגרמני ובהתהוות המסורת הצבאית של גרמניה.

*

הצבא הגרמני הוא המשכו הישר של הצבא הפרוסי, וראשיתו מימי פרידריך הגדול (86–1740), או, יותר נכון – כמה עשרות שנים לפניו. נסיכי שושלת הוֹהנְצוֹלֶרְן בברנדנבורג־פרוסיה הצליחו להתגבר על התקלות המרובות ועל העניות, ששקעו בה כל נסיכויות גרמניה. לאחר מלחמת שלושים השנים (48–1618), ולהקים צבא בעל מידות, לפי בחינות הזמן ההוא. כבר בימים ההם מופיעה הבעיה הגיאוגרפית, המונחת ביסודה של כל ההיסטוריה הגרמנית החדשה: מדינת ההוֹהנְצוֹלֶרְנים שכנה בלב אירופה, אחוזותיה היו פזורות מקצה הולנד (קֶלֶוֶה) ועד לגבולות פולין (פרוסיה המזרחית); כמעט כל מלחמה באירופה עלולה היתה לסבך את ברנדנבורג־פרוסיה בסכסוך; גבולותיה נתונים היו להתקפה מכל הכיוונים. וכך עמדה הברירה לפני שליטי הארץ: לותר על מדיניות עצמאית ולחיות בצל המעצמות הגדולות, או לבנות כוח צבאי רב ומאומן, שיתן למדינה בטחון, חופש־פעולה וכושר התפשטות, על אף קשי מעמדה הגיאוגרפי. שושלת הוֹהנְצוֹלֶרְנים בחרה בדרך השנייה.

על שלשה יסודות הושתת הצבא הפרוסי. (א) הקצינים נלקחו רק משדרת האריסטוקרטיה. הקצינות עצמה הועלתה מדרגת מקצוע למעין מעמד סוציאלי, שגם המלך השתייך אליו, כראשון במעלה בתוכו. בתוך המעמד הזה טופח פולחן מיוחד של כבוד: התמסרות מלאה למלך ולמקצוע, אומץ־לב בקרב. פרידריך הגדול ואנשי חוגו לא האמינו, שהבורגנות העירונית מסוגלת להרגשה צרופה זו של כבוד, באשר שכבה זו שקועה יתר על המידה באינטרסים חמריים; לכן מנעו מבניה את הכניסה לשורות הקצינות ובזה דחפו אותם עוד יותר להתרכז באינטרסים כלכליים בלבד. (ב) אשר לחיילים הפשוטים, הונהגה ע״י אביו של פרידריך „שיטת הקנטונים“, שתפקידה היה להכין את כל אוכלסיית הארץ לשירות בצבא, נוסף לצבא הסדיר, שהכיל אז כמה רבבות איש. כל אזרחי הארץ צריכים היו להתפקד לפי קנטונים (מחוזות), על מנת להתגייס לשירות בשעת מצור. היתה זו מעין התחלה של חובת־צבא כללית. אך עיקרון זה לא נשמר. בתשלום מסוים ניתן להשתחרר מההרשמה, והבורגנות האמידה נצלה זכות זו. כך נעדר המומנט המוסרי בחובת שירות זו. אולם מלכי פרוסיה בזמן ההוא לא האמינו בהכרתם

* Herbert Rosinski: "The German Army" 1940.

העצמית של החיילים, אף לא במציאות הרגשה לאומית אמיתית אצלם. והם לא ראו את רגש אהבת-המולדת של החיילים הפשוטים כיסוד לבנין צבאם. וראיה לכך – שהמוני חיילים שכירים, בני ארצות זרות, שירתו בצבאו של פרידריך הגדול. (ג) משמעת חיצונית חמורה – זה הקו השלישי המציין את אופיו של הצבא הפרוסי מאז הוסדו. משמעת זו יחד עם פולחן הכבוד בצבא שימשו יסוד עיקרי לבנין הצבא הפרוסי הישן. אימונו של חיל-הרגלים עלה בחומרתו על כל המקובל אז בין צבאות אירופה. החינוך הטקטי היה מכוון לקרב בשורות מתוחות ומלוכדות, והאינפנטריה הפרוסית נהפכה בשעות הקרב ל„חומת אש צועדת“.

צבא זה הועמד במבחן ראשון במלחמות הסילויות, ובעיקר במלחמת שבע השנים (63–1756) – ועמד בו, אם כי מתנגדיו עלו עליו בכמות. במלחמות אלו רכש אמון בעצמו וגאווה מלחמתית. רוח המשמעת החזקה חדרה והעמיקה בתוך לב העם הפרוסי. המסורת הצבאית בגרמניה אף בימינו־אנו נאחזת בהישגים ההם כבמקור הרוח הצבאית של העם הגרמני. ובכל זאת היה היסוד שעמד עליו הצבא הפרוסי בתקופה שקדמה לנפוליאון – יסוד רעוע. התהום האיומה בין הקצינים לבין החיילים; ההשענות על רגש הכבוד של הקצינים ולא על אהבת-המולדת של המוני החיילים; נעילת הדלת בפני הבורגנות, – השכבה המתקדמת ונושאת-העתיד אשר בערים; ההפרזה במשמעת חיצונית והזנחת היומה האינדיבידואלית; החינוך הטקטי המכוון לקרב בשורות מלוכדות וחוסר אימון לאופורציות במבנים מפורזים, – כל זה עשוי היה להביא את הצבא הפרוסי לידי מפלה והתפרקות פנימית, במקרה של התנגשות עם אויב הנהנה מאותם היתרונות, אשר נעדרו בצבא ההוֹנְצוֹלְרְנִי. אויב כזה הופיע בזמנו של נפוליאון בדמות הצבא הצרפתי העממי. לאחר התנגדות אמיצה (1806: יֶנָּה וְאֵאֶרְשְׁטֶדֶט) נחל הצבא הפרוסי תבוסה מוחלטת, והיא גרמה לא רק לזעזוע כבד במדינה, אלא גם לשברון כל המנגנון הצבאי.

תקופת 1806–1815 נחשבת לתקופת גבורה בתולדות העם הגרמני. אך דוקא בה מתבלטת ביותר הטרגיקה העמוקה של ההיסטוריה הגרמנית. כוחות מתקדמים הבקיעו להם אז דרך, והגשימו ריפורמות מרחיקות לכת; אהבת-מולדת אמיתית השתרשה בשכבות העם ועוררה בהן את רעיון האחדות הלאומית; הפרט על בעיותיו המוסריות הופיע על הבמה; ובו בזמן התחילה תשוקת החופש לחדור ללב העם הגרמני. אולם לא נמצא בו כוח פוליטי מוצק, בעל הכרה ברורה ותכנית מסוימת, שיהא מסוגל לשמור על ההישגים ולהקים מדינה חדשה. לא מבפנים, לא מתוך שכבה צבורית מבוגרת, באה הדחיפה לשינויים (כאשר קרה בצרפת), אלא מבחוץ, בלחצה של אותה צרפת. (כלום אין זה מזכיר את התהוות הריפובליקה הוויימארית כמאה שנה לאחר תקופה זו?). לכן הוסיף האבסולוטיזם לשלוט בה. אמנם היה זה „אבסולוטיזם ליברלי“ לעתים, ודברים גדולים הושגו על ידו; ואף-על-פי-כן: כל מה שנוצר מבחינת החירות האזרחית היה מקוטע ובלתי-שלם וחסר היה את הכוח הפנימי לאריכות ימים.

בשביל הצבא הפרוסי היה הזמן ההוא תקופה של התחדשות גמורה. גורמים מוסריים נצטרפו ליסודותיו של הצבא המחודש הזה. הצבא חדל להיות מכשיר מיכני הנתון בידי השליט. הוא נהפך לביטוי עליון של רעיון השחרור הלאומי. האיש שעשה יותר מכל איש אחר להגשמת המפעל הזה, היה שְׂרֵנְהֵיִמְסְט; פעולתו ותכניותיו הטביעו את חותמן על התפתחות הצבא גם בדורות הבאים. תלמידו

הגדול היה קלאופיץ. שרק בתקופה מאוחרת יותר זכה לשם. מה היתה מלאכתם של ה"מתקנים" הצבאיים הללו? (א) הם עמלו להרים את כבוד הצבא בעיני המוני העם, להעלותו ממקצוע נחות-דרגה למעמד המכובד והאהוב ביותר. גיוס שכירי-צבא זרים בוטל לחלוטין. הצבא הועמד על בסיס לאומי-רעיוני. (ב) הם חיפשו צורה קונקרטית להגשמת חובת הצבא הכללית, על ידי צירוף צבא סדיר קטן עם מעין-מליציה לאומית. אך רעיון פורה זה הוסיף להיות במשך כמה שנים רק נושא לויכוח; נפוליון כפה על פרוסיה את צמצום כוחה הצבאי לצבא סדיר בן 42.000 איש. אכן הגבלה זו סוכלה במידת-מה ע"י קביעת אימון קצר לחלק מן החיילים, אשר היוו אח"כ מעין רזרבה. והצבא הסדיר יחד עם הרזרבה הזאת, מילאו תפקיד של גרעין צבאי עם פרוץ "מלחמת השחרור" ב-1813; המוני העם חשו אז להתפקד למלחמה, וכל הגברים מ-17 עד 40 שנה היוו את יחידות ה"לנדוהר". שנלחמו בצד הצבא הסדיר. זו היתה ה"levée en masses" של פרוסיה. ואין להתפלא, שה"לנדוהר" הפך לילד-שעשועים של הכוחות הליברליים במדינה. (ג) שרנהורסט וידידיו קיפחו את המונופולין של האריסטוקרטיה על תואר הקצינות. מעתה יכול היה גם בורגני לעלות לדרגה זו. אמנם גם הם השתדלו לשמור על פולחן-הכבוד של הקצינים (ע"י יסוד בתי-דין של כבוד וכו'), אולם ללא צמצום מופרז של הבסיס המעמדי-החברתי. (ד) החידושים בדרכי המלחמה הביאו לידי פיתוח חמדע הצבאי. נוסדה האקדמיה הצבאית בברלין. אוחדו, בפעם הראשונה, ענפי הפעולה הצבאיים השונים במיניסטרוני של מלחמה. הונח היסוד לעבודת מטה שיטתית. (ה) מושגי האסטרטגיה והטקטיקה נשתנו הרבה תחת רושם המלחמות הנפוליוניות. עיקר המוביליות האסטרטגית התחיל להיות שליט במחשבה הצבאית; מלחמת-התנועה ומגמת-ההתקפה נעשו לסיסמאות של האימון הצבאי. לשם גמישות יותר גדולה בארגון הצבא הוקמו הדיביוזיות העצמאיות, המצוידות בכל.

שנת 1815 שמה קץ לחלומות הליברלים לזמן רב. הריאקציה בפרוסיה השתלטה במלא תקפה. גם מתוך הצבא הורחקו האלמנטים, שנראו מסוכנים מדי, כדימוקרטיים ו"קופינים". פרוסיה הליברלית, אשר יצרה את המכשיר הצבאי הגא, עטור הנצחונות במלחמות השחרור, – הפסידה את המערכה הפנימית. אמנם בשטח הצבאי הנחילה ירושה עצומה לתקופות הבאות, אך ממשלת הריאקציה לא יכלה להסכים בשום פנים, שדוקא הצבא ישמש מבצר לליברליות ולהתקדמות.

*

עשרות השנים שלאחר 1815, שנות השלום החיצוני, היו שנים של התנגשות מתמדת של השלטונות הריאקציוניים עם הכוחות הליברליים ותובעי-הקונסטיטוציה. בין שניהם נטשה ההאבקות, בעיקר על אפיו של הצבא ועל עמדתו כלפי העם וכלפי המדינה. לא על נקלה יכלו לפוג געגועי החופש והאחדות הלאומית מתוך שורות אותו הצבא, אשר קם לתחיה לאור מלחמות השחרור. בכמה נסיכויות, כגון בבוֹרֶיָה, ובכלל בדרום גרמניה, שלטו רעיונות אלה בכוח רב. אולם יד הריאקציה היתה על העליונה. לאחר נצחון זמני של הליברלים במהפכת 1848, – בה נעשו כמה נסיונות של דמוקרטיזציה בצבא, ע"י השבעת החיילים לקונסטיטוציה ועוד-דוכאה המהפכה שוב; ההתמודדות, שהביאה לידי הכרעה אחרונה בשאלת הצבא ושמה קץ להסתערויות הליברליזם, חלה רק בשנת 1860; והמנצח במערכה זו היה ביסמרק. המלך רצה להנהיג תקנה חדשה בארגון הצבא: עד כה הקיף הצבא הסדיר (ביחד

* ההתגייסות בחמון, כסיסמת מלחמות המהפכה בצרפת.

עם הרזרבות הישרות) את הגילים מ-20 עד 25, והלנדוהר את שבעת הגילים מ-26 עד 32. והנה עתה התכוננו להגדיל את הצבא הסדיר ולחזקו ע"י הוספת שלושה גילים נוספים, באופן שבלנדוהר היו נשארים רק 4 הגילים מ-29 עד 32 שנה. הפרלמנט הפרוסי – ה-לנדטאג, – שומר הקונסטיטוציה, חשש לקיפוח הלנדוהר, ילד-השעשועים שלו, ודחה את ההצעה. פרץ סכסוך חריף, אשר נסתיים לטובת המלך, לאחר שביסמרק שבר את התנגדות הפרלמנט. ביסמרק ידע גם לשכך את המתיחות, שקמה בעקבות מעשהו, ע"י שנחל בצבאו המוגבר נצחונות חיצוניים מזהירים, והביא לידי איחודה של גרמניה.

נוצרה אז גרמניה חזקה ומאוחדת, כאשר לא היתה עוד מימיה. אך ברגע חשוב זה נתגלתה שוב הטרגדיה הפנימית של ההיסטוריה הגרמנית. האיחוד שבוצע הוטל מלמעלה. היה זה איחוד בידי נסיכים ולא בידי האומה. הבורגנות הגרמנית, חסרת הבגרות הפוליטית, השלימה עם מצב זה, אם כי הוא כפה עליה את היתור על השפעה פוליטית ממשית. אכן נקל היה לה לותר בזה, לאחר שעצמתה של גרמניה העניקה לבעלי-העסקים רוחים חמריים גבוהים. הבורגנות הגרמנית, בניגוד לצרפתית, קבלה עליה את הדין: עליה כלכלית בצד עבדות פוליטית. אמנם ביסמרק היה פיקח למדי לשחדה ע"י מתן זכויות פוליטיות מסוימות; אולם זכויות אלו אף הן היו רק כמתנות-חסד מלמעלה, והבורגנות הגרמנית, יותר משכבשה לה את הזכויות האלה, נכבשה על ידיהן לביסמרק. גם הסוציאליסטים, שהתחילו אז לעלות, לא היה ביכלתם לתקן את המעוות במצב הפנימי של ה-רייך.

מובן, שהתנאים האלה היו נוחים מאוד להתפתחותו החיצונית של הצבא הגרמני. אך בצד זה בא צמצום האופק של אנשי הצבא והפרדתם מחיי האומה האזרחיים. סתירה זו עלולה היתה להעלם מעיני העם, כל זמן שהצבא הלך מחיל אל חיל, אך היא עתידה היתה להתגלות עם המפלה הרצינית הראשונה ולגרום אז לשברון גמור. לבסוף באה מלחמת העולם בשנות 18–1914 והוכיחה זאת.

מה היה אופיו של הצבא בתקופתו של ביסמרק ועד 1914?

א. חוסל הריב מסביב לצבא הסדיר וללנדוהר והונהגה בשלימות חובת הצבא הכללית. גויס ואורגן כל הכוח הצבאי של הארץ.

ב. קורפוס הקצינים הורחב לפי הרכבו הסוציאלי; המעמדות האמידים בעיר הורשו כעת לחדור אל שורות הקצינים ועשו זאת בשמחה. בשנת 1913 הגיע חלקם במשרות הקצינים עד ל-70%. נוצרה כאן מעין קואליציה בין „היונקרים“* ובין הבורגנות הגדולה; אכן זו האחרונה היתה החלק המתבולל ולא החלק הכובש.

ג. יחד עם „הקואליציה“ הנ"ל הלך הקו הסוציאלי המפריד בין הקצינים לבין הסמלים והחיילים הפשוטים והחריף עוד יותר ע"י הנהגת מוסד ה-„איינרייגה“. אלה שהספיקו ללמוד בבתי-הספר התיכוניים עד לבחינה מסוימת ויכלו לשלם בעצמם בעד מדיהם, ציודם והוצאותיהם הנוספות, – ומי היה מסוגל לכך מחוץ לשכבות האמידות? – שירתו רק שנה אחת, עברו לבתי-הספר הצבאיים, והיו להם כל הסיכויים לעלות לדרגה של קציני-הרזרבה – בעוד אשר כל יתר הגרמנים נצטרכו לשרת כחיילים פשוטים 2–3 שנים, וכמעט לעולם לא זכו לעלות לדרגה גבוהה מזו של הסמלים. ד. התפתחותה הצבאית-המדעית של גרמניה השתקפה בעיקר בהעלאת ערכו של „המטה הכללי“, אשר הפך להיות למרכז כל מלאכת הצבאיות. עם הקמת דיביויות עצמאיות, קם הצורך במוסד מרכזי; התעוררה האידיאה של „מטה כללי“

* האצילים, בעלי-האחוזות.

על יד המפקדים אשר בקרב. כאמור התחילו במפעל זה שרנהורסט וקלאוזביץ שלמדו מנסיונות מלחמות נפוליון והתאימו את שיטותיו לתנאים הגרמניים. אולם רק בימי מולטקה, ראש המטה בזמנו של ביסמרק, הגיע המטה הכללי לאותה החשיבות, שנתקיימה עד לימינו אנו. באותה התקופה "גילו" את כתבי קלאוזביץ, ונאחזו בתורתו. הובלטה ביחד שאת האסטרטגיה המובילית, השואפת להתקפה מתמדת ולמכות מהירות ומכריעות. פותח המדע חצבאי על כל ענפיו. הוכנס תיכון בכל שטח הפעולה הרחב של ההתכוננות למלחמה – אם כי טרם הובנה החשיבות של התאמת הכלכלה הלאומית לקראת תעודותיה במלחמה.

את המלחמה העתידה ראו בגרמניה כמלחמה בשתי חזיתות, לצד רוסיה ולצד צרפת. ביטוי עליון לאסטרטגיה הגרמנית שימשה תכניתו של שליפן, ראש המטה הכללי המפורסם ביותר אחרי מולטקה. תכנית זו, אשר נוסחה בצורתה הידועה ביותר בשנת 1905, היתה מכוונת לא לנצחונות חלקיים, כי אם למכה המכרעת ולהשמדתו המוחלטת של צבא המתנגד. היא חייבה את הצבא לרכז את עיקר כוחו במערב, לחדור במהירות להולנד ולבלגיה, ומשם לצרפת דרך הגבול הצפוני, ולהכניע את הצבא הצרפתי ע"י הדיפתו לעבר הגבול השוויצרי (ולפי גירסה יותר מוקדמת – ע"י הקפתו משני אגפיו, מתוך חדירה קודמת גם דרך שטח שוויצרי). "תכנית שליפן" היתה "המלה האחרונה" של גרמניה הצבאית שלפני מלחמת 18–1914.

*

מלחמת 18–1914 שימשה מבחן לצבא הגרמני, – למעלותיו ולחולשותיו. גרמניה נכנסה להאבקות זו, מצוידת בצבא כביר ומאומן, בחבר קצינים מובחר ובתכנית מחושבת, ופניה מועדות למלחמת-תנועה וליזמת-התקפה. ומכאן ההצלחות הראשונות, – עד שבא הקרב על-יד המרנה ועצר את צבאותיה וכפה עליה עמידה ומלחמת-חפירות. החלה מלחמת-העמדות, שהצבא לא היה מחונך לקראתה. פגו חלומות המלחמה הקצרה, והתחילה מלחמה ארוכה וממושכת, אשר תבעה, הן בחזית והן בעורף, כוחות פנימיים, פוליטיים ומוסריים, כבירים. וכאן נתגלו כל אותן החולשות שהיו צפונות בעם הגרמני ובצבאו.

החטא שחטא ביסמרק בשעתו, שלא ביסס את כוחה של גרמניה על טיפוח היוזמה הפוליטית של העם עצמו, מצא עכשיו את ענשו. הרוח של חוסר אומץ-לב אזורחי ושל צייתנות ללא בקורת לשלטונות השפיעה אף על חלקים גדולים של תנועת-הפועלים. הרגשת העם, שהוא איננו משתתף למעשה בקביעת גורל המלחמה, מנעה ממנו יחס אחראי למלחמה ולצורת הנהלתה. הבקורת הפנימית לא היתה קונסטרוקטיבית. מצבי-הרוח השתנו חליפות למן התרברבות לאומנית ועד שלילה צינית. כך הועמק פירוד הלבבות בעורף, והקשיים בשדה המלחמה לא הביאו לשום התעוררות אמיתית. חוסר כל כוח-התנגדות מצד החוגים האזרחיים גרם להריסת שיווי-המשקל בהנהגה העליונה של המדינה. הממשלה, "הציווילית" נדחקה הצדה, והשלטון הממשי עבר לידי המפקדה העליונה של הצבא – לידי הינדנבורג ולודנדורף, שהתערבו באופן מכריע בכל ההחלטות הפוליטיות. וגרמו לשגיאות פטליות (מלחמת הצוללות הבלתי-מוגבלת, שלום ברסט-ליטובסק), שכל העם אנוס היה אחר-כך לשאת בתוצאותיהן.

התנקמה גם השיטה, אשר יצרה תהום בין הקצינים לבין המוני החיילים. גם לאחר שרוב הקצינים נהרגו בקרבות ונראה הצורך להשלים את השורות המתרוקנות, הוסיפו שלטונות הצבא לשמור בקפדנות על מוסד ה"איינרייגה"; התוצאה היתה,

שפרחחים בלתי-מנוסים ובלתי-מותאמים לתפקידם הקשה נתמנו לקצינים, לפקד על גברים מבוגרים, על חיילים שעבר עליהם הנסיון המר של מערכה ממושכת. אין פלא, שהחיילים התחילו להרגיש את עצמם ככלי-שרת בידי אדונים חסרי-יכולת. רק נצחונות היו עלולים להקל על הרגשת-מרירות זו; אולם נצחונות מכריעים לא באו, ולאחר שנכשלה ההשתערו האחרונה בחזית המערבית באביב 1918, והמפלה נראתה באופק, הביאו החולשות הפנימיות לידי רפיון בחזית ולמהפכה בעורף, וכל זה במהירות שלא פיללו לה בשום מקום.

*

ב־1918 הוכרזה בגרמניה ריפובליקה. עתה ניתנה ההזדמנות לשליטי גרמניה החדשים, להקים צבא ריפובליקני ממש, שיהיה מושרש בקרקע הדימוקרטיה ונלהב לרעיונות-החופש. אולם, זה היה מחייב שינוי יסודי במנגנון הצבאי הישן ובריאת צבא חדש, אשר עם כל אחיזתו באלמנטים החיוביים של המסורת, צריך היה להתבסס על עיקרים חברתיים אחרים ועל רוח אחרת בכל מוסדותיו וסידוריו. שינוי זה היה מחייב בראש וראשונה את ביטול „הגדודים החפשיים“, שנתארגנו בחדשים הנסערים שלאחר שביתת-הנשק והמהפכה. היו אלה כנופיות-חיילים, אשר ארבע שנות מלחמת-החפירות טבעו את חותמן עליהם. הם ניתקו את כל קשריהם עם החיים האזרחיים ולא רצו, ואולי גם לא יכלו עוד, לשוב לחיים אלה. מלאכת המלחמה היתה להם לא רק למקצוע, כי אם גם להרגל. הם דיכאו בקרבם את הרגשות האנושיים. מהם באו אחרי-כן הגרעינים לכל השתערו קונטר-רבולוציונית. כאן נחגלתה שוב הטרגיקה העמוקה של החברה הגרמנית. הדחיפה למהפכה באה גם הפעם מבחוץ ולא מבפנים. שוב לא נמצאו בתוך העם השכבות בעלות החינוך הפוליטי המספיק, שתהיינה מוכשרות להנהגת ספינת המהפכה. הריפובליקה הוויימרית התחילה את ההיסטוריה הצבאית שלה בשגיאה הרת-תוצאות: הממשלה הריפובליקנית, שחסרה היתה כל צבא מוכן, המסור לה, קראה לשרידי הצבא הקיסרי הישן ול„גדודים החפשיים“, לשם דיכוי התפרצויות מהפכניות קיצוניות. לא בכוחה היא ריסנה הממשלה הדימוקרטית את המרידות הבולשביסטיות. סתירה זו עוברת כחוט השני בכל תולדות הריפובליקה הקצרות. הריפובליקה לא ידעה להשתלט על הצבא ונתנה לו להתפתח כמדינה בתוך מדינה.

כך נקבע אפיו של הרייכסוהר מבפנים. הצבא הלך ונעשה מעין גוף עצמאי במדינה. בלי חיבה יתירה לריפובליקה, אם גם בלי שנאה בולטת אליה. הרייכסוהר שהיה חדור עלבון ורסאיל וטיפח את חלומותיו האימפריאליים הישנים, היה אדיש לצורת המדינה ולדמותה. ומבחוץ כפה חוזה ורסאיל על הרייכסוהר גבולות צרים: מספר החיילים נקבע ל־100.000 ומספר הקצינים ל־4000. נאסרו חיל-התותחים הכבד, האויריה והטנקים והוכנסו צמצומים גם ביתר סוגי-הנשק. פוזר המטה הכללי והוטל איסור על כל הכנה לגיוס כללי. אלה הם התנאים, בהם יצר הגנרל פון סיקט את הרייכסוהר. את מפעלו של פון-סיקט אפשר להגדיר בחמשת הסעיפים האלה: (א) הוא הרחיק את חיילי הרייכסוהר מכל התערבות בפוליטיקה; מנע מהם את ההשתתפות במפלגות ואף בהצבעות, אם כי זכות זו הוענקה להם ע"י החוקה. אולם סיקט הבין, כי צבא קטן ללא השתרשות בהמוני העם יהיה תלוי באויר בשעת חירום. על כן השתדל להחיות הרגשה סוציאלית בתוך הצבא וליצור קרבה בין החייל לבין שכבות העם, ואף דלת העם בכלל. גברת מאד הדאגה לתנאי החיים של החיילים; הושם לב שהדירות תהיינה נוחות ויפות-טעם; הוטב היחס

בין הקצין לחייל הפשוט. אמנם הקצינים נבחרו גם עכשיו מתוך השכבות הישנות, אך נפתחה אפשרות גם לחיילים לעלות לקצינות.

(ב) ההגבלה המספרית של הצבא הביאה לעליה בלתי רגילה באיכותו. היתה האפשרות להקפיד בבחירת הקצינים. רק המצוינים ביותר יכלו לעלות לקצינות.

(ג) גם רמת החיילים עלתה מאד. במשך 12 שנות שירותם יכלו להשתלם באופן יוצא מן הכלל. באימון הודגשה השיבה לתפיסתו של שליפן, המיוסדת על אסטרטגיה מובילית. אשר לאיסור על סוגי נשק מסוימים, הוציאו מתוק מעז: נתנו לחיל הרגלים אימון משובח, וסיגלו אותו לקרב. גם בלי כלי-הקרב המודרניים (טנקים, תותחים כבדים וכו'); לאט-לאט נוצרה ונקבעה ההרגשה, שחיל רגלים זה יעמוד בכל מבחן, כל שכן אם תתוסף לו פעם עזרת הנשק האסור. דאגו ביותר להתפתחותם הגופנית של החיילים. עמדו מאד על החינוך של החייל האינדיבידואלי, מתוך תפיסה, שהקרבות בעתיד יערכו מתוך דיצנטרליזציה של הצבאות הלוחמים; ערכו נסיונות ותמרונים בקבוצות קטנות, וחינכו אותן לפעולות עצמאיות וליזמה עצמאית. כן הגבירו מאוד את המוטוריוזציה בצבא.

(ד) מצאו גם דרכים לעקוף כמה וכמה הגבלות של חוזה ורסאיל. אם פוור המטה הכללי ונאסרה אקדמיה צבאית מרכזית, הרי אפשר היה לבצע את עבודת ההדרכה הצבאית העיונית בקורסים מחוזיים אינטנסיביים, ששום פיקוח לא חל עליהם. גם בשטח הנשק האסור התחכמו ומצאו דרכים: מספנות של סנטנדר בספרד בנו צוללות לגרמניה; קרופ רכש השפעה מסוימת על תעשית התותחים בשוודיה; אולם בעיקר קפצה רוסיה הסובייטית ועמדה בפרץ; תמורת קצינים גרמניים, שנשלחו לאימון הצבא האדום, נתנה רוסיה לאנשי הרייכסוהר הזדמנויות רחבות, להתאמן בכל סוגי הנשק האסור, בפלוגות מיוחדות.

(ה) עם כל זאת היה ברור, שבמקרה של התנגשות רצינית לא יוכל הרייכסוהר הקטן לעמוד זמן רב בפני צבא המונים. על כן הוכשר הרייכסוהר לעוד תפקיד, וזה היה תפקידו המרכזי: לקבל עליו את הדרכתה הצבאית של האומה כולה, בשעה שיוכרו גיוס כללי בארץ. כל חייל ברייכסוהר הוכשר, איפוא, גם לפיקוד מסוים. כל זמן שהמכונה הפרלמנטרית פעלה בגרמניה כסדר, פחות או יותר, שמר הצבא על הפדלותו מהפוליטיקה. אך בו ברגע שהרפובליקה הגיעה עד משבר, החיים הפרלמנטריים נתפוררו והממשלות נאלצו לבקש להן משענת בכוחות בלתי-פרלמנטריים (תקופת בריינינג 32-1930), עלה ערכו הפוליטי של הצבא, ועתה התעוררה בו התאווה להטיל את כוחו הפוליטי על כף-המאזנים בהאבקות הפנימית. נציגה של תקופה זו ברייכסוהר היה שלייכר. כונתו לא היתה להקים דיקטטורה צבאית, בלי קשר עם ההמונים, אלא להתקשר עם תנועה המונית, כדי לקבל יחד אתה את השלטון בגרמניה. כה נשזרו החוטים בין מפקדי הצבא לבין התנועה הנציונל-סוציאליסטית מצד אחד, ובין שלייכר והאגודות המקצועיות הסוציאל-דימוקרטיות מצד שני. אולם בעוד ששלייכר רצה להחזיק את השלטון למעשה בידי הרייכסוהר, ולהשתמש בתנועה ההמונית רק כמשענת, התכוננו הנאצים למטרה ההפוכה. שלייכר הכיר בזאת, וניסה למנוע ברגע האחרון את הסכנה. אולם אחר את השעה. הוא נדחק הצדה, והיטלר עלה לשלטון.

אם כי עלית היטלר לשלטון נערכה בצורה, שהיתה בניגוד גמור לרצונו של שלייכר, קיבל הרייכסוהר בדרך כלל את המאורע הזה, ואת ה"קואליציה" עם

המפלגה הנאצית, בלב שקט; בעיקר מפני שסבור ובטוח היה, שהצבא ישאר גם להבא הגורם המכריע, ובבוא הזמן יהיה בכוחו, בעזרת הינדנבורג, להשיב את המונרכיה לגרמניה, על אפם ועל חמתם של היטלר ומצדדיו. שנות שלטונו הראשונות של היטלר, היו שנות האבקות מתמדת בין שני השותפים של ה„קואליציה“. אולם השתלשלות הדברים הוכיחה, שלא הספיק לרייכסוהר האינסטינקט הפוליטי, כדי להתגבר על מתנגדו הפיקח.

אמנם בזמן הראשון היתה לכאורה יד הרייכסוהר על העליונה, בעיקר בגלל עזרתו של הינדנבורג, אשר כנשיא המדינה היה גם ראש הצבא. הגנרל פריטש נתמנה למפקד הראשי; הצעתו של רֶהם למזג את הס. א. עם הרייכסוהר סולקה; אף ליל 30 ביוני 1934 נמנה בשורת המאורעות, שגרמו לקצץ את השפעתם של קיצוני הנאצים. אולם, כאמור, לקוי היה הרייכסוהר בחוסר אינסטינקט פוליטי, מה שהביא אותו פעם בפעם לידי פתיחת פרצות, שדרךן הבקיעה לה המפלגה הנאצית שביל לנצחונה המלא. כך שילם הרייכסוהר בעד ביטול הצעת רהם – ע"י הודאה בסמל הנאצי (שילוב הנשר עם צלב הקרס), וחלף השמדת קבוצת רהם – נתן את הסכמתו לנשיאותו של היטלר אחרי מות הינדנבורג. מפקדי הרייכסוהר לא תפסו בשעתם, מה חזקים הם הכבלים הפסיכולוגיים, שכבלו בהם את עצמם, בהעלותם את היטלר למעלת ראש הצבא ובחייבם את החיילים להשבע לו שבועה אישית. הנאצים היו פיקחים למדי שלא לדחוק את הקץ. אולם צעד אחרי צעד נחלש כוחו הפוליטי העממי של הצבא. משגרצח שלייכר בליל ה-30 ביוני 1934, ולא באה התקוממות רצינית של הצבא בעקב הרצח המתועב, – היה זה סימן ראשון לקפיטולציה הפוליטית של הרייכסוהר. מקץ זמן־מה היתה כניעתו שלמה ומוחלטת. גם לאחר זה התאמץ הצבא לשמור לפחות על אוטונומיה בתוך הספירה הפנימית שלו. ל„גסטפו“ לא היתה דריסת רגל בתוך הרייכסוהר; על עבירות של חיילים דנו רק בתי־משפט צבאיים מיוחדים. ההסתלקות משדה־הפוליטיקה והפנית המרץ לביצוע מפעל ההזדינות הענקי, עוד הגבירו את הרצון להשאיר את הספירה הפנימית מחוץ להשפעת המפלגה הנאצית, ולהשליט במסגרת זו את רוחו החינוכית ואת סדריו המסורתיים של הצבא עצמו. ואולם גם על מבצר אחרון זה השתערו החוגים המפלגתיים, ובעיקר אנשי הס. ס., שחששו זה כבר להתבדלותו המופרזת של הצבא. מזימת הנאצים נסתייעה ע"י הקצב המהיר של הגדלת הצבא, שנטל ממנו את הליכוד הפנימי המוחלט, נחלתו מקודם. את המכה המכרעת נתנה המפלגה בפברואר 1938: פריטש פוטר, ובלומברג הסתלק בעצמו. מאז הלך הצבא והתבולל ביסודות הכלליים של הממלכה השלישית. בוטל האופי הדתי של שבועת החייל; נאסר לחוג את יום הולדתו של הקיסר. האימון הפוליטי של החיילים – הן לפני שירותם בצבא והן לאחריו – נמסר לס. א., ונעשו צעדים לביטול מעמדם המובדל והמיוחד של הקצינים, – מעמד שהוקם לפני כ-200 שנה ועבר בירושה מדור לדור.

הנאצים שקיבלו את הרייכסוהר לידיהם, זכו במידה רבה מן המוכן, ממלאכת ההכנה הצבאית, הרבה והמבוססת, אשר נעשתה לפניהם ע"י הרפובליקה הוויימאריית. היסוד כבר הונח, והיה על הנאצים להשתמש בו ולהקים עליו את הבנין האדיר של הצבא הגרמני החדש. מובן, שכל מפעל ההזדינות לא היה עלול להצליח, לולא עיורון המעצמות הגדולות, אשר לא ידעו כלל להעריך את הסכנה המתקרבת. וכך

השכילו הנאצים לפתח ולהגדיל את הצבא הגרמני, עד שהגיע, בסוף 1938, לידי היקף של 51 דיביות, בתוכן 5 דיביות משוריות, 4 דיביות, קלות, ו-3 דיביות הריות, – בסך הכל, עם היחידות „של קו שני“, – 2 מליון איש. אליהם הצטרפו בכל שנה 500,000 טירונים חדשים.

מה היו הבעיות העיקריות של גוף צבאי ענקי זה, כפי שרואה אותן רוזינסקי? (א) התעוררה השאלה הקשה, מנין לקחת את מספר הקצינים המספיק? לפי חוזה ורסאיל שירתו ברייכסוהר הווימארי רק 4000 קצינים, והנה בפרק זמן קצר עלתה הדרישה עד ל-30,000 קצינים. אחוז בכל מיני אמצעים: העלו מדרגות יותר גמוכות, לקחו מועמדים מתאימים מתוך המשטרה, אף החזירו קצינים מהצבא הקיסרי הישן, עם שמירה על כבודם ותארים מלפנים. בדרך כלל הקלו בהרבה על העליה לדרגת הקצינות ועוררו תשוקה עזה בין הנוער המשכיל לבחור במקצוע הצבאי; לעומת זה קם גם הצורך להפריש מטובי הכוחות לחיל התעופה החדש, ואף לשמור על חלק מהם לריזרבות; גם ירידת רמת ההשכלה הכללית של הנוער בתקופת שלטון הנאצים היתה גורם מקשה. לפי דעתו של רוזינסקי ניתן, אמנם, לפתור את השאלה הזאת במשך כמה שנים, מבחינת הכמות, אך אין להשיג במשך זמן כזה את הגובה האיכותי הדרוש.

(ב) לא פחות קשה היא בעית הסמלים. גם כאן לא היו מועמדים למדי, וגם כאן אין האימון מספיק. אין גם תשוקה עזה ללכת לעבודה זו. לפי שמקצוע זה מעסיק את האדם בשנות נעוריו הטובות (כ-10 שנים), ועם זה אין הוא מבטיח לו משרה והמשך של קיום לכל ימי חייו. נעשו נסיונות להגדיל את סיכויי הסמל לעלות לדרגת הקצינות, – אולם הקצינים לא קבלו את האלמנט הזה ברצון לתוך שורותיהם, והתאמצו בכל כוחותיהם להציל את שרידי טהרתם ה„מעמדית“.

(ג) פחות ליקויים התגלו באימון החיילים הפשוטים. יחסם היפה של הקצינים אל החיילים בצבא הסדיר והדאגה המרובה לתנאי חייהם החיצוניים נשאו את פריים. ושני דברים אלה טופחו גם בצבא ההמונים החדש. גם הרוח הצבאית של החיילים היא טובה. אין לשכוח, שצעירי החיילים קבלו את המשטר הנאצי כדבר מובן מאליו, ולא הראו כל אות לרוח של מרי פוליטי. רוזינסקי מדגיש, וחוזר ומדגיש, שאין לזלזל גם בכשרון היזמה העצמית של כל פרט ופרט מבין החיילים בצבא הגרמני. על יסוד החינוך המובהק, שניתן לחיל-הרגלים עוד ברייכסוהר הקטן, פותחה עכשיו, לאחר שנתוסף לו הנשק הכבד, סגולתו לאופרציות עצמאיות, עד לידי המכסימום האפשרי. הוגברה המגמה לדיצנטרליזציה של הפעולות ביחידות צבאיות קטנות, ובעיקר טופח אימונו של החייל היחיד למעשים אמיצי-לב, אף במקרה שיהיה עוזב לנפשו וינותק מקבוצתו כליל.

(ד) אשר לנשק הכבד הושם הלב בעיקר לא לתותחים, כי אם לטנקים. לאחר שהטנקים הגרמניים הקלים-מאד לא עמדו במבחן בקרבות ספרד, נבנו טנקים כבדים יותר. גם כאן הודגש המומנט של דצנטרליזציה. הוקמו פורמציות טנקים עצמאיות, של טנקים כבדים יותר לשם פריצת חזית-האויב, ושל טנקים קלים לסיוור השטח. חיל-הפרשים ירד כמעט מעל הבמה, ונשאר רק למלוי תפקידי-עזר.

בעוד שהחינוך הטקטי של הצבא הגרמני מכוון למטרה ברורה ומסוימת, לקרב ה„פתוח“, בניגוד למלחמת-העמדות, – ומשום כך סוגלו היחידה הקטנה והפרט לנצל כל רגע וכל מצב חדש לפי הבנתם הם, – חסרה, לדעתו של רוזינסקי, התפיסה האסטרטגית בהירות והחלטיות. אמנם מוסכמת היא השיבה לצורת

המלחמה „הנפוליאונית“ המובילית, והתאמתה לתנאי הזמן החדשים, אבל אין הדעות תמימות על דרך ההגשמה במגמה כללית זו. כאן בולט עוד הניגוד הישן בין מפקדי הרייכסוהר הקודם ובין מפקדי המפלגה הנאצית. בחוגי הצבא האחראים לא נטו לקבל את תורת מלחמת-הבזק – שרוזינסקי רואה אותה כתוצרת איטלקית ולא גרמנית, – והביאו בחשבון גם מלחמה ארוכה וממושכת, שתביא בפרקי-זמן מסוימים למצבים של אי-מוביליות; שיקוליהם האסטרטגיים של קציני הרייכסוהר הקודמים הם צבאיים-מקצועיים. לעומת זה נדחפים אנשי המפלגה הנאצית בהרבה ע"י הרהורים פוליטיים ותעמולתיים; אין הם סומכים בעיקר על התמודדות הכוחות הגלויה, שבה יכריע הכוח הממשי, אלא על אמצעים פוליטיים-פסיכולוגיים, כגון התקפת-אפתעה, דמורליזציה של כוח האויב וכו'.

*

סקרנו, בעקבות ספרו של רוזינסקי, את התפתחות הצבא הגרמני מאז התלכדותו בתקופת פרידריך הגדול; רק על סמך ידיעת אופן התהוותו של הצבא אפשר לעמוד על המתרחש בתוכו בימינו אנו. והנה העניקו לנו החדשים האחרונים חומר-מה לבדיקת הנחותיו של רוזינסקי. מסתבר קודם כל, שהצבא הגרמני רכש לו מחדש את כל כושר המוביליות. שוב דבק הצבא הזה במסורת האסטרטגית שלו, אשר מצאה לה ביטוי קלסי בכתביו של קלאוזביץ. הקרבות בארצות השפלה ובצרפת מוכיחים, באיזו מידה הצליח הצבא הגרמני להשליט את מלחמת התנועה והתנופה, ולהכתיב את חוקיה אף לצבאות מתנגדיו, שלא התכוננו, וכנראה שלא התכוננו למדי לצורת מלחמה זו.

כן למדים אנו, שבטכסיסי דיצנטרליזציה, בהפעלת יחידות קטנות ומפוזרות, ואף בפיתוח יזמתו העצמית ואומץ-לבו של החיל הבודד, השיגו הגרמנים גדולות בשלב הראשון של ההאבקות. יחידות טנקים עצמאיות, שלא נרתעו מפני סכנת הניתוק מהצבא העיקרי, הבקיעו להן פרצות בשורות המתנגד, והכשירו בזה את הדרך לפני חיל-הרגלים. כן עשו גם יחידות ממונעות אחרות, כגון יחידות-אופנוע, על אומץ-לבם של החיילים הבודדים מעידה תופעת הסוככנים, שבצדק כינו אותם כ„קבוצות מתאבדים“.

אך השאלה היא, מה יהיה מראהו של צבא גרמני זה, באם המלחמה תהפך למערכה ארוכה וממושכת, וחלום ההכרעה הקצרה יפוג. יש לשער, שאז תתגלנה החולשות, אשר רציפות ההצלחות החיצוניות העלימה אותן עד כה מעיני קרובים ורחוקים. אז יראה, אולי, שגרמניה לא יכלה ליצור קצינים וסמלים באותו הקצב, אשר בו ביצעה את מפעל ההזדיינות; והמחסור בקצינים יגדל עוד ויגבר עם האבדות שתגרמנה לצבא הגרמני. יש מקום לספק, אם תעמוד לו לחיל הגרמני רוח הגבורה במלחמה, שתמשך תקופה ארוכה. במקום אומץ-לב לפעולות חד-פעמיות – ידרשו אז ממנו כוח סבלנות רב ורמה-פוליטית רוחנית מסוימת. וכלום לא נתערערו תכונות אלה בעם הגרמני ע"י החינוך הרברבני שניתן לו בשנים האחרונות? ומאחר שכל חינוכו של הצבא הגרמני היה מכוון לקראת קלות-תנועה בקרב פתוח, כלום לא יקשה עליו לעמוד במבחן מלחמת-חפירות וביצורים. ולעבור למשך זמן רב לדיפינסיבה? דוגמת שנות 18–1914 משמשת כאן אזהרה חמורה.

עם המשכת המלחמה תתעורר בודאי עוד בעיה, שאת אפיה המדויק ואת היקפה אין לחזות מראש: בעית היחסים בין החוגים המפלגתיים הנאציים, והממשלה בכלל זה, ובין מפקדי הצבא הקשישים, חדורי המסורת הצבאית של ארצם.

בשאלת היחס בין הכוחות הציויליים ובין מנהיגי הצבא בזמן מלחמה התקשו בגרמניה מאז ומתמיד. (התקופה של ביסמרק ומולטקה היא בנדידן זה תקופה יוצאת מהכלל). בעיה זו עלולה להתפרץ בלבוש חדש. הניגודים הישנים בין המפלגה הנאצית לבין הרייכסוהר לא נעלמו כלל וכלל, אם כי בשנות שלטונו של היטלר חלו בהם תמורות מרחיקות לכת: ויתכן מאד כי בשעת משבר יתגלעו הניגודים האלה בצורה זו או אחרת. אמנם, כל זמן שמלחמת הבזק מביאה לידי הצלחות, ואמצעי הדימורליזציה בעורף האויב ואיגודי "הטור החמישי" משפיעים את השפעתם בצורה ניכרת, — אין מקום לסכסוכים רציניים בין הצבא ובין המפלגה. אולם מה יקרה, אם מלחמה ממושכת, תכתיב את חוקיה היא, ותחסל את האפקטיביות של אמצעי-הקרב ה"פוליטיים"? אם היא תכריח את המפקדה להתנהג מתוך שיקולים אסטרטגיים בלבד וללכת בדרכים אשר תהיינה בלתי-פופולריות ותחסרנה כל קישורים תעמולתיים? עדיין מוקדם לדון על כל אשר עלול להתרחש אז, וידו של איזה משני האגפים תהיה על העליונה. על כל פנים, צפויה סכנה חמורה לצבא הגרמני, אם לא יצליח לסיים את המלחמה הזאת במסעות מהירים ורצופי-נצחונות.

המלחמה הזאת, ככל מלחמה רצינית — עשויה להבליט את המעלות ואת החולשות של הצבאות הלוחמים (ואף של העמים הלוחמים). יתרונות הצבא הגרמני נתגלו עד כה במידה רבה. הימים הבאים יוכיחו את חסרונותיו וחולשותיו, והם הם אשר יכשילוהו לבסוף.

קולונל קלימנד-גרנקור

החייל הסורי והארמני בצבא צרפת בליונט

שני המאמרים המוגשים בזה הם פרי עטו של קצין צרפתי בעל נסיון של שירות רב בגדודים המוסלמיים של צרפת בכלל, וביחוד במערכות הליונט הצרפתית. התקופה הנדונה כאן היא תקופת שנות ההשתלטות הראשונה של צבא צרפת בסוריה וקיליקיה, ימי פעולות "השדרות הנעות" בפנים השטחים האלה וימי המערכה נגד חילות התורכים בגבול קיליקיה ומסביב לעיר עינטאב, כאשר הצרפתים צרו עליה. כיון שהמחבר מסיים בשנת 1921, לא נכלל בתיאורו הנסיון שנרכש אגב פעולת הגדודים הסורים ב-6—1925, במרד הדרוזים.

אוצר רב של הסתכלות והתבוננות מכונס במאמרים אלה. הקורא ישים, ודאי, את לבו אל הקשר בין חנאי הטבע והאקלים ובין הישגי החיילות; השמעת התנאים האלה היא שונה על עמים ושכטים שונים. גורלן חקשה, הטרגי, של היחידות הארמניות, מעורר בנו ענין. וכן אפשר ללמוד לקח רב מן הנסיונות של יחידות מעורבות: של חיילים צרפתים וקבילים-ערבים בפלוגה אחת. חומר מאלף מאוד ימצא הקורא אף בתיאור החיילות המקומיים בסוריה, שכנתנו הקרובה.

המאמרים לוקטו מספרו של המחבר «La Tactique au Levant». — המ.

מאז ועד היום הזה ידעה צרפת למצוא חיילים בין האוכלוסים שאינם אירופיים אשר לתוכם נקלעה במסיבת המקרים. זוהי אחת המסורות שלה, הנושנות והמוצקות ביותר, אשר זכו להצלחה מתמדת. שום אומה אחרת, אחרי רומא, לא גייסה חיל בשיעור כזה מבין אוכלוסיה הקולוניאליים. גם במקום שפעולתה לא היתה אלא זמנית בלבד, ניצלה מיד את הילידים שהצטרפו לענינה.

הצלחה זו הכניסה אותה בכמה וכמה נסיונות קשים מאוד, שליוו את פרקי התערבותה בליונט.

*

הענין הפוליטי של הבעיה הוא עצום בשביל כל מי שאינו רוצה להעלים עין מהשפעת הגומלין של השאלות הנוגעות למוסלמים. אין אנו יכולים כאן להתעכב על כך. אולם ענינה הצבאי אינו סחות מזה והוא ראוי לבדיקה מפורטת.

ראשית כל יש כאן שני קשיים מיוחדים, שלא מצאנו אותם באותה מידה בשום מקום אחר: איש המזרח, וביחוד הליונטיני, אינו רואה בשלטון אלא נשק לנקמותו הפרטיות או הלאומיות, ולא כלי-משפט שוה לכל. ולעומת זאת: חובתה הראשונה והממושכת של צרפת, העושה שלום וסדרים, היתה להשאיר מחוץ למערבולת הגזעים, הדתות והיצרים שנתלקחה מאז נפל השלטון התורכי. בשום ארץ אחרת לא נמצא החומר האנושי חסר-ברכה כל-כך. היה לנו עסק עם אנשים המתיחסים באיבה להתערבותנו: התורכים שהיו יריבנו במלחמה; או הארמנים, שכל משמעת זרה להם; או העילואים המתנגדים עד היום לכל שלטון; — או, לבסוף, הסורים עצמם, שהם היפוכם הגמור של אנשי-מלחמה. כדי לעשות את האיש הסורי לחייל, וביחוד את בן-העיר, נחוץ היה להתחיל מאלף; שום תכונה מתאימה, שום מסורת, שום נטיה צבאית, — לא היו לו.*

1. «לגיון המזרח» (La legion d'Orient), «אבי» הצבא הסורי של עכשיו, נולד ב-26 בנובמבר 1916. הוא נועד למלחמה בתורכיה ואורגן בקפריסין על ידי הליוטנט-קולונל רומייה. סורים, בחלקם מהגרים מאמריקה, וארמנים מאמריקה וממוסה-דאג, סודרו ביחידות נפרדות, ובראשונה היה מספר המתנדבים מבין הסורים פחות בהרבה משנתן הגיוס בין הארמנים**. במסע-המלחמה בארץ-ישראל השתתפו שני בטליונים ארמנים ופלוגה סורית אחת ויחידה, והם עמדו לראשונה באש-המלחמה במערכה המכרעת ליד רפת (19 בספטמבר 1918). התנהגותם של הארמנים ראויה היתה לכבוד רב.

2. זמן מועט אחרי כניסת בעלי-הברית לבירות נתפלג «לגיון המזרח» לשנים: ללגיון סורי וללגיון ארמני. מספר המתנדבים בזה האחרון עלה מהר, — מהר מדי. זמן מה היתה זו יחידה שהכילה יותר מ-4000 איש, בת אדבעה בטליונים ופלוגת-תפרים אחת. מפני ההכרח-מחוסר צבא צרפתי-היה עסוק הלגיון הארמני בקיליקיה, והוא עורר שם אינצידנטים רבים, טרגיים ברובם. זה היה צבא-מלחמה; ובשום פנים לא היה זה צבא אוקופציה. על כן הוחלט להפסיק את גיוסו. אחרי שחלק מן הלגיון הושמד והשאר פוזר, חדל בסוף שנת 1920 להתקיים, לרוחתה הגדולה של המפקדה, מבלי שנתאמתו בו התקוות שעוררו מתחילה הופעותיו הראשונות באש-הקרב.

אף-על-פי-כן עלינו להודות בכמה סגולות צבאיות שהארמני מצוין בהן: הוא נבון מאוד, והוא אמיץ-לב (חוץ מן התגרן העירוני, שאף הוא פחדן ומפונק כסורי). בשעה שהוא גלחם להגנת משכנותיו ממש (כאשר הוכיחו הקרבות בתגין ובעינטאב) הרי הוא מגלה מרץ, עקשנות וחריפות שכל ראויים לתהילה. הוא הנהו פטריוטי מאוד. אבל רגש הפטריוטיות שלו חדור ביותר רוח נקמנית. אם נותנים נשק בידו, הרי הוא סבור כי זה ניתן כדי לשחוט את התורכים, ובשעה שיש לאל ידו הרי הוא אכזרי לא פחות מרודפיו. אף הוא בדומה לכל העמים שהיו מדוכאים ימים רבים, שונא את השלטון ואת המשמעת. דרכי הפעולה המשותפת הנראים לו כנורמליים הם: אגודת-סתר, מעשה-קושרים. ביסודו הנהו «נעֶדֶן», אם מותר להתבטא כך (כלומר, חובב ועדים, אגודות וכדו'). הקצינים הצרפתים של הלגיון הארמני לא סבלו כל מעשי נקם ועונש אישיים מצד הלגיונרים

* הצבא הסורי היחיד שהיה קיים לפני המלחמה היה צבא המיליציה הנוצרית של הלבנון, שראשיתו מימי האינטרנציה הצרפתית בשנת 1860. הוא גויס מבין המרוניטים יושבי ההר, וכוחו עלה לשני בטליונים בני ארבע פלוגות ואסקדרון אחד, וכונתו הראשונה והצדקת קיומו העיקרית היו — להגן על המרוניטים מפני הררוזים, אויביהם מדורות. זה היה כוח משטרתי, ולא כוח צבאי.

** זרימת המתנדבים הסורים נתגברה עם נצחונות האנגלים בארץ-ישראל 18—1917. — המערכת.

הנתונים לפקודתם. והיה די בזה בשביל ללכות ולהרבות את נטירת-האיבה ואת הדיבות. אותו סגן-קצין ממוצא ארמני, אשר בהיותו במלחמת צרפת בגדוד צרפתי נתגלה כאיש סדר בהחלט וכבר-משמעת, משבא במגע עם בני עמו היה לובש שוב, כהרף עין, רוח של זעף כרוני, של התאננות ונקמנות. ורוח קשה זו, וכן אהבת-הבצע המופרזת, שתי אלה מאפילות על הצדדים הנאים באופי הארמני, שלעתים קרובות ביותר מעלימים עין מהם. ואולם מן הצדק להגיה עליהם אור *.

3. אם הלגיון הארמני נמצא כטרדן, הראה עצמו הלגיון הסורי במשך זמן רב כבלתי מועיל, וזמן רב מאוד נחשב כמחוסר כל ערך. בדומה לגיוסו של «לגיון המזרח» היה גם גיוסו בהתחלה מגוון מאוד, והתערובת של אוכלוסי הליונט משתקפת בו. מוסלמים, מרוניטים, יונים אורתודוקסים היו מעורבים בו, באותן היחידות, וכן נמצאו שם גם ארמנים בודדים. הר-הלבנון נתן פחות מכפי המשוער **: העלויים יושבי-ההרים טרם נכנעו והם מספקים מגויסים בכמות פחותה ביותר. רוב המתגייסים מוצאם מאספסוף-הערים אשר בחוף, «ילידי עיר» העלובים אף מאלה של אלגיריה. בניגוד לארמנים, המצטיינים לעתים קרובות בגוף בנוי יפה, לקו הסורים בדרך כלל במבנה-גוף רע. החזות קודרת, המבט לא בטוח, ההילוך חסר-עוז ונגרר. שום מרץ. שום דבר שיעיד על גאווה, על עצמה, על אומץ. אף-על-פי-כן מראה האנשים, כשהם בחיל-המצב, הוא משביע רצון למדי והשליטה בהם נוחה; הסורי ממלא יפה את חובותיו הצרמוניאליות ואינו עושה רושם רע. כשהוא נתון ב«סדר מכונס», הרי הוא מזכיר את הבטליונים המצרים (אך לא את הסודנים) של צבא החרבי. אם כי אין לו אותו הברק החיצוני.

שיטת הגיוס לא נשתנתה: הרי זה תמיד גיוס של התנדבות. בלגיון הסורים נערכים חוזי-הגיוס, לשנה או לשנתיים. הסורי, במובנה המצומצם של המילה, בוחר על הרוב להתגייס רק לשנה אחת. חושש הוא לכבול את חרותו; הוא רוצה אמנם לשלוח מעט את ידו במקצוע הצבאי, אבל מבלי לתלות בזה את קיומו. כל זמן שהתשלום והמזון היו בטוחים, והסיכון היה מועט, נעשה הגיוס בלי קושי. לשם הקלה נוספת היו היחידות מפורזות בסוריה המרכזית והדרומית. חלוקה מופרזת זו מקשה על פעולת מפקד הלגיון והקצינים הגבוהים. על כל פנים הצליחו להקים, איך-שהוא, שני בטליונים ואסקדרון אחד. עבודת הארגון היתה קשה, לא משום חוסר מתגייסים, כי אם משום הזמן הקצר של חוזה-ההתגייסות, אשר מתוך כך יש לחדש את הגיוס תמיד, וכן משום הבריחות המרובות, הגנבות והמצב המוסרי העלוב של החיילות. משום חוסר רגש האחריות, שעדין יש צורך ליצור אותו, ומשום ההדרכה שיש להחל בה מן היסוד.

תפקידם של הקצרים הצרפתיים אינו מן הקלים: ראשית כל משום שהמתווך, ההכרחי כמעט, בין החייל ובין המפקד, הוא הקצין מבני הילידים. מאין לוקח זה? לא מבין הסרגיסטים של הגדודים האלגיריים של צרפת, אלא כמעט מכל פינות הליונט, וביחוד מבין הקצינים-לשעבר בצבא התורכי, יוצאי סוריה או עירק. נאמנותו של אויב-מאתמול זה היתה מסופקת, ואורח שירותו היה כמעט תמיד בינוני. הוא שימש ביחוד כמתורגמן, מאחר שהקצינים וסגני הקצינים הצרפתיים כמעט שלא ידעו ערבית. הקצינים הצרפתיים עברו ללגיון הסורי בלי התלהבות. זהו צבא שאינו מצוין במעלות, אשר

* הארמנים יש להם ידידים בלתי גבוהים ומקטרגים בלתי-צודקים. אלה ואלה פוגעים בענין הארמני, הראוי לאהדה מפורזת. העם הארמני, הפורה, הנמרץ, הנלהב לחינוך, לקוי עדיין במגרעות השעבוד, וטרם למד להשתמש בחירותו. אולם תהיינה המגרעות האלו כאשר תהיינה, על כל פנים נעלה העם הזה על כל שאר עמי קדמת אסיה מבחינה אחת עיקרית: הוא עשוי להשתלמות ברבות הימים. מבחינה זו אוסיינית היא דוגמתם של כמה ארמנים, שהיו נתונים במשך זמן מסוים להשפעתם של מתנכים מערביים, אירופיים או אמריקניים. דוגמה זו נותנת מקום לתקות נאות. כל אותם הקצינים שהשתתפו במצור על עינטאב יזכרו את הליוסנט הארמני ל... שהפך את המיליציה שלו לצבא שעמד להפליא באש הקרב.

** המרוניט, שהוא מסוגל לקרב יותר מכל שאר הנוצרים בסוריה, לפחות למראית עין, אינו איש מלחמה באמת. הוא אוהב את אבק-השרפה, אבל הרבה פחות מזה את הכדורים. התגרות בין כפר לכפר בלבנון אינן נדירות ביותר, אך לעתים רחוקות הן קטלניות.

לעתים תכופות חלות בו שערוריות, ומועטות בו ההודמנויות להצטיינות. עד סוף שנת 1920 לא עשה כמעט דבר, חוץ מן השירות בחיל-המצב באזורים שקטים ביותר. המפקדה גמנעה מלהשתמש בו, כי לא היה לה אמון בו. הבדידות בסביבה זרה זו, זרה ולא סימפטית ביותר, היתה קשה מנשוא. פלוגה כזו עתידה היתה להיות מוקפת במקום משמרתה, בראשו של הר, למן חודש פברואר ועד יוני 1921, כשהיא מתקיימת על מזון הנשלח לה מבחוץ ומקבלת את הדואר רק על ידי אוירון. לו היה זה חיל אחר היה מנסה בודאי לפרוץ את המצור. אלא שאין זו פרשה שאפשר לנסות בה בכוחם של הסורים...

זמן-מה דומה היה אפילו, שאין הלגיון יכול עוד לתת מאומה, מלבד רצים, שמשי-קצינים, משמשי-חולים ומורי-דרך. נראה היה שאין כל עתיד לחיל זה. בסוף שנת 1920 דובר אפילו על ביטולו הגמור.

*

למראה כשלון הלגיון הסורי, כשלון גמור כמעט, עלה הרעיון להשתמש בכוחות-ילידים, שיהיו אמנם לא פחות יקרים, אבל לפחות גמישים יותר, מתאימים יותר למסורות ולתנאים המקומיים, והולמים יותר את צרכי השעה. זו תהיה הז'נדרמריה. קצת מיחידותיה תשמשנה כחיל המיליציה המקומית, ומקצתן תהיינה פלוגות עזר.

1. הז'נדרמריה היא יורשת הז'נדרמריה העות'מנית הישנה. היא שמרה כמעט בכל מקום על המראה החיצוני הקודם. הרבה תורכים, ז'נדרמים רגלים (זפטיים) ופרשים (סוארים), מוסיפים לשמש בתפקידם.

בלטקיה, אשר שם אורגנה הז'נדרמריה במישרין ע"י הצרפתים היו התוצאות משיעור-רצון. מגייסים במקום, ומקץ זמן מה גותנים הז'נדרמים העלויים, אפילו כשהם מבודדים, אותות של אומץ-לב וגאמנות לחובתם, במדה הראויה לתהילה. בחלב ובדמשק, ניתנה הכניסה לז'נדרמריה – ולמשטרה – לרבים מחיילי-השריף לשעבר, לרבים מקציני פיסל; היתה תקוה כי יצטרפו על ידי כך לעניינם. בחלב לפחות מעסיקים לעתים את פלגות הז'נדרמריה באופרציות צבאיות. בדרך כלל הם מגלים רפיון מפליא. אם משאירים אותם לבדם נוכח כנופיות, הרי הם יוצאים רק לעתים רחוקות בכבוד מן הענין.

ערך הז'נדרמריה בכללה נשאר בינוני. מלבד זה היא עולה ביוקר רב (20 פרנקים ליום עולה ז'נדרם רוכב, בכלל זה מזונו ומזון בהמתו), והיא בולעת חלק הגון ממקורות התקציב של המדינות הסוריות. רבת-אנשים היא, ולעתים קרובות קשה לשלוט בה, ובלב רואי-ברורות אין היא מעירה אלא אמון מוגבל ביותר.

2. יחידות-המיליציה. יחידות מקומיות, הנושאות את שם הנקודה אשר סביב לה נערך גיוסן. לא כולן ערכן שווה. האנשים המתגייסים אליהן מוסיפים לשבת בתוך משפחותיהם, אלא שהם מתכנסים לאות הראשון הבא מאת הקצין הצרפתי, המכונה יועץ אדמיניסטרטיבי, והפלוגות עומדות ברשותו המוחלטת. הסורי נאות ברצון לשרת במיליציה; משום שבדרך זו הרי הוא פטור מכליאה בקסרקטין, ועם זה הוא זוכה ביתרונותיו של משלח-היד הצבאי. מיליציה היא נוחה לכינוס, נוחה להתקיים ממקורות הארץ ועל כן גם קלת-תנועה, והיא מתנהלת על פי כללים פשוטים ביותר. בראש-וראשונה הרי זה צבא נוח, אלא שחזותו החיצונית משונה: ללא מדים, ללא ילקוט, כולו חגור וסמור אשפות-כדורים, ורק חֶפֶת-עזר על השרוול מבדיל בינו ובין הכנופיות שעמן עליו להלחם. בתקופת פעולתן של «השדרות-הנעות» היו קצינים מספר, שידעו להקים מתוך אנשי המיליציה שלהם חביר-אנשים מצוין ביותר.

כמה מיחידות המיליציה הן רכובות ומן הראוי להזכיר כאן במיוחד את היחידות הצ'רקסיות. המהגרים הצ'רקסים, שעזבו את קוקז אחרי נפילת שמיל, יושבו על ידי הסולטנים בראשונה ברומליה, אשר אקלימה העמידם בנסיון קשה, ואחרי כן בקצות קיליקיה באזור נהר פרת התיכון ולעבר

דמשק. בדרך כלל קיבלו יפה את הצרפתים, ובדרך הטבע עלה הרעיון לפנות אל הפרשים הנאים האלה, העולים באומץ-לכם ובנאמנותם על כל העמים אשר מסביב. הוקמו אסקדרונים בסיס, בעוסמניה, בדמשק, וכתה אחת בממבידו (מושבה צירקסית בין חלב ובין נהר הפרת). אולם הצירקסים הם קשים להנהלה. אין הם רוצים לשרת אלא אם כן הם נתונים קבוצות קבוצות למרות מפקדיהם הם. הפכפכים ברוחם הם, ואינם למודי-משמעת, ויש להם נטיה בולטת לתגרת-ידים*. חולשתם המספרית מונעת מהם את האפשרות להגיע לעמדה אחרת מזו של מיעוט מעניין.

3. המיליציה היתה פורמציה מותאמת למסיבות. ומכאן עוד צעד נוסף אל סוג צבא, שבו נתגשם אולי הארגון המותאם ביותר לארץ, ואשר לפי דעות מסוימות מן הראוי היה להחזיק בו להבא. פלוגות-העזר היוו חיל מקורי עד מאד בחבל לטקיה. זמן-מה הגיע מספרן לשבע. הן הורכבו מאנשי-הרים שנשכרו מטעם השלטון הצרפתי, לבושים מדי-חקי בגורה סורית, ומצוידים באופן קל, מזוינים ברובה מטיפוס 1874 שהפכוהו לנשק בעל קליבר קטן. כל פלוגה ופלוגה התנהלה על ידי קצין וסמל ראשי צרפתי, ובראש כל פלוגות החבל כולו עמד קפיטן מפקח. אחדות מהן, שנצטרפו לבטליון בפיקודו, השתתפו בפעולות שגרמו לכניעתם המוחלטת של העלוויים (אפריל-יוני 1921). בעמידתם הנאה באש-הקרב, בגמישותם ובסגולתם למסע בהרים הראו לספקנים הגדולים ביותר מה שאפשר להפיק מאת הסורים, בעזרת קדרים נבחרים ועל ידי ניצול רציונלי של הכוחות.

*

בינתיים והקטנת הכוחות הצרפתים נעשתה ודאית, בעוד שהחזרת השלום בסוריה לא היתה ברורה כלל. היה איפוא צורך, ברצון או שלא ברצון, לפנות אל המקורות המקומיים. כלום לא הצלחנו בכל מקום אחר להשיג, במהירות פחותה או יתירה, חיילים בשעת הצורך?

כן הוחלט לארגן מחדש את הלגיון הסורי, ולהתחיל לשם כך ביסוד, כלומר בקדרים. קצינים וסגני קצינים נמשכו לכך על ידי מתן תוספת-שכר הגונה בשירות זה, שזמנו הוארך בתקופת ישיבה שניה בליונט. פוטר הקצינים הגרועים ביותר מבין הילידים. כדי למלא את מקומם נפתח בדמשק בית ספר לקצינים. גויסו אליו ביחוד אנשים צעירים נבחרים מבין התושבים האזרחיים, שטרם קיבלו חותם נר. תוצאות בית הספר הזה נתנו תקוות רבות. נוסדו מחלקות להדרכה בשביל סמלים מבין הילידים. ההכנות הקיפו, איפוא, את הכל. וזוהי הדרך היחידה להפיק תועלת מתוך חומר ביוני. עם זה, ללא עבר צבאי, זקוק למסורות. שעליהן לא חשב מימיו לפני ימי המנדט הצרפתי. כדי להקים אותן תדרשנה שנים רבות. יצירת חברה-קדרים הסורים היתה איפוא ענין ממושך. ואחרי הקדרים באה הדאגה לחיילים. שום דבר אינו מכשיר צבא כהשתתפות בקרב. וכך אין מפסקים עוד בשנת 1921 להעסיק פלוגות אחדות של הלגיון הסורי בפעולות-התקפה מעשיות. אמנם הן לא מילאו אלא תפקיד שני במעלה, בצד היחידות הצרפתיות, אולם יחסן לקרב היה טוב במידה בלתי צפויה כלל. אף זכו לפקודת-שבחים מאת המצביא, הנציב העליון. הבריחות פחתו בהרבה. אותו זמן חלים בלגיון שינויים אורגניים בקנה-מידה רחב. הלגיונרים הרגלים, שהיו מזוינים בראשונה כקלעים גרידא, כלומר, ברובה בלבד, צוידו מעט-מעט בכל הזיון של חיל-הרגלים המודרני, מה שהכביד, בהכרח, על חיל זה, אשר המוביליות צריכה היתה להשאיר תמיד מעלתו העיקרית. הוגדל מספר היחידות, שכמות אנשיהן הגיעה בסך-הכל ל-8000, ואפשר היה להוסיף עליהם על נקלה. השכר היומי היה גדול (8 פרנקים ליום) במידה ניכרת משכר הקלע האלגירי או הסנגלי**! וכך מופיעים המתנדבים במספר הגון.

* הדוגמה של הרוסים, שידעו, ברבות הימים, להשיג מבין אוכלוסי קוקז חיילים מצוינים וגם קצינים, עוררה בכל זאת לחזור עוד פעם מתוך זהירות ובשיטתיות רבה על הנסיונות שנעשו בשנים 1919-1920. האסקדרונים הצירקסים (ששה כמספר) שפעלו מסביב לדמשק, מילאו תפקיד מזהיר, ולעתים קרובות תפקיד מכריע במלחמה עם הדרוזים, למעלה מן החקוות שחלו בהם. קציניהם הצטיינו, ברובם, באומץ-לבם ובנאמנותם.

** השכר הופחת אחר כך; אבל בשנת 1925 עדין עלו הוצאות הלגיון הסורי לעשרים מיליון פרנק לשנה, ובוה השתתפו תמדינות הסוריות רק ב-2.200.000 פרנק.

מהו ההרכב של היחידות הסוריות בשיא זה של התפתחותן?

ראשית כל, שני רגימנטים של חיל-רגלים. מרכזו של האחד הוא בירות. הוא מגויס מבין הסורים, במובן המצומצם של המילה, ומכיל פלוגות של חיל-רגלים, פלוגות מעורבות (רגלים ופרשים), ופלוגות של רוכבים. אליו מצורף בטליון אשורי-כשדי קטן. במשך כל ימיו לא יכול בטליון זה להיות יותר משתי פלוגות. הקרבות שהם השתתפו בהם לא היו מוצלחים בדרך כלל. הרגימנט השני, אשר מטהו הראשי שוכן בלסקיה, קלט לתוכו מיליציה ופלוגות-עזר מחבל העלוויים. שלא כסורים מתקשרים העלוויים ברצון בחזוי גיוס לשנתים. אמנם תפיסתם היא אטית במקצת, ואולם מסוגלים הם להגיע ברבות הימים לאימון צבאי נאה. ברור, שגיוס העלוויים הוא הראוי לטיפוח, משום שהוא הבטוח והמוצק ביותר*. העלוי צריך לתפוס בלגיון הסורי את המקום שתופס הקבילי ברגימנטים של הקלעים האלגיריים. הצלחת הגיוס-מרצון בין עממים אלה, שאך זה לו כבר עמדו במרדם, היא תוצאה נאה לפעולתה של צרפת.

האסקדרונים הסורים, העולים בדרך כלל על הבטליונים מבחינת העמידה באש-הקרב, צורפו בשנת 1921 יחד לרגימנט אשר מרכזו נמצא בטריפולי. כיבוש מדבר תדמור, הקמת תחנות-משמר מעבר לפרת שימשו נימוק ליצירת פלוגות של «מְהַרְיָסִים» (רוכבי-גמלים), שגויסו בין הערבים הבידואים. ולבסוף: אם כי נמנענו בתחילה להקים סוללות-תותחים סוריות, גוסדו בכל זאת יחידות אחדות של חיל-מהנדסים וחיל תובלה.

הרי שנמצאנו, כמדומה, בדרך ליצירת צבא סורי ממש. כן דובר אף על הקמת רגימנט שלישי של אינפנטריה ורגימנט שני של פרשים לסוף שנת 1921. אלא שבו בזמן הרגשנו: א. כי הפעולה הצבאית של איש-הלגיון הסורי אינה בהתאם להוצאות שחלות עליו, שתוספנה להיות גבוהות כל זמן שהגיוס יעשה על ידי שכירת-מתנדבים. כן ראינו כי עוד במשך שנים רבות לא תהא כל אפשרות לגיוס של חובה**. ב. כי יהיה זה מעשה נמהר, להעלות את הלגיון הסורי לשיעור העולה על רבע מן הצבא הכללי המוחזק בסוריה. עדיין לא הוכחה מידת החוסן שלו, אף לא מידת נאמנותו, שאפשר יהיה לסמוך עליו יותר מאשר על תוספת לעיקר.

קלעי צפון אפריקה בליננט

בני-צרפת בגדודים הצפון-אפריקאים

האקלים, והשינויים החריפים שחלים בו, המהלכים הארוכים המבוצעים ע"י הצבא בכל עונות השנה, החניות באוהלים הקטנים, — אלה הם אויביו הקשים ביותר של הצבא בסוריה, ויותר מזה בקיליקיה, ביחוד אם החיילים הם אנשים צעירים מאד. החייל הצרפתי בגיל עשרים שנה אינו מסוגל לעמוד במבחנים כאלה, עם כל ערנותו ורצונו הטוב. הנסיון הנושן הוכיח, כי רק סוג אחד של חייל אירופי מסוגל לעמוד במערכות-מלחמה בליננט — זהו החייל הותיק, כלומר האיש בגיל של 25 ועד 35 שנה. אכן הטיפוס הזה הולך ופוחת בכלל, ואף בחיל הרגלים הקולוניאלי***. על כן שותפו הכוחות הצרפתיים (בפעולות בסוריה ובקיליקיה) רק במידה שהיתה נחיצות בכך כדי לספק את הצרכים הדוחקים של השעה הראשונה. מכאן ואילך נהגה המפקדה בתבונה למנוע את שיתוף היחידות הצרפתיות ב«שדרות הנעות» בצאתן למסעות ממושכים.

* אין זה מן הנמנע שלאחר זמן ימצאו אלמנטים שוים להם בערכם בין הקורדים ובין הדרוזים. לפי שעה אין השאלה עומדת על הפרק.

** העלוויים, מקור שכירי-הצבא, דרשו חסות צרפתית, אולם בחנאי יסודי אחד: שצרפת לא תדרוש מהם שום דבר מלבד מתנדבים ולא תנהיג במדינת העלוויים שירות-חובה.

*** הצבא הקולוניאלי בחילות צרפת מורכב מצרפתים, המתנדבים לשירות בחילות-המצב ובמשלחות בשטחים הקולוניאליים, וזמן שירותם הוא בדרך כלל ממושך יותר משל שירות החובה הכללי. — המערכת.

אך אם כי היחידות הצרפתיות הטהורות הוחזקו ככל האפשר בתחנותיהן הקבועות, ולא שותפו במסעות הארוכים, השתתפו, בכל זאת, חיילים צעירים רבים מהמטרופולין בתוך «שדרות הנעות» של שנת 1921: כונתי לקלעים ול«ספאהים»*, בני צרפת. כידוע, תקנת-חובה היא, שהצרפתים יהיו חלק חמישי בגדודי-הקלעים של אפריקה הצפונית**.

הרי שמחוץ לחבר הקצינים הקבוע ומלבד מספר מסויים של חיילים צרפתים בתפקידים מקצועיים (אשר מספרם ילך ויקטן, ודאי, עם התפתחות ההשכלה באפריקה הצפונית – ביחוד בין אוכלוסי-הקבילים) נמצא תמיד מספר ניכר של טוראים צרפתים בתוך הגדודים של אפריקה הצפונית, מהם מתנדבים, ומהם הנשלחים לשם מטעם ההנהלה הצבאית, מבין הצבא הסדיר של בני המטרופולין ושל הצרפתים-האלג'ירים.

בימי המלחמה העולמית סבורים היו כמה קצינים, שגדודי הקלעים של אפריקה הצפונית, המחדשים בלי הרף את הרכבם, יוסיפו כוח וחוסן, אם ימצא בתוכם גרעין צרפתי חזק של סגני-קצינים או טוראים, אשר רוחם החזקה יותר והשכלתם יכשירם לשמש מופת לילידים. ודאי שיש יסוד לדעה זו***. אולם אין לנחות חיילים למודי-מלחמה ומבוגרים יותר לאותם הטייונים הצעירים, שהמקרה הביאם לעשות את שמונה-עשר חדשי שירותם בפלוגה אלג'ירית או טוניסית. והלא גם משמונה-עשר חודש אלה יש לנכות את הזמן הדרוש לאימון צבאי ראשון ולגסיעות, הלך וחזור. תקופת שירות זו קצרה אף מזו המקובלת בצבא המזרח הקרוב, ששם הועלה השירות מ-18 עד 24 חדשים. על זה יש להוסיף, שהרבה מן הצרפתים הצעירים האלה חסרים את ההשכלה הכללית ההכרחית, אף במידה שיוכלו למלא תפקיד של ראש כיתה, כל שכן של קורפורל. הילידים, הרגילים להביט ביראת הכבוד אל ה«טאלב», לא ראו בצרפתים אלה אנשים העולים עליהם בחכמתם. ולא עוד, אלא שגם בחוסן-הגוף ובכושר-הסבל נופלים הם מן הילידים. בדרך כלל בטלים הם ברוב הגדול של הילידים, גם אינם מצטיינים בכושר-הליכתם, ואף נופלים בזה מן השאר, והם סובלים ביותר מקשי החיים ב«שדרה הנעה». מקץ זמן-מה אפשר לדרוש מהם מדת-מה של הסתגלות; לא שיהיו ראשונים, אלא, לפחות, שלא יהיו בין הנחשלים. דבר היותם טוראים, נתונים לפיקוד של סגני-קצינים מבין הילידים, ודאי שאינו עשוי להגדיל את כבוד האומה הכובשת.

אכן אפשר להפחית בנקל את מספר הצרפתים בגדודי הקלעים ולהעמידו אך ורק על סגני-קצינים, על מתכשרים לתפקיד זה ועל אנשי-מקצוע. כן אין לקבל צרפתי לשרות בצבא ילידים למשך זמן פחות משלוש שנים.

הקלע הצפון אפריקאי

עול הפעולות בליגנט הועמס בעיקר על הקלע הצפון-אפריקאי. אין ספק שחלקו באופרציות בסוריה, בקליקיה ומסביב לעינטאב**** היה מכריע. במשך כל האופרציות של 1914–1922 במזרח היתה אפריקה המקור למרבית הכוחות*****. ב«שדרות הנעות» עלו היחידות הצפון אפריקאיות,

* ה«ספאהים» – חיל הפרשים המגויס מבין ילידי צפון אפריקה. – המערכת.

** בערך אותו היחס המספרי קיים גם בצבא ה«ספאהים». שם היו כל הימים מצויים צרפתים רבים, מתנדבים ברובם, שלכם הלך אחרי המדים המהודרים של צבא זה.

*** וגם בנידון זה יש להבדיל בין קלעים לקלעים. ומעשה בכמה בטליונים ותיקים שבאו ממרוקו, אשר נעשה נסיון בראשית שנת 1915 לצרף אליהם תריסר צרפתים לכל פלוגה ופלוגה, והדבר גרם לא לחיזוק כי אם לסיבוך. תועלת הביאו רק אותם מהם, שאפשר היה להעסיקם כעובדים במכונות-יריה, טלפוניסטים, עובדי-משרד וחפרים.

**** עיר בתורכיה הדרומית אשר התמררה בקיץ 1920; כוח צרפתי שצר עליה הוחקף ע"י דיביזיה תורכית מבחוף. רק ב-9 לפברואר 1921 נפלה העיר. – המערכת.

***** אלג'יר וטוניס סיפקו ב-1920 יותר ממאה בטליונים של ילידים לשירות מחוץ לארצם. מאמץ כזה לא יכול היה להיות, כמובן, אלא זמני.

וביחוד האלג'יריות, בכוח סבלן על כל היחידות האחרות. לא תהיה בזה שום גוזמה, אם נאמר, שהן הראו כושר-סבל במידה שלא נודעה לפנייהן. הליכות אלה נמשכו על הרוב עשר, שתיים-עשרה שעות, עם חניית-נופש עיקרית אחת, מאוחרת על הרוב ומוגבלת. לעתים, בחצי שעה בלבד. לדוגמה אנו נותנים כאן סכימה טיפוסית של פעולות בטליון אלג'ירי אחד בין 5 בנובמבר 1920 ל-30 ליולי 1921:

הבטליון, שהפליג מקושטא ועלה בקיליקיה, עשה במשך תקופה של פחות מעשרה חדשים: 131 ימי הליכה או קרב; 125 ימי חניה בשדה; 13 ימים בקסרקטין או במחנות-קבע. בסך-הכל – 269 ימים.

מספר החולים והנחשלים בדרך היה בלתי נחשב, ועל הרוב – אפס*.

*

הקצינים הבאים מצרפת מודאגים בדרך כלל מן השעול המתמיד של הקלעים. אך מקורו בעישון בלתי פוסק. לרופא אין עבודה אלא בימי הקרב. העייפות של האנשים, המצטברת בימי הפעולות הממושכות, מתגלה רק בתקופות הישיבה בקסרקטין או במחנות הקבועים. הרי זו תופעה ידועה. ואולם במהלכי-היום האחרונים של הבטליון הנ"ל בחום הכבד של חודש יולי, שלא הופג עוד על ידי אויר ההרים המרענן, נתגלו סימנים של דלדול-הכוחות, ואנשים מספר היו נופלים בדרך. זריקות קפאין, שנעשו בו במקום, עודדום, והם חזרו לשורות וסיימו את המהלך כולו. יש להוסיף, שחלק מימי החניה של אותו הבטליון חל בחורף מסביב לעינטאב הנצורה. בגלל קשי המצב אי-אפשר היה להמציא את בגדי החורף, והאנשים חנו בשלג, לבושים בגדי קיץ מתחת למעיליהם. כן אי-אפשר היה להחליף את הנעלים בזמן הדרוש, וארבעים איש בקירוב התהלכו יחפים, או קנו להם בכספם הם נעלים «ערביות» קלות. לא נשמעה אף קובלנה, אף תלונה, אף לא ריסון כלשהו. «כך דרכו של שירות».

המזרח הקרוב, הריהו «ארץ קרה בעלת שמש חמה», – כמוהו כצפון אפריקה. הערבי מאלג'יר הרגיל לחוסר-הנוחיות שבחיי מחנה האוהלים הערבי, והקביל ההררי, הרגיל לשכב על האדמה הערומה, – זה וזה עומדים יותר מאחרים בפני שינויי הטמפרטורה הפתאומיים, וכנראה שהם עולים בנידון זה על ילידי המקום עצמם, המסתחררים בחורף בתוך הבקתות, מכונסים מסביב ל«מנגל», כירת-הגחלים שלהם.

אין חייל אשר יצלח למלחמה בליונט כקלע האלג'ירי, וזה משום שהוא אינו מרגיש עצמו כאן כבארץ זרה. הכל מזכיר לו את מולדתו: האקלים, האדמה, הערים, הישימון. פני הקרקע דומים בצורתם ואף בשמותיהם לפני הקרקע באפריקה. מקץ שבועות מספר הרי הוא מבין את לשון המקום, הדומה מאד ללשונו. ונקל לו, משום כך, לקשור יחסים עם האוכלוסיה הדוברת ערבית. האלג'ירי מתייחס לתושבים אלה, לנוצרים כלמוסלמים, בבוז ובביטול גמור. איש הליונט נראה בעיניו כקרוב נחות-דרגה המבקש לנצלו. ואמנם, הקלע האלג'ירי ניתן לניצול על נקלה, משום נטיתו לבזבוז וחפצו לשחק את תפקיד האדון המיוחס. ואולם בהפגשו עם התורכים הוא שומר על ריוח-הכבוד. ההסתגלות המהירה לתנאי הארץ, שביעת-הרצון וחוסר-הדאגה אשר בחיי-הנדודים של «השדרות הנעות», ההולמים את הרגליו המורשתיים של האלג'ירי, כוח המשיכה של המשכורת הטובה שבליונט ושל הטבק המצוין שאפשר להשיגו בזול (הטבק הוא מצרך ראשוני בשביל הקלע, שיותר נוח לו

* רק יום אחד היה מספר הקלעים הנחשלים בבטליון הנ"ל ניכר. אותו יום בחודש יולי יצא הצבא מלִטְקִיָה יציאה מאוחרת באופן יחסי (בשעה 5.45 לפנה"צ). ואולם אחרי הצהרים השיגו הנחשלים את הבטליון. החיילים ניצלו את שהותם בלִטְקִיָה להנאתם, ואולי יתר על המידה. החום הרב בשעת ההליכה והמים הבלתי ראויים לשתייה גרמו לכמה מכות שמש לא חמורות. למחרת יצא הבטליון בשעה שתיים בלילה ועשה דרך של יותר מארבע-עשרה שעות בהרים ללא נחשל אחד. האיש היחיד שנפל לבלי קום סמוך למחוז-חפצו, היה קלע כושי שמת משפך דם פנימי. מפני צרכים טקטיים לא ארכה הפסקת-הנופש העיקרית בשביל המאסף אפילו חצי שעה.

לצום מאשר להנזר מעישון), — כל אלה משפיעים עליו להתנדב לשירות נוסף עם תום תקופת שירותו הראשונה. לעתים קרובות יקרה, שגם לאחר שובו לאלג'יריה הרי הוא מתנדב שנית על מנת לחזור לליונט. בגדודים מסוימים רב מספרם של הקלעים שחידשו את שירותם, והדבר מקנה אופי של צבא מקצועי לגדודים אלה. בגדודים אחרים, המורכבים בעיקר ממגויסי-חובה, קטן מספרם הרבה. אולם גם המגויסים מגלים אותו אומץ-הלב בהתקפה ואותה המסירות המציניים את המתנדבים הותיקים, אם כי חסרים הם אותה העירות במשמרות ואותו כוח-העמידה בהגנה. צבא זה, המסתגל כל כך יפה לליונט, מסתגל גם לטקטיקה המתאימה למקום. חיילות אלה נלחמו לפני כן בצרפת, בחפירות ובתנאי ההרעשות. כל הכנה לא היתה להם שם לקראת הצפוי להם במזרח; להיפך, לפתע פתאום הועתקו אל חיי המסעות בסגנון סוריה או קיליקיה. אכן תכונות הזריזות, כושר הסבל וכוח ההתמדה של החייל הזה מצאו להם פה כר נרחב לנסיון. ותכונות אלה התפתחו מיום ליום. מהלכים ארוכים, התקפות ארוכות, ופתאומיות — בכל אלה כוחו של הקלע מאז ומתמיד.

*

בארץ זו, בה הקלע מרגיש את עצמו כבמולדתו, הוא משתמש מאליו בכשרונותיו הטבעיים. משחר ילדותו, שעברה עליו במרחב החפשי, נתפתחו בו כמה וכמה תכונות: חוש ההתמצאות בשטח, ההסתגלות למקום וראיה חדה ביותר המגבירה את כושר ההסתכלות. לבסוף כדאי לציין, שהאויב אינו מטיל מבוכה בלב הקלע, ואפשר להגיד ללא הגזמה, שסימני הקרב הראשונים, ה«פרוד» מגבירים את התלהבותו במקום לקררה.

האם אין חסרונות לחייל מצוין זה? ודאי שישנם. ניתנה לנו ההזדמנות לעמוד על ערכו בצרפת, במרוקו ובמזרח הקרוב ולדעת גם את לקוייו. הוא אינו מפותח, ביחוד החייל הערבי, והוא «קופא» על מושגיו המסורתיים. (הקבילי, שהוא ער יותר, מוכשר ממנו ללמוד ולהבין מושגים חדשים). חייל זה, הנשלח בחפזה גדולה מדי למערכה, מבלי שיקבל קודם אימון צבאי מספיק עד כדי לדעת להשתמש כראוי בזיון המורכב של תקופתנו, אין כוחו בקרב גדול כשל הקלע מלפנים, שהיה מזוין ברובה וכידון בלבד. הוא מסוגל להיות קלע מצוין, אולם רק לאחר נסיון ממושך; וכינתים הוא נופל בהרבה בקליעה ממתנגדיו הרגילים. כן אינו מסתגל למקלע, למכונת היריה, לתותח חיל-הרגלים בן 37 המ"מ, אלא אחרי אימון ממושך. הוא מרחיק לזרוק את רמוץ היד, אך כיוון הקליעה לקוי. עצבני הוא יתר על המידה משיוכל להיות כמן טוב, ובדרך כלל מסוגל הוא אך מעט למלחמת מצור. האופרציות מסביב לעינטאב הוכיחו זאת הוכחה נוספת.

טכסיסיה של קבוצת הקרב המודרנית, עם חלוקת התפקידים לכלי הזין השונים שבתוכה, אינם מתאימים לו ביותר. כל זה מחוכם מדי בשבילו. נטיה קבועה לו להצטופף בחבורות גדולות מאחרי הקצינים היוצאים בראש. וכן חסר הקלע את הנטיה ואת הכשרון לעבודת חפירות וסלילת-דרכים. הן בין הערבים והן בין הקבילים טרם הופיעו מומחים כאלה. ברם, אפשר לעשות את הקלע לעובד חפירות בינוני, בתנאי שאף הקצינים הצרפתים יקחו חלק בעבודה.

מסורות עתיקות, אשר ימיהן כימי הגזע שלו, מאחדות בהכרתו את מושג המלחמה עם מושג הביזה, וקשה למנוע את הקלע, — הנוהג במשמעת כלפי קציניו, — ואפילו את הקלע הצעיר, מלשדוד את אוכלוסית הילידים. אם אין יד חזקה בולמת אותו — ישתמש בכל הזדמנות לתת חופש ליצר הביזה שלו, — זה פשעו החביב עליו ביותר. ברוב המקרים אינו מסוגל להבחין בין אוכלוסיה שיש להענישה, לבין זו שצריך לקרב אותה או לשמור עליה. הילידים, יהיו אשר יהיו, הם «פראי-אדם» בעיניו. מכאן ההכרח להרחיק ככל האפשר את הקלע מן האוכלוסיה. לפחות בתקופות המסע של ה«שדרות».

לבסוף, ראוי לציין, כי צבא זה, שערכו רב כל כך מבחינות רבות, אינו מביא את תועלתו המלאה אלא בשני תנאים, שהם הכרחיים ומספיקים כאחד.

1. לצבא זה דרושים מפקדים אשר יתקשרו אליו, יכירוהו ויאהבוהו, ולא חבר קצינים ארעי, אנשים הנשלחים נגד רצונם לתוך חיל זר להם לגמרי. מכאן ההכרח בקצינים ופמלים צרפתיים, אשר התמחו בשירות גדודי הקלעים.

2. מן ההכרח שהקלעים יכירו איש את רעהו זמן ממושך, יתרגלו איש אל אחיו להיותם חטיבה אחת. לפי מידת ליכודם כן יגדל ערכם. «רוח היחידה» (Esprit de corps) הוא אצלם מושג החל גם על פלוגה, גם על מחלקה, וגם על כיתה. בקרב אוהב הקלע למצוא על ידו את שכנו לשעשועים ואת חברו למשחק הלוצ' או הקלפים. ההחלפות וההעברות התכופות בתוך יחידות הקלעים, הגוררות אחריהן פיצול בטליונים וליקוטם מחדש, פעמיים או שלוש פעמים במשך שנה אחת, גרמו לעתים קרובות מדי לירידת ערכם הלוחם, ירידה שלא הרגישו בה עד שנתגלתה באופן פתאומי. ולהיפך, אותם הבטליונים שהגיעו למקום בהרכבם המלא, ובמשך חדשים ארוכים לא חל בהם כל שינוי, הם שהצטיינו במורח הקרוב. בקיצור: אין קלעים ראויים לשמש בלי קציני-קלעים מתאימים לתפקידם; אין גדודי קלעים, ללא שיטה קיבוצית להחלפת החיילים.

*

די בהתבוננות מעטה בשביל להבחין בין חיילות טוניסיים לחיילות אלג'יריים. בין הטוניסיים נדיר הטיפוס של החייל הותיק והמוצק, בעל השפם הארוך או הזקן המרובע הגזוז בדיקנות במספריים, טיפוס המצוי גם בין הקלעים של הדור החדש, כיורשו של ה«טיורקו» הישן*. הטוניסיים, פרט לבעלי הדרגות, הם ברובם הגדול ערבים צעירים, גבוהים ורזים, בעלי חזה צר ועצמות-לחיים בולטות, ולפניהם הבעה של פסיביות וכניעה לגורל. הטוניסי, שהוא בן גזע שלו וקשור לקרקע, ולא בן לשבטים הנודדים שחיו עוד אתמול על חרבם, — משרת בצבא צרפת לא כמתנדב ולא בתוקף חוקי צרפת, אלא בגזרת הפי (המושל) של טוניס. אין צבא אשר קל לנהוג בו בימי שלום כצבא הטוניסי. אך בין במסע ובין באש הקרב הם מגלים פחות מרץ מן האלג'יריים, ופחות מהאלג'יריים הם קשורים ליחידתם. בדרך רבים ביניהם הנחשלים, המנצלים את המוסלמיות שלהם כדי ליהנות מהכנסת האורחים של האכרים הסוריים, — פעמים אף למשך שבועות תמימים**.

הטוניסי מסוגל יותר מהערבי האלג'ירי לתרגול מהיר. הוא גם משכיל במקצת מהאלג'ירי, אולי גם בעל תפיסה טובה יותר, והוא נוח יותר לעיצוב. אין הטוניסי עקשן כמו הקבילי. הפמל הטוניסי מגלה את סמכותו בלי אותו התוקף הגס במקצת של האלג'ירי. לעומת זה קל יותר להכשירו לתפקידו. הטוניסי מושפע מדוגמת מפקדיו עוד יותר מהאלג'ירי. הוא מכיר ברצון בעליונותם. בטליון טוניסי כזה בתוך צבא הליוגט קנה לו בצדק, — בזכות אישיותו של הקפיטן הצעיר המפקד עליו, — שם של יחידה מלאה גכונות ורוח תוקפנית. אין להפריז אפוא בנחיתותו של הטוניסי. ויש להביא בחשבון את תכונותיו המיוחדות, שבגללן רכש לו בתוך חבר הקצינים של צבא אפריקה גם מצדדים וגם מקטרגים, במספר שווה כמעט.

* «טיורקוסיים» — כינוי לחיל הרגלים של הילידים בצפון אפריקה הצרפתית. — המערכת.

** הגנרל גורמן מציין את ההבדל האופייני בין המבטא של האלג'ירי לבין המבטא הסורי. גם מבטאם של הטוניסיים מגלה הרבה מאפיים. הרישיים אינן מבוטאות בפיחה באופן בולט ומודגש כמו בפי האלג'יריים. ריפוקן של התנועות מזכיר את המבטא הסורי הנמרצי ומגלה קרבה ברורה בין הטוניסיים והלבנטינים, אמנם לא בגזע כי אם באופי. מהרבה בחינות קטן המרחק בין הטוניסי והסורי, מן המרחק שבין הטוניסי והאלג'ירי.

המטה הצבאי ועבודתו

המטה הכללי בצורתו כיום הנהו מוסד צעיר לימים, בערך. אותה שעה שוילהלם המלך נהג את הצבא הפרוסי למלחמה עם אוסטריה, בשנת 1866, ומולטקה, המשמש לו ראש המטה, קיבל בפעם הראשונה את הזכות לתת פקודות למפקדי הגייסות באופן בלתי אמצעי, בשם המצביא העליון, — אותה שעה בא המטה הכללי המודרני לעולם. על כן אפשר לראות את מולטקה כאבי המטה הכללי המודרני. פרידריך השני, איש-המלחמות, לא היה לו עדיין מטה-כללי. אמנם פעם בפעם היה שואל בעצת הגנרלים הותיקים שלו, כגון שורין, קית, זיידליטץ, אבל בשנים האחרונות למלחמת שבע השנים סמך על עצמו בלבד*.

והוא הדין אצל נפוליאון. בֶּרְטֵיה ** לא היה אלא מנסח ומשגר את פקודות הקיסר. גם סולט, ה"מיוֹר־גנרל"*** בפרק מאת הימים (שלפני נטרלו), לא מילא כל תפקיד אחר.

עבודה כלשהי מסוג עבודת המטה הכללי עשה שרנהורסט בשעתו. בועדת הריאורגניזציה שהקים המלך פרידריך וילהלם השלישי אחרי חווה השלום של טילזיט (1807) היה שרנהורסט הכוח המניע לעיצוב חדש של הצבא הפרוסי לפי הדוגמא שניתנה על ידי נפוליאון. בחידוש בנינו של הצבא הפרוסי בעת ההיא בא לידי ביטוי הצד הארגוני של עבודת מטה כללי, אם כי עדיין מעטים היו הקיום המזכירים את צורות עבודת המטה הכללי בימינו.

גם גנייזנאו****, שהיה מכוון את פעולותיו של המרשל בליכר, לא היה בשום פנים קצין מטה-כללי לפי מושגי ימינו, השולט כהוגן בטכניקה של הפיקוד. הפקודות הרבות לצבא הסילזי מעידות על כך; לפי צורתן ותכנן — פרט להחלטה המונחת ביסודן — הרי הן ראויות לבקורת רבה. אין בעובדה זו כדי לזלזל בגאוניותו של גנייזנאו, אבל היא מלמדת אותנו, כי אף המוכשרים ביותר זקוקים להשתלמות יסודית. גנייזנאו היה חסר השתלמות זו בזמן שהועבר מתפקיד של קצין-חיילות (כלומר, המשמש בתוך החיילות עצמם) לכהונת ראש המטה של הצבא הסילזי והיה צריך לעבוד בתנאים אישיים ואובייקטיביים קשים ביותר.

הצבאות הקטנים בדורות הקודמים עוד יכלו להיות מנוהגים בידי איש אחד. כן יכלה יד אחת לפקד אף על צבאו הגדול של נפוליאון בשנת 1812, בן חצי מיליון הלוחמים, בזכות כשרונותיו הגאוניים של מנהיגם. אם כי עדיין יש מקום להרהר בדבר, אם לא היתה מפלתו של נפוליאון בשדות-השלג הרוסים ובסיום המערכה בשדה-המלחמה הסכסוני פחות קטסטרופלית לו היה על ידו מטה של יועצים משכילים וישרים, שהיו מתארים לו פעם בפעם את המצב בשכל טוב.

* הקצינים ששימשו בתפקידים של "קורטירמייסטר" ("שר-החֲזִיזֶה") לא עסקו אלא בצד הטכני-האדמיניסטרטיבי של הנהלת הצבא ובריכוז הידיעות הגיאוגרפיות-השימושיות, אך לא בעניני ההנהגה האופרטיבית.

** ברטיה — מרשל של נפוליאון, ששימש לו ברוב מסעותיו מאז מלחמותיו באיטליה כ"ראש המטה".

*** "מיוֹר־גנרל" — תואר הקצין הגבוה, מחמאה ה-17—18, אשר תפקידו היה בעיקר לדאוג לסידורים הפנימיים של הצבא. — המערכת.

**** מראשי התחיה הצבאית של פרוסיה (יחד עם שרנהורסט). היה ראש המטה ל"צבא סילזיה" של בליכר, שהיה בשנת 1813 את המרכז של צבאות הקואליציה נגד נפוליאון. — המערכת.

ובגילוי-לב. נפוליאון סבור היה כי אינו זקוק ליועצים. אכן, צבאות העמים כיום במליוניהם הם שונים לאין ערוך מגדודי הצבא הקטנים של הדורות ההם. כגוף מורכב ורב-צדדים מתגלה לפנינו הצבא המודרני כיום. מלבד חמשת סוגי-הנשק העיקריים – חיל-הרגלים, חיל-הפרשים, ארטילריה, חיל-שריון וטייסים – ומלבד סוגי-צבא העזר – חפרים, חילות הרכבות, הקשר וההובלה – עוד קיים ארגון גדול של שירותי-עורף לכל הצבאות האלה, והמטה הכללי מוכרח לפקח אף עליהם.

במלחמה תלוי כל הצבא במידה רבה בארגון האספקה. כשלוננו של ארגון זה עלול להביא לידי תוצאות גרועות ביותר. התקדמותו של צבא מושפעת באופן מכריע מסידורי-האספקה. הצבא צריך לקבל בלי הרף חמרי מזון לאדם ולבהמה, חמרי-דלק, תחמושת, מילואים של נשק במקום הכלים שנפסדו ויצאו משימוש, צרכי-לבוש וציוד, וביחוד יש לספק צרכים גדולים של החיילות הטכניים, וכן צרכי-רפואה, חמרי חבישה וכדו'. כל מלאכת-האספקה הזאת מתנהלת ע"י ארגון שרותי-העורף, אשר עליו מנצח על הרוב סגן של ראש המטה הכללי.

על כן גם מנגנון ההנהלה הוא מורכב ביותר. במקום המצביא, המסתייע על ידי נושאי-משרה מועטים, שבדורות-עבר, אנו מוצאים כיום רשויות בנות אנשים רבים, אשר בידן ניתנו עבודות ההנהלה והפיקוח של גוף הצבא המודרני העצום והן מקבלות רק הוראות כלליות לפעולתן מאת המצביא העליון. בצד מוסד האדמיניסטרציה העליון, מיניסטרוני המלחמה, קיימת עוד רשות אחרת, שמוטלת עליה עבודת ההכנה הטקטית והאסטרטגית של הצבא והנהלת האופירציות וכיוונן – זה המטה הכללי. הרי שהמטה הכללי הנהו רשות ההנהגה העליונה של הצבא.

המטה הכללי מכין את הצבא למקרה מלחמה, ובשעת מלחמה הוא מסייע בידי המצביא העליון בהנהלת האופירציות. הוא ממלא אפוא תפקיד חשוב מאוד במלחמה בנוגע לשימוש בכוחות-הקרב, ותפקיד מכריע בעריכת התכנית לאופירציות הגדולות. על כן מן ההכרח שתהא למטה הכללי השפעה מכרעת על ארגון הכוחות, הרפגם, ציודם והכשרתם וכן על מינויי המפקדים הגבוהים. כי יכול אתה להשתמש במכשיר כראוי, רק אם אתה מכיר אותו היטב לפרטיו.

*

מתוך סקירה קצרה זו נובעים מאליהם התפקידים המוטלים על המטה הכללי בעת שלום ומלחמה.

בראש המטה הכללי כולו עומד ראש המטה הכללי, המהווה יחד עם מספר עוזריו את "המטה הכללי העליון". לסמכות ראש המטה הכללי נתונים גם "המטות הכלליים אשר עם החיילות", הנספחים אל המפקדות הגבוהות, – החל ממפקדה של דיוויזיה, – ואשר בתחום המפקדות האלה הם מבצעים את עבודות "המטה הכללי".

עיקר תפקידו של ראש המטה הכללי בימי שלום הוא בקביעת התכנית למוביליזציה, ולתנועות הצבא עם פרוץ המלחמה אל "ריכוזי המוצא" שלו, – וכן בעיבוד התכניות האופרטיביות עצמן. אם נשוה לפנינו את כל המון הפרטים שבהם תלויה ההחלטה הנדרשת, את הצורך העומד לפני המטה הכללי לחדור חדירה מתמדת לתוך תוכם של כל המסיבות והמצבים אצל בעלי-הברית האפשריים, אצל הצבא שלו גופא ובצבא האויב, ואת ההכרח לבחון פעם בפעם את התכנית ולשנותה

עם השינויים שחלים במצב הכללי, הרי נבין, מה רבה העבודה הדרושה לשם קביעת תכניות כאלה.

עיבוד הפרטים, שהוא היסוד לכל תכנית, מוצא לפועל על ידי חבר העוזרים בפיקוחו של ראש המטה הכללי, אשר הוא הפוסק האחרון בכל השאלות. האחריות הרבה, שמוטלת בדרך זו על ראש המטה הכללי, מחייבת, שיהא זה איש המצוין בחשק עבודה רב ביותר ובשכל חד ונוקב.

המטה הכללי העליון, כרשות הנהגה צבאית עליונה, נחלק לפי חוגי-התפקידים למספר מחלקות, ולכל אחת מהן הוקצו תחומי-עבודה מסוימים. המחלקות החשובות ביותר הן: מחלקת המוביליזציה, מחלקת האופרציות, מחלקת הרכבות, מחלקת הידיעות, מחלקת האימון (והתמרונים), המחלקה לתקנוני-שירות, המחלקה למינוי מפקדים גבוהים ולהכשרת קצינים למטה הכללי, מחלקת הארגון והמחלקה למחקר ההסטורי. גם השירות הקרטוגרפי של הצבא קשור במדת-מה בעבודת המטה הכללי. מחלקת המוביליזציה מעבדת את כל פרשת הגיוס על יסוד חומר סטטיסטי ולפי הקווים הנקבעים על ידי המחלקה האופרטיבית. עריכת הגיוס היא מלאכת-ההכנה האחרונה לתכלית המלחמה, והיא נעשית על פי תכנית-גיוס מעובדת לפרטיה שנתכנת על ידי מחלקת המוביליזציה של המטה הכללי העליון; על סמך התכנית הזאת מעבדים אחרי כן הרשויות והמוסדות הנמוכים יותר את תכניות-הגיוס שלהם. למהלך הגיוס ולביצועו נודעת תמיד חשיבות יתרה, והשפעתם רבה ביותר על השתלשלות המערכה. ליקויים בעריכת הגיוס באים על ענשם, ברוב המקרים, רק ברבות הימים. משום כך תחשב תכנית עריכת הגיוס כהקדמה חשובה ביותר לחלק השני של עבודת המחלקה הזאת – להצעת האסטרטגיה של הצבאות.

ההצעה האסטרטגית באה לכנס יחד את חלקי הצבא הבודדים, להיותם למחנות-צבא גדולים יותר, ולרכוזם באותם השטחים אשר משם יש להתחיל בפעולות המתוכננות נגד צבאות האויב. כינוס כל הצבא כולו וצירופו למחנות-מחנות נעשים על פי "פקודת סדר המערכה" (Ordre de Bataille), הניתנת יחד עם הפקודה בדבר עריכת הגיוס. צירופים אלה יכולים לסטות, פחות או יותר, מן הצירופים הנהוגים בימי השלום. בכל מדינה ומדינה עלולים להיות כמה וכמה שדות-מערכה. מחובת מחלקת המוביליזציה לעבד ולהכין את תכנית ההצעה האסטרטגית בשביל כל שדה-מערכה לחוד וכן גם בשביל כל מיני משלחות-צבא מיוחדות העלולות להדרש. ההצעה האסטרטגית נעשית בעיקר בעזרת ההובלה במסילות-הברזל. מכיון שכל פרשת הגיוס והצעת הצבאות תלויה במדה רבה בפעולת הרכבות ובניצולן הטוב ביותר, נודע ערך רב למחלקת הרכבות של המטה הכללי העליון*. שאלת הכנת הקרונות ואביזריהם, קביעת זמני יציאת הרכבות, החזרת הקרונות המתפנים, ועוד שאלות קטנות למאות באות לידי עיבוד במחלקת הרכבות ונתכנות בתכנית של רכבות המצטרפת לתכנית הגיוס וההצעה.

תפקיד מיוחד במינו ממלאה מחלקת-הידיעות. שם מתרכזו כל שירות הריגול הרשמי והבלתי רשמי. שם נצברות כל הידיעות על צבאות זרים, שעלולים לבוא בחשבון כאויבים. גם הדינים-וחשבוניות של הנספחים הצבאיים הבודדים – מגיעים לשם ונבחנים. מחלקה זו בודקת ומנצלת את כל החומר הזה, אשר לו ערך מכריע למבנה הצבא של המולדת, לזיונו ולטקטיקה שלו. כאן חוקרים לדעת עד כמה איזה חידוש בצבא הזר מחייב שינוי במבנה הצבא של המולדת. עד כמה איזה נשק

* דומה לזה ערכה של החבורה הימית בשביל מדינת שאחוזותיה פזורות על פני ימים. – המערכת.

חדש גורם לשינויים בטקטיקה, ובאיזו מידה יש לשנות את האימון; כללו של דבר: עד כמה יש להסתגל למצבם של צבאות זרים, שלא יהא צבא-המולדת מפגר אחריהם. מחלקת האימון והתמרונים מעבדת תכניות של תמרונים מותאמים לצרכי מלחמה ודואגת לקיים את האימונים באותן הצורות הנקבעות לפי הקיום המתוכננים מראש. לתמרונים מטרה כפולה. ראשית, לבחון למעשה את הצורות הטקטיות המעובדות במטה הכללי, ושנית, לצמן את החיילות ואת מנהיגיהם, ביחוד את הגבוהים במעלה, ולבחור מהם את הראויים לתפקידם.

פעולתה של מחלקה זו באה לידי השלמה בפעולת המחלקה לתקנוני-שירות. מחלקה זו מנסחת את כל קוי-הפעולות בצורת הוראות-שירות, שומרת עליהן בסוד, בוחנת את נכונותן אגב שימוש, מחברת הוראות חדשות, במקרה שהצורות הטקטיות והארגוניות משתנות מפני איזה חידוש, ומוסרת את ההוראות ליחידות ולמוסדות, לשמש כבסיס לכל הארגון הצבאי כולו.

מחלקת המינויים עוסקת במינוי מפקדים גבוהים על סמך „לוחות-הכושר“, על סמך נסיונות של תמרונים וכו', והיא דואגת לחינוך קציני מטה כללי נוספים. מחלקת הארגון קובעת את מבנה היחידות הצבאיות הבודדות, למן הנמוכה ביותר, הכיתה, ועד לגבוהה ביותר, הגייס; היא קובעת את זיונן, הרכבן ושימושן. מובן מאליו, כי המבנה והצירוף נובעים מן הטקטיקה שמתכוונים לנקוט בה; ההחלטה בנדון זה היא אחד התפקידים החשובים ביותר של המטה הכללי, ואת יסודותיה קובעות בעיקר מחלקות ההצעה והאופרציות ומחלקת הידיעות.

אלה הם הקיום הכלליים של מבנה המטה הכללי העליון ותחומי עבודתו בימי שלום, — אם אמנם במדינות שונות ישנן סטיות מן הטיפוס הרגיל הזה. ואף בימי מלחמה מוסיפה צורת-ארגון זה להתקיים, באי-אלה שינויים. לכמה מחלקות, כגון למחלקה האופרטיבית, נודעת בימי-מלחמה יתר חשיבות מבימי-שלום. דבר זה נובע מאליו מתחום פעולתן של המחלקות הבודדות.

המטה הכללי העליון בעת מלחמה הוא מנגנון-ההנהגה של המצביא. קציני המטה הכללי צריכים להיות יועצי המצביא בשעת ההחלטות האופרטיביות. לפיכך קשה מאוד בחירת האנשים לשירות אחראי זה. אלה צריכים להיות לא רק אנשים בעלי ידיעה ויכולת מרובה, עליהם להיות שרויים גם ביחסי-אמון עם המצביא. מתוך תפקיד עיקרי זה של המטה הכללי — קביעת האופרציות — מסתמן גם שדה העבודה האחר. יש להכין את החיילות בשביל אופרציה מסוימת ולהביאם במועד הנכון למקום המסוים, ויש אפוא צורך לכוון את ההובלה ברכבות ובמכוניות-משא. יש להביא את נשק המילואים, לארגן את כל האספקה ולשמור כי תזרום בהתמדה.

*

ואולם את כל עבודות-התיכון האלה של המטה הכללי העליון יש להגשים אחרי-כך למעשה. הגופים המוציאים לפועל הם הפורמציות הצבאיות וכן המוסדות-האדמיניסטרטיביים השונים. העבודה מסוג עבודת המטה הכללי, הנדרשת לגופים אלה, נעשית על ידי „המטות הכלליים אשר עם החיילות“. כל מפקד גבוה, החל ממפקד דיוויזיה ומעלה, יש לו במטהו לשכת מטה כללי, המורכבת מראש המטה של המפקדה הזאת וממספר קציני המטה הכללי, אשר ביניהם מתחלקת העבודה לענפיה. ערכו של ראש המטה הזה יובלט ביותר על ידי עובדה זו, שבהעדר המפקד, הרי הוא משמש ממלא מקומו במידה רבה, והוא יכול להוציא החלטות גם כנגד מפקדי-יחידות הגבוהים ממנו בדרגה.

בימי שלום מוטלים על מטות היחידות הצבאיות, במסגרת המפקדה שלהן, תפקידים דומים לשל המטה הכללי העליון בדאגתו לצבא כולו. הם מתכננים אפוא את תכנית המוביליזציה של היחידות הנתונות לסמכות המפקדה שלהם, מעבדים אותו חלק של תכנית ההצעה השייך לתחום פעולתם וכו'; במלחמה הם מספקים על ידי עבודות ההכנה שלהם את המצע להחלטות המפקד, שברשותו הם נתונים. לשכת המטה הכללי של פורמציות-צבאיות (דיוויזיה, קורפוס) מחברת את הפקודות בשביל היחידות ושירותי-העורף. היא שוקדת על הגשמתן ודואגת לשרות הקשר הדרוש בשביל מסירת אינפורמציה למפקדים, להבטחת צרכי החיילות ולקיום שירותי-העורף. לשכות המטה הכללי של הפורמציות באות לסייע ביד מפקדיהן. אין להן כל סמכות-שליטה על היחידות ושירותי-העורף, הנתונים אך ורק למרות המפקד, אשר אליו מסופח המטה.

לשכת המטה הכללי של הפורמציות הצבאיות מתנהלת, כאמור, ע"י ראש המטה של אותה הפורמציה. הוא הנהו עוזרו הקרוב ביותר של המפקד. לפי שהוא בא בסוד כונותיו של המפקד יש בידו להכין בעוד מועד את המצע לגיבוש ההחלטה, ואחרי כן לשקול ולהכין את הסידורים לביצועה. ראש המטה דואג במיוחד לבחינת תוצאות הסיור והריגול וניצולן. הוא שוקד על כל השאלות הנוגעות לשירותי-הקשר ולפעולתו בתחום הפורמציה שלו.

קציני המטה הכללי בלשכות המטות אשר עם החיילות, נתונים למרות כפולה: גם למרותו של המפקד אשר אליו סופחו, וגם למרות ראש המטה, אשר יחד עמו עומדים הם למרות ראש המטה הכללי של הצבא. מרות כפולה מעין זו גורמת אי-נעימות לעתים ומביאה לידי חיכוכים אף בימי שלום. אף-על-פי-כן אין אפשרות לסתום את המקור לכך, כי הצמרת העליונה של המטה הכללי צריכה להבטיח לה מידת השפעה על המטות אשר עם החיילות.

התפקידים המוטלים על קצין מטה-כללי הם רבי-פנים, ולעתים אף רבי סתירות, פעמים עד כדי סיכון מעמדו האישי, עקב נקיטת עמדה כנגד מפקד החיילות הממונה עליו. רק אנשים בעלי-אופי ראויים לתפקידים כאלה. יותר מכל אדם אחר ראוי קצין המטה הכללי, עמוס האחריות הגדולה, לשים לסיסמה לו את הדברים: "עשה הרבה והתבלט מעט, לעולם תהיה ואל תראה".

מה לי ולגאונותכם לכל הרוחות, כל עוד אתם סבורים כי הצדק עמדי. אם זקוק אני לה, הרי זה בשעה שאתם חושבים כי שגיתי.
הגנרל מונש, אל-קציני מטה:

הבו שירים!

המלחמה «הטוטלית» של זמננו דורשת מאמצים נפשיים גדולים מאת החייל. משום כך יש ערך מיוחד לטיפול ברוחו. מיניסטריון המלחמה הבריטי עמד על חשיבות העניין והקים על ידו מחלקה מיוחדת לתפקיד זה. וכשהגיעה השעה וארצות-הברית נתעוררו להזדיינות עממית – הוקם אגף כזה גם במיניסטריון המלחמה שלהם. אחת הדאגות הראשונות היתה לטיפול השירי בפיי החייל. כבר המרשל דייסכס, העריך את חשיבות הקצב, והוא שהנהיג לראשונה בחיל הרגלים האירופי במאה ה-18 את הצעידה בקצב אחד, רגל ברגל. אולם השירה איננה אמצעי «טכני» בלבד, לשמירת הקצב, אלא אחד המכשירים הכבירים להפחת ההרגשה הקיבוצית והלאומית. אלפי החיילים היהודים בשורות הצבא זכאים לכך, כי יושם שיר עברי, בעל טעם ותוכן, בסיהם, על צליליו העבריים וערכו המלכד. – המערכת.

«הבו שירים!» – זו היתה הפקודה שיצאה לפני ימים מספר בכמה וכמה מחנות צבא. «המחלקה לענייני רוח הצבא» שנוסדה, זה לא כבר ליד משרד הגנרל-אדיוטנט בצבא ארצות-הברית, התענינה לדעת, מה הם השירים, שהצבא הגדול והחדש שלנו, שגויס להגנה לאומית, היה רוצה לשיר. בהתאם לכך נערך משאל, והאנשים המגויסים נשאלו להביע את רצונם. אף כי פרוצידורה זו עלולה להראות כמשונה בצבא, אשר שם עליך לקבל הכל באהבה, אבל בענין השירים לא היתה כל דרך אחרת. כי אמנם אפשר לתת את הפקודה «לפי סדר השירים – שירי!» אבל הזמרה לא תהא מרובה, אלא אם כן סדר שירים זה נקלט על ידי החיילים מן השורה. המשאל הראה כי השירים הפופולריים ביותר הם כמה «שירי-מולדת» (וראש וראשון – ההמנון הלאומי, «הדגל נקוד-הכוכבים»). אחריהם נרצו אחדים משירי-החיילים הישנים, ודוקא של פרשים, – על אף כל המינוע. נשתמרה החיבה לכמה משירי המתישבים הראשונים באמריקה, מימי נדודיהם בעגלות על פני הפרריות. אף לא נשכחו שירי הכושים, העצובים וההרמוניים כל כך. משאל זה ישמש כמדריך לעריכת «ספר שירים של הצבא» שעומדים לפרסם. זהו הצעד הראשון בתכנית נרחבת לזמרה בציבור ובהליכה-בסך במחנות האימון. – תכנית המכירה בערך הרב של השירה כגורם לחשל את רוח הצבא ואת הרגשת-הליכוד ביחידותיו.

על כן תופסת הזמרה מקום רב בתוך הפעולות שהמחלקה לענייני רוח תטפל בהן ותפקח עליהן במחנות האימון. תכנית זו כוללת בתוכה אספורט, ספריות, מועדונים, להקות דרמטיות, ראינוע, מגע ותחרויות בין מחנות-הצבא השונים, והוצאת עתונות מקומית. רשימת השירים לפי השאלון תגדל מהר, אף עלולים לחול בה שינויים; מפני שהחייל עצמו אוהב, כידוע, לפזם לו משהו לפי רוחו; מי, למשל, יכול היה לשער, שצבא המשלוח הבריטי, כשעסק בפעלו הקצר והאיום בפלנדריה בשנה שעברה יבחר לשיר את הפסוק החוזר מתוך «השלגיה ושבעת הגמדים»: "Heigh ho, Heigh ho, It's Of to Work We go" (הי הו, הי הו, הי הו – יוצאים לעבודה?)

* תורגם מן ה-«Infantry Journal», דצמבר 1940.

במחנות של מלחמת העולם הראשונה היתה הזמרה המאורגנת נסבלת בראשונה רק כשעשוע בלבד. הפקפקנים לגלגו ואמרו כי מנהגים אלה אין מועיל בהם, כי האנשים ישירו בכל אופן. ועדיין היתה זו עובדה, שהם לא שרו. אמריקה שכחה לשיר. כמה דורות של וירטואוזים אירופיים בעלי שם-עולמי שהשתלטו על מקצוע המוסיקה בארצות-הברית הפכו את האמריקנים לאומה של שומע-מוסיקה בלבד. כשם שרבים מאתנו התרגלו לשבת על ספסלי הקהל באיצטדיונים ולהסתכל במשחקי-ספורט – והדבר השתקף בתוצאות הדלות של המבחן הגופני אצל אלפי טירונים – כך נהג הרוב בשדה המוסיקה.

מנצחי-מקהלות ותיקים עמדו בפרץ. בחסות "מחלקת הנגינה" של "המועצה הארצית למען החיילות" התחילו מנצחים אלה לאמן אחרים באמנות זו. אכן לא קלה המלאכה לשדל המון אנשים לשכוח את ביישנותם. לפצות גרון ולהשמיע שאון מוסיקלי פחות או יותר. הרי זה דורש כוח השפעה אישית, חיוך בלתי מזויף, ידים "מדברות" וקול של פר-הבשן להשמיע את צליל-הפתיחה ולשמש מופת. התלמידים לומדו לתופף כל מיני קצב, תפיפה ברורה וחזקה. במחנה ע"ש הגנרל זכריה טיילור נקבעו לאימון זה ארבעה אנשים מכל סוללת-תותחים. בסך הכל אומנו 30.000 מנצחים בשביל הצבא, הצי וחיל הרגלים הימי וכן גם בשביל ה"אחיות". הם יצאו למחנות ולקסרקטין ועשו את מלאכתם. גדודים אשר להקות של זמרים, מנגנים בהרמוניקות ובהרמוניקות של פה פה היו בשורותיהם, "כתתו רגליהם" בדרכים ארוכות. במחנה דיקס, בדרך אל מטח-הרובים היו מרובים הטירונים שהתאוננו על רגלים דוויות. אחרי שהוחל לשיר אגב הליכה ירד בהרבה מספר נגועי הרגלים, ומפקד המחנה הציץ לכתוב הרצאה אל מחלקת-הרפואה, בכותרת: "זמרה כתרופה ליבלות". דברי השיר "הדגל נקוד-הכוכבים" נקבעו על קירות הקסרקטין, ואולי היתה זו הפעם הראשונה בדברי ימינו, שקבוצות-אנשים גדולות יכלו לשיר את ההימנון שלנו, מבלי שתשעה מכל עשרה ימלמלו "ט-ר-ל-ל" מיד לאחר המלים הראשונות. המנצח בנגינות במחנה אפֶטון פתר בעיה שהביאה במבוכה את המפקד. הוא כינס 2000 טירונים-משתמטים גמורים, "תינוקות" קשי-עורף שבעטו בכל משמעת שהיא, – והניע אותם לשיר "הללויה, הללויה" במלוא כוח גרונם. אחרי זה נאותו הללו ללבוש את המדים והתחילו לקבל עליהם, פחות או יותר, עול של צבא.

נערכו תחרויות של זמרה. כונסו מקהלות של המונים. אחת בת 42000 עוררה התפעלות רבה כל-כך, השמורה ודאי בוכרון בני המקום עד היום הזה. במשך שנת 1918 נוכחו בסך הכל 37 מיליון איש בכינוסי חיילים בצריפי השעשועים ובחדרי האוכל במחנות האמריקניים, והשעשוע היחיד כמעט היתה זמרה-בציבור. גם באמריקה גופא וגם בצבא-המשלוח בצרפת עמדו פעם בפעם על החזיון, ששירי-לכת חיים ושירי-מולדת פשוטים עלולים לחולל פלאות ממש, בהשפיעם על רוח האנשים, בהחלישם את עייפותם ואת מתיחות עצביהם. לא פחותה מזו היתה השפעת הזמרה בתקופת הרפיון שבאה אחרי שביתת הנשק. היא שמרה על מצב רוחו הטוב של צבא הכיבוש ועזרה לו לשאת את ימי הצפיה היגעה במחנות הפירוק של הצבא. באחד המחנות היה הצבא פותח בשיר עוד לפני 7³⁰ בבוקר.

כך הוא הרושם העז של זכרונות הימים ההם מלפני 22 שנה. אולם כיום ודאי יש מקום לשאול שמא המלחמה המודרנית הממונעת והממוכנת, על הטכניקה של ה"בליצקריג", אינה עשויה בכלל לשמוע קול שיר.

בימי פלישת הנורמנים לאנגליה, – הפלישה היחידה שהצליחה – השתער

הטרובדור טלפר על סוסו לקרב, כשהוא שר את „שירת רולנד“ ומניף את חרבו על ראשי הסכסונים. צבאותיו של לואי הייד, לבני-המדים, הטיחו את הזמר „מלברוק יצא למלחמה“ אל מול פני הגנרל האנגלי הזה, שכמעט כל כוח לא יכול לנצחו. בעשרות השנים האחרונות היה קיים מנהג בכמה גדודים בצרפת בנוגע לזמר „יונתי זהובת השער“: רק קצין יכול היה לפתוח בשיר זה, ורק בשעה קשה ביותר. הרבה מאנשי „צבא המשלוח האמריקני בצרפת“ למדו לשיר אותו בשנת 1918. אולם בשנת 1940 לא שרו חיילי צרפת אלא מעט או לא שרו כלל. הזמר „מדליין“, שכותב הטורים האלה למד מפי מפקד-סוללה צרפתי עליו, בחפירה ממזרח לורדון, אבד לו זכר, כנראה.

הצבא הגרמני, שאף לו מסורת-זמרה קבועה מדורות, לא רק שלא נתן לה לשקוע, אלא שנפח בה רוח חיים חדשים. „זמר פולין“ (Polen-Lied), שלפי השמועה השתחף גבלס בעצמו בחיבורו, אוצר בתוכו נעימה מ-משמר הריין, בלויית צלילים ממושכים בשביל המקהלה, והתזמורת מצטרפת לזמרה בנעימות מפוארות. הנעימות הללו נקראו בפי הגרמנים בשם „שתי דיוויות סמויות מעין“, שגרמו לפי דעתם מהלומות כבדות למעצמות-הברית.

אם כי כוחות הצבא הגרמני הם ממוכנים ביותר, הרי המחנה הגדול שלהם עדיין מהלך ברגל במידה רבה. כתב של „Associated Press“, שראה אותם בעברם את נהר השלדה באנטורפן, תיאר כיצד נישאו על כנפי הזמרה. ביום חם התקרבה שדרת-צבא יגעה אל גשר-סירות שהוטל על פני הנהר. לאחר שחיל-החלוץ זו, הופיעה בצדו מכונית של רדיו. קריינים הריעו מתוכו מרש רעשני. מיד רפתה מתיחותו של הצבא. דומה היה שעיפותו פגה. האנשים התחילו לשיר ולצפצף, משתערים לפנים בכוח מחודש. מכוניות רדיו אלה ליוו את הצבא הגרמני בכל מערכותיו, בספקם לו מוסיקה במסעיו. בחניות הצטופפו האנשים מסביב להן כדי לשיר ולשמוע חדשות מן הבית, שהכילו אף ידיעות ממשפחות אנשי היחידה.

השירה בימי מלחמה אינה נחלת הצבאות האירופיים בלבד. אגרת של אמריקני אחד מסין מוסרת ידיעות מפליאות בנידון זה. עד עכשו לא חשבנו את הסינים לאנשי זמרה. „סין, כותב האיש, הפכה את קריאת-המלחמה שלה לנגינה. הזמרה השפיעה הרבה על רוח האומה“.

וכך גם במחנות הצבא שלנו, בישנים וחדשים כאחד, תולכים ומצטחצחים הגרונות. התזמורות לומדות ללוות את מקהלות-ההמונים. בשוב החיילים למחנה לאהליהם, הרי הם שולחים ידיהם למפוחיות ושאר כלי-נגינה. נשמעים שירים, דברים נוסנים חביבים על הקהל, או אף חדשים, שנכתבו בהזדמנות בשביל אחד מסוגי החיל השונים או בשביל אחד הרגימנטים.

✓ אין להכחיש שהרוח הוא הכוח המפעם את הצבא. השירים מלבים את השלהבת הזאת כי תבער באש בהירה, ואמנם יאה לקרוא להם „דיוויות סמויות מן העין“, שמטילים אותן לתוך המערכה.

צבא אשר שירה בפיו הוא גם צבא-מלחמה.

גנרל פרנקלין בל (צבא ארצות-הברית)

✓ [בשם שחשוב לחיל כי ידע לירות, כך ממש חשוב לו שידע לשיר.]
גנרל לאונרד ווד (צבא ארצות-הברית)

חיל המיליציה האמריקני במפנה

«המשמר הלאומי» (National Guards) הוא הצבא המיליציוני של ארצות הברית, הקיים בימים כתיקונם על יד הצבא הסדיר והדומה כמעט בכל ל«צבא הטריטוריאלי» הבריטי. בסתיו 1940 נקרא «המשמר» בפקודת הנשיא לשנת שירות פעיל, בתנאי הצבא הסדיר, כדי להשלים את אימונו ולהכינו בשלמות לקראת שעת חירום אפשרית. לרגל המסנה היסודי הזה בפעולת ה«משמר הלאומי» נכתבה הרשימה הניתנת כאן. הקורא ילמד מתוכה על כמה וכמה קוים אופייניים לצבא אורחים זה, ולחיל מיליציוני בכלל, על דרך אימונו, על ההוי שלו ורוח המסירות המפעמת אותו. כן יעמוד על השיגיו של חיל אורחי זה, ועל כוח הליכוד הגדול שבו, המתגבר על נטיות ספרטיסטיות מקומיות והופך את הכוח הזה לצבא לאומי דרוך ומאוחד. — המערכת.

החלק הראשון של «המשמר הלאומי» העומד להשלח לשירות צבאי פעיל מניע כבר למרכזי האימון, ובמשך חדשים מעטים תכונסנה שאר היחידות בתורן לשנת אימון פעיל. המדריכים מן הצבא הסדיר קבעו את המגע הישר ביותר בין «המשמר» ובין הצבא הסדיר לסוגיו. יש שם קרוב לאלף מדריכים וקצת למעלה ממחציתם קצינים. עוד זמן רב לפני מלחמת העולם נשא ה«משמר» עינו תמיד אל הקצינים וסגני הקצינים האלה, בבקשו מהם עצה והדרכה. על ידם זכה להשיג את חומרי ההדרכה הטכני והטקטי החדש ביותר ואת העצה המקצועית הבריאה ביותר, והרמה הנבונה של אימון ה«משמר» כיום היא במידה מרובה בזכות עזרתם המחוננת והמתמדת של המדריכים האלה.

גם בתי הספר הצבאיים למקצועותיהם ו«שיעורי ההשתלמות של הצבא» נתנו במידה רבה מכוחם לאימון. אנשי המשמר, כמה וכמה מאות קצינים ו«אנשי-משמר» למדו כל שנה בבתי-הספר הצבאיים, בשיעורים שנערכו במיוחד בשביל ה«משמר» או בשביל חיל המילואים. ועם כל אלה לא הספיק התקציב בשום פנים בשביל להענות לכל הדורשים. אין ספק, כי לו היה הכסף הדרוש היו מספר אנשי «המשמר» הנחלצים לפרוש מעסקיהם מניע לפחות לפי שלושה משהיה. בשנה האחרונה השתתפו 13000 קצינים (92% ממספרם הכללי) ולמעלה מ-19000 אנשי המשמר הלאומי ב«שיעורי ההשתלמות של הצבא».

ואולם אחרי הכל נמצא, שמפקדי היחידות של המשמר הלאומי הם שהנשימו למעשה את רוב חינוכם של אנשיהם. הם, ששאבו את ידיעותיהם מן המקורות המצומצמים של הצבא הסדיר שעמדו לרשותם (במשך שנים לא הספיק מספר המדריכים שיכול היה הצבא הסדיר להקדיש לתכלית זו), עבדו עבודה מאומצת בשביל להעלות את רמת האימון ביחידותיהם. היתה זו אפוא תעודה קשה, שעמדה ביחוד לפני מפקדי הפלוגות ושאר יחידות מסוג זה. משום שהם היו אחראים לא רק לאימון ולהנהלה, כי אם גם לגיוס אנשים ליחידותיהם, ולפי שרבים היו מתגייסים רק לשנה אחת היתה מחצית הרב־כּן של הפלוגות מתחלפת לפעמים תוך כדי שנה אחת. וכל זה נעשה באמונה ובמרץ, על אף המצב המאכזב ביותר בענין ההעלאה בדרגה. כי עד הזמן האחרון היתה ההעלאה בדרגה במשמר הלאומי אמית אפילו מכצבא הסדיר. * הרי שפעולת מפקד במשמר לא הצטמצמה לעולם בנבול השעה ומחצית השעה של האימון הרשמי, ערב אחד בשבוע. לעתים קרובות ביותר היה זה ענין של כמה ערבים. וגם

* עלית הסצינים בדרגה בצבא ארצות הברית היתה, אולי, איטית יותר מבכל המדינות הגדולות. — המערכת.

שבתות ומועדים הושקעו בענין מתוך התנדבות. המכסימום של ארבעים ושמונה שיעורי אימון בני שעה ושעה ומחצה אינו אלא דרישת החוק הפדרלי, שיחידות ה"משמר" מחויבות למלא אחריו, כדי שהיחידות הללו תהיינה זכאיות לקבל את התמיכה הכספית של הממשלה. רק מספר שיעורים זה, המבוצע בהתאם לדרישות המפורשות של מיניסטרוני-המלחמה בתקנות המשמר הלאומי, מובא כל שנה בחשבון התשלום מן האוצר הפדרלי. אבל אין זה מראה בשום פנים את המספר הממשי של השעות במשך השנה, שנוהגות היחידות להקדיש להדרכה ואימון. אכן, בשביל חברים רבים מן ה"משמר" שימש מועדון היחידה גם מועדון גם מקום עבודה. רוב לילות-השבוע מצאו כאן את החייל-האזרח מתכן תכניות, לומר, או שומע לקח, ולעתים גם מבלה שעתו בחברה. ויש להוסיף על זה, שגם ב"משמר" היו הריפורמים הנוגעים לענייני רכוש, להנהלת החשבונות, ולפרסונל, רבים וחשובים, מבחינת ההנהלה הטובה כמו בצבא הסדיר. ומפקדי יחידות ה"משמר", שזמנם הפנוי נבלע על ידי הדרישות הצבאיות היומיומיות. היו נמנעים משום כך מחברות בקלובים חברתיים או בלשכות המיסדרים השונים.* הפננה השנתית של רוב אנשי המשמר היא אותו פרק זמן שהם מבלים באימוני שדה. וכל כך הורגל המשמר לתנועה שנתית זו למקומות האימון הקיצי וחזרה, שנעשית באמצעי הובלה מוטוריים עצמיים, במידה שאמצעים אלה מספיקים, שבמשך יום אחד יכול כל אחד מאלפי הפלוגות, האסכדרונים, הסוללות, והטייסות להתניי ולתמצא בדרך אל מטרה מסוימת, — מוביליות ראויה לציון, באשר, סוף-סוף, הרי כל חבר משתייך למקצוע אחר, לעסק או למשלח-יד אחר. לעתים רחוקות יוצאות היחידות לחמשה-עשר ימי אימון אלה בשדה בפחות מ-90% ממספר אנשיהן, והממוצע אף עולה על שיעור זה. מפקדי היחידות למדו לא לצמצם את הרשמת אנשיהן בנכול של בתי-חרושת או מוסדות-מסחר בודדים, כי אם לאסוף אותם מכל איזור היחידה. וכך נמצא, שעם צאת היחידה לאימון בשדה, או כשהיא מגויסת לפעולה בשעת מצב חירום במקום, מורגשת רק הפרעה מעטה במהלך החיים הכלכליים.

הנסיון הממושך בתנועת החיילות לחנייתיהם השנתיות, שנתחזק על ידי האימון הנוסף שנרכש בשטח זה על ידי התמרונים שנערכו בשנה שעברה, מסייעים עכשו יפה ל"משמר", כשהוא מתכנס לאימון סדיר למשך שנה שלמה. העובדה, שיחידות ה"משמר" הן לעתים מפורזות מאד כל אחת באיזור, לא תשמש שום מניעה להתכנסותם המוצלחת אל מרכזי האימון. לפי התקנות החדשות יכול המשמר להתניי בכוחותיו הוא, ולשחרר בזה מאות קצינים של הצבא הסדיר לתפקידיהם הישרים, והרי זה חשוב מאוד בדרגות הראשונות של הניוס. בארגון המשמר הלאומי, בחלוקת-הכוחות ואימונם נישטמשו גבולות "המדינות" של ארצות הברית עד לשיעור, שאנשיה-המיליציה מלפנים, חסידי העצמאות של "המדינות", אף לא חלמו עליו. אף יחידות קטנות כבטליון מצורפות במקרים רבים מיחידות של שתי מדינות או יותר מזה. באימון במחנה ובשדה פעלו יחידות "מפולגות" כאלה מתוך ליכוד ללא חיכוכים כל שהם. בדיוויזיות "מפולגות" מורכב המטה העליון מקציני המשמר של המדינות אשר בתחום הדיוויזיה, מתוך חלוקה שווה. כמה מן המטות האלה נתקיימו במשך חמש עשרה שנה בשינויים מועטים. אינור רביימים זה ריתק קבוצות כאלו יחד, עד כדי ליצור מידה גבוהה של "רוח היחידה" (esprit de corps).

זה כמה שנים שהמשמר הלאומי משמש ככוח המנן העיקרי של ארצות הברית. עליו לצאת ראשון להגנת הארץ עם פרוץ המלחמה, עד אשר תושלם ההתניסות המלאה בכל הארץ. והנה עכשו, בעוד השלום קיים, נקרא "המשמר הלאומי" לשירות פעיל לפרק זמן ממושך.

* בארצות הברית, יותר מאשר בכל ארץ אחרת, נפוצים המיסדרים השונים המושפעים בהרבה או במעט מדוגמת ה"בונים החופשיים" והשואפים ל"יחידות הדדיות" לטיפוח יחסי חברה, ולעתים גם למתן עזרה לחבריהם. — המערכת.

שמואל אביצור (הנדלר)

אותות לנפט בארץ-ישראל בספרותנו העתיקה

ארץ-ישראל יושבת בטבורן של ארצות, העשירות במידה פחותה או יתרה בנפט. בעירק, צפונה-מזרחה מארצנו, וכן במצרים, מדרום-מערב לה, מופק נפט זה מכבר. בזמן האחרון החלו להפיקו גם בחצי-אי ערב. וכמו-כן נתגלו סימני נפט באל-ג'זירה שבסוריה הצפונית ובמחוז הטאי (אלכסנדריה). המקום הקרוב ביותר לארץ-ישראל אשר בו מעלים כיום נפט, נמצא בחצי-אי סיני. אולם אין ספק, שגם במעמקי אדמת ארצנו, ועוד יותר מזה מתחת לקרקעיתו של ים המלח, צפונים אוצרות של נוזל רב-ערך זה. וכשם שמתגלים בא"י סימני הנפט בימינו, הן בצורת הנפט הקרוש (תמראספלט ואבני ביטומן), הן בצורת נוזל, והן בצורת הנפט הנוזל הרגיל – כן יש לשער, שגם אבותינו הכירו את מציאותו של החומר הזה, בפרט את הנפט הנוזל, עוד בימי התנ"ך; אם כי המשנה היא הראשונה המזכירה את הנפט בשמו המפורש. אכן אם גם לא נזכר הנפט בתנ"ך בפירושו, הרי אין זה מוכיח עדיין שאבותינו לא הכירו את השמן הזה ולא השתמשו בו. רק לאחר בדיקה קפדנית ומדויקת בכל המונחים המסובים על שמנים, חמרי דלק, הצחה וזיפות, ולאחר עיון מעמיק בכל מקרים של חזיונות אש במקרא – בין בתיאורי הטבע, ובתיאורי טבע קטסטרופליים בפרט, ובין בהתפרצויות אש, ששימשו לאותות ולמופתים לעם, – נוכל לחרוץ משפט, אם ידוע היה הנפט לעברים הקדמונים או לא.

נציין כמה דוגמאות.

מונחים. אין אנו יודעים עדיין את הוראתם הנכונה והמדויקת של כמה וכמה מלים בעברית, הכוללים מושגים של נפט. מסוג זה הם השמות: חֲמָר, כֶּפֶר, זָפֶת ובתקופה יותר מאוחרת עֶטְרָן, ואולי, במידה מסויימת, גם נִפְרִית. בדיקה בלשונית בשפות השמיות, נתוח המושגים האלה בערבית (כל המלים האלה נשמרו עד היום בערבית), תהיה לנו לעזר בדבר הזה.

ברור, שהזפת התניכית היא לא אותה הזפת האירופית שבימינו, המופקת משרף-עצים; וכן העטרן אינו פסלחה של זפת זו. אין להעלות, בשום אופן, על הדעת שהתיאורים: "וַיִּהְיוּ כְּחֵלֶיךָ לְזָפֶת, וְעֶפְרָה לְנִפְרִית, וְהָיְתָה אֶרְצָה לְזָפֶת בְּעֶרְהָ; לְיִלָּה וְיוֹמָם לֹא תִכְבֶּה, לְעוֹלָם יַעֲלֶה עֲשָׁנָה" (ישעיהו ל"ד, ט–י), וכן גם המשפט "וַתִּחַמְדָּה בְּחֶמֶר וּבְזָפֶת" (שמות כ', ג') – יפלינו כך בדברים על זפת כפרי עץ. ואין אנו מוצאים אף פעם אחת בתנ"ך ובמשנה איזה רמז על מוצאה של הזפת מהעץ, או על תעשיות ועבודות הנעשות להפקת השרף מהעץ. אכן, בארץ-ישראל לא היו מעולם יערות של ארנים, שהם המשמשים מקור לזפת ממין זה, וכן לא היו יערות כאלה במצרים, אשר בה מדבר הפסוק הנ"ל בספר שמות. ולהיפך כדאי לציין שאספלט פירושו ביונית, זפת הרים. בגרמנית וכן בכמה שפות אחרות נהגו לקרוא לאספלט זפת היהודים. * יש מקום לשער, שזפת היא אחד מגילוייו של הנפט, אחת מצורותיו הקרושות. מן הראוי לציין, שהמונחים כֶּפֶר וְחֶמֶר, המציינות את האספלט (או צורות ידועות של נפט קרוש) בתנ"ך, אינם נזכרים במשנה. לעתים קרובות מאד נזכרת שם הזפת וכן מובא גם העטרן. זה האחרון אינו נזכר במקרא כלל.

* בגרמנית: Judenpech, ברוסית: Иудейская смола.

מכתבי יוסף פלכיום ומדברי הסופרים הלועזיים ידוע לנו על ליקוט אינטנסיבי, שימוש ואכספורט של האספלט מים המלח בימי הבית השני. וכן אנו פוגשים בתלמוד את המלה הארמית כופרא (כופר), והמפרשים מתרנמים את המושג הזה במלה זפת. לפי המתואר במקומות שונים בתלמוד השתמשו בו בכופר לצרכים שונים, ובין השאר גם לזיפות אניות (נשתמר גם כינוי מיוחד „בני כופרא“ לנפתי האניות) ולהכנת משחות־רפוי.

הזפת, החמר או הכופר והגפרית נזכרים לעתים קרובות יחד. גם יוסף פלכיום (מלחמת היהודים, ג', ו', כ'), בתארו את אמצעי ההתנגנות של נצורי יודפת, מדבר על „כפר והזפת והגפרית“, בנשימה אחת. במקום אחר (ו', ג', א'), בספרו על המוקש שטמנו היהודים הנצורים לרומאים באחד מאולמי הריהבית, הוא מדבר שוב על החמר והזפת, ויש לשער, ששני אלה דומים זה לזה לא רק בתכונתם ותכליתם, אלא גם במוצאם.

הנפט, כידוע, הרבה צורות וצבעים לו: נוזל שחור, שחום, שחור־ירקרק וכו' ויש שהוא מחוסר צבע לנמרי — זהו הנפט הלבן שבתלמוד (שבת כ"ו) *. נפט קרוש ומנובש אנו מוצאים בצורת אספלט, אוזוקריט (שעות־הרים או דונג־הרים; אולי זהו העטרן?), וכשהוא נספג לתוך אבני־סיד הרי הוא נהפך לאבן־הביטומן, היא האבן השחורה שבסביבת נבי־מוסה, המכילה כמות של נפט ונש קצת גפרית. בארצות שונות מפיקים נפט מאבני־ביטומן וכן גם סיד וגפרית. ידוע לנו, שבימינו, בזמן מלחמת 18-1914 היו הקטרים בארץ מוסקים במקצת באבני־ביטומן השחורות. וכלום לא יעלה על לבנו הרעיון, שגם ישובי הקדמונים בסביבת ים המלח, סביבה דלה מאד בחמרי דלק הבא מן הצומח, עמדו על טיב האבן הזו וניצלו אותה לצרכיהם? כל זה מחכה לפתרון.

בתיאור הידוע של מלחמת אמרפל, כדלעומר ובני בריתם, בספר בראשית, כתוב על עמק השדים — הוא ים המלח: „וַעֲמַק הַשְּׂדִים בְּאֵרֹת בְּאֵרֹת תִּמְרֵי“ (בראשית י"ד). אין המונח בארות מתאים לרגבי־אספלט, ולגושים קרושים בכלל; ומה גם, שלהלן מסופר, שאנשי סדום ובעלי בריתם נפלו לתוך אותן הבארות. וקשה לשער, שהמדובר הוא על קרומי אספלט שעל פני הקרקע. לתוך דבר מוצק אין נופלים, כי אם נופלים עליו, אולם הנה לפנינו עדות, מאוחרת כמובן, מאת החוקר רוֹתֶה, אשר עבר את ים המלח בשנת 1874, וזו לשונו: „ראיתי סלע שחור ועל ידו, כעשרה מטרים מהחוף, דמות עיגול שחור כעין האפר. נתקרבת, וראיתי עיסה שחורה ומבריקה ובאמצעה שקערורית, שעמקה כשני מטרים וקטרה אף הוא כשני מטרים**“, והיא מלאה נוזל שמני שחום־שחור; פעמים עלו שלפוחיות בעיגול השחור הזה והתבקעו... העיסה הזאת אינה אלא חמר. והנוזל שבה הרי הוא הנפט! — *** לשקערורית כזו אפשר לקרוא באר, באר־חמר, והערבים סימנו לו לרותה את המקום בשם עין־אל־חמר (מעין החמר). לאחר כמה שנים, כיסה הים את המעין הזה, אבל כמה מעינות כאלה נתגלו ושקעו, שקעו ונתגלו במשך הדורות?

כל הנסים המלווים התפרצות אש, כל התנלות־אש באורח־פלא, טעונים עיון, בדיקה וחקירה יסודית, כדי להבליט את הדבר ביתר בהירות. נביא דונמאות של שני ספורים, שכל אחד מהם בא בצורה כפולה, כלומר שהוא מסופר בשתי תקופות שונות, ובשינויים מסוימים. מקרה קורה ועדתו, בספר במדבר (ט"ז, ל"א—לה) נאמר: „וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: וַתִּפָּתַח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ, וַתִּבְלַע אוֹתָם וְאֶת בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל הָאָדָם... וַיִּגְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם שְׂאֵלָה, וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיִּאָּבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּקֶל. וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם נָסוּ לְקָלָם,

* בשם זה קוראים לו גם בשפות אירופיות שונות.

** מ. בלנקהורן, המביא בספרו „מחקרים מדעיים על עמק הירדן וים המלח“ את הקטע הזה מיומנו של

רוֹתֶה כותב על שני דצימטר.

*** מובא בספרו של ר. סברדלוב — ים המלח.

כִּי אָמְרוּ שֶׁן תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ. וְאֵשׁ יֵצֵא מֵאֵת ה' וְתֹאכַל אֶת הַחַמְשִׁים וּמֵאֲתַיִם אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֹת.

והנה ספור שני בתלמוד על אותו נושא*. תוך כדי ספור מסעותיו מודיע רבה בר בר חנה, שהיה במדבר סיני וראה את מתי המדבר וכו', והערבי המלוה אותו הציע לפניו לנשת ולראות את בלועי קרח והוא אומר: „הלכתי וראיתי שני סדקים (בארץ), ועשן עולה מהם; הייתי נוטל ניוי צמר וטובל במים והנחתי בראש הרומח והכנסתי לשם, וכשהוצאתים – היו חרוכים. אמר לי (הערבי): „תן אונך, מה אתה שומע?“ ושמעתי שהיו צווחים: „משה אמת ותורתו אמת ואנו בדאים“.

אין ספק, שנוי נפט העולים מתוך הסדקים עלולים גם להתלקח (וואש יצאה מאת הי'). זכר התפרצות של גוים, הכרוכה ברעידת האדמה, ששקעה באחד המקומות, שימש אולי חומר ליצירת האגדה על קורח. אכן, מספיקים הנילוויים שבסיפור השני (סדקים בקרקע וגוים בוערים) כדי שתוצר אגדה מעין זו. אפייני להתפרצות גזי נפט בוערים הוא הרעש; האדמה כאילו רותחת ומזדעזעת; ובשני המקרים נזכרים „הקולות“, אלא שדמיונו של רבה בר בר חנה הכנים „לקולות“ גם תוכן מלולי.

הופעת גוים באזורי הנפט, בצורה שמתאר רבה בר בר חנה, אינו דבר נדיר ביותר. ועוד דוגמא אחת של „סיפור כפול“.

בספר מלכים א', פרק י"ח, בתיאור המערכה הידועה בין אליהו ונביאי הבעל על הכרמל, אנו קוראים: „וַיֵּעַרְךָ (אליהו) אֶת הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת הַפָּר וַיָּשֶׂם עַל הָעֵצִים; וַיֹּאמֶר מִלֵּאֵי אֲרֻכָּה בָּדִים מִיָּם וַיִּצְקוּ עַל הָעֵלָה וְעַל הָעֵצִים, וַיֹּאמֶר שָׁנָה וַיִּשְׁנֶה, וַיֹּאמֶר שְׁלֹשָׁה וַיִּשְׁלֹשׁ. וַיִּלְכוּ בַּמִּים סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ, וְגַם אֶת הַתַּעֲלָה מִלֵּא מִיָּם; וַיְהִי כַּעֲלֹת הַמִּזְבֵּחַ הָ, וַיִּגַּשׁ אֶלְיָהוּ הַנָּבִיא... וַתַּפֵּל אֵשׁ ה', וַתֹּאכַל אֶת הָעֵלָה וְאֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָקִים וְאֶת הָעֶפֶר וְאֶת הַמִּיָּם אֲשֶׁר בַּתַּעֲלָה לַחֲכָה“.

נשים אל לב, שהאש התלקחה בצהרים, או מיד אחרי הצהרים („בעלות המנחה“), בזמן שקרני השמש יכלו לפעול במידה המכסימלית.

והנה תעודה אחרת, הדומה לזו. – בספר החשמונאים ב' פרק א' (כ"ב–מ"א), מסופר: „ויהי כאשר הגלו אבותינו ארצה פרס, לקחו הכהנים את האש (אש הקודש, כמסופר בפסוק הקודם) בסתר מעל המזבח, וישמנו אותה בשוחה עמוקה ויבשה, לשמרה, ולא ידע איש את מקומה. ויהי מקץ ימים רבים – ויקח (נחמיה) מבני הכהנים אשר שמנו את האש וישלחם לבקשה. אולם כאשר הוגר לנו, לא מצאו את האש, כי אם מים קפואים** מצאו תחתיה, ויצו נחמיה לשאוב את המים ולהביאם. ויהי בהקריבם את קרבן ה', ויצו אותם לזרוק מן המים על העצים ועל הקרבן אשר על המזבח ויעשו כן. אחרי כלותם, והשמש יצאה על הארץ, והעבים נפוצו, והנה אש אלהים מתלקחת בקרבן, וישתומם כל העם מסביב... ויהי כי אוכל הקרבן, ויצו נחמיה לצקת את המים הנותרים על הרצפה ותלהט הלהבה ותבלע אותה האש מעל המזבח“. ולהלן: כשנודע הדבר למלך פרס (מלך עובדי-אש!) כי מים נמצאו במקום אשר שמנו בו את האש, ובעזרתם הבעירו אש על המזבח, וידרוש לחקור את הדבר; וכשנוכח לדעת, שכן הוא הדבר, ויקדש את המקום, ומסביב למקום הקימו בפקודתו גדר. ובסוף: „ויקרא נחמיה שם המקום ההוא הקִפָּר*** ואחרים קראו לו נפטר“.

* בבא-בטרא ע"ד עמוד א'. מובא כאן על פי „ספר האגדה“ של ביאליק ורבניצקי.

** א. כהנא מתרגם „מים עבים“.

*** כך בתרגומו של פרגל; במקומות אחרים – נכפר; אצל א. כהנא – נִקְרָה.

גם בספור הזה אנו רואים, שהנס קרה. כשהשמש יצאה והעבים נפוצו; גם אצל אליהו וגם אצל נחמיה לַחֲכָה האש את המים שבתעלה, או את המים הנוותרים (שנשארו לנחמיה). המושג 'המים הקפואים' 'העבים', וכמו כן השם 'נִפְטָר', ש'אחרים קוראים לו'— (אחרים) — כלומר אנשים ספקנים, יודעי דבר, שאינם מתפלאים ל'נסים', נגזר בלי ספק מהמלה נפט.

אם יש איזה יסוד הסטורי, או מציאותי לספורים ואגדות כגון אלה, ודבר כזה יתכן, הרי שיש מקום להשערה, כי 'המים' או 'המים העבים' (כלומר — הסמיכים) שבשני המקרים המסופרים הם הנפט — הנפט הלבן, אשר גולי בבל הכירו אותו בימי גלותם, ולכן לא קבלו את 'הנס', כשם שקבלו אותו אבותיהם התמימים בימי אליהו.

לא למותר להזכיר, כי הובעה דעה, ובלנקהורן הוא שעמד עליה ביותר, כי כל האגדה על מהפכת סדום ועמורה, אֶדְמָה וצִבְיִים, מקורה ברעש (רעידת אדמה), שבעקבותיו באה התפרצות גוים, אשר התלקחו והבעירו את הנפט והאספלט שבסביבה. כתוצאה מרעידת אדמה זו נוצר גם השקע בחלקו הדרומי של ים המלח, או יותר נכון, החלק הזה של הים נוצר ע"י חדירת המים מצפון דרך הפרצה שהתהוותה בין החוף המערבי של הים ובין חצי-אי 'הלשון' שבימינו.

אכן, יש להניח, שקדמונינו ידעו את הנפט והכירו אותו, ולא רק ממעשי נסים יוצאים מהכלל, כמו גם אליהו. החקירה בשמות ובמונחים, יחד עם החומר שיתגלה בחפירות במשך הזמן, יפיצו אור על הבעיה הזו.

*

התניך מתאר את החמר והכופר כאמצעי שמירה מפני חדירת המים לתוך כלי שיט. נח נצטוו לכפור את התיבה שלו: 'וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבִּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר' (בראשית ו' י"ד). ויוכבד לקחה למשה תבת גומא 'וַתַּחַמְרָהּ בַּחֲמֹר וּבִכְפֹת' (שמות כ' ג'). לפי ספר בראשית (י"א ג') שימש החמר (אספלט) גם כחומר מחזק, בעין מלט לליכוד הלבנים בקיר: 'וַתְּהִי לָהֶם הַלְבָנָה לְאֵבָן, וַתַּחַמְרָה הָהָה לָהֶם לְחֹמֶר, וְכֹזָה הַתְּחִילוּ לִהְיוֹת לְהַקִּים אֶת מִגְדַּל בָּבֶל. עֹמֶק הַשָּׂדִים, הוּא יָם הַמֶּלַח מִתּוֹאֵר בַּתְּנִיךְ כַּמִּקּוֹר הַחֲמֹר: 'וַעֲמֹק הַשָּׂדִים בְּאֶרֶץ בְּאֶרֶץ חֲמֹר' (בראשית י"ד—י'). אולם על הפקת החמר מתוך ים המלח אין אנו מוצאים בתוך התניך כל רמז. רק סופרים מאוחרים מתקופת הבית השני כגון דיאודורוס, סטראבון ויוסף פלביוס, מספרים בפרוטרוט על מלאכה זו.

כך, למשל, מספר יוסף פלביוס: (מלחמת היהודים ד' ה' ד'):

במקומות רבים הוא מביא מקרבו גושי מלח (חמר, כפר) שחורים, והם נשאים על פני המים, ודומים במראם ובגודלם לשורים כרותי ראש. עושי מלאכה על פני הים ננשים אל הגושים האלה ואוספים את הרגבים המדבקים אל תוך ספינותיהם.

ודיאודורוס, הקורא לים המלח ים-הכופר (ים האספלט), מספר, כי בכל שנה צף ועולה מאמצעותו של הים גוש קשה של כופר בגודל של חצי ריס, ולפעמים קטן מזה. את הכופר הצף בוזזים תושבי שני עברי הים, המתחרים ביניהם. במקום סירות משמשות להם חבילות של קנים (כדוגמת בדואי החולה שבימינו) ועל כל חבילה מתישבים שלשה אנשים: שנים חותרים, ושלישי תופש קשת ומוכן לקרב. כשמתקרבים לגוש הכופר קופצים עליו בקרדומות וכותשים ממנו כמתוך סלע. ממלאים את 'החבילה' וחוזרים.

סטראבון, אשר חי כחמשים שנה לפני יוסף פלביוס, חוזר על דברי דיאודורוס (גיאוגרפיקה 2, 16) ומוסיף לתיאור הופעת הכופר את הדברים האלה: 'והוא עולה לעתים בלתי מזומנות מתוך המצולה ומבעבע אבעבועות, כאילו המים רותחים, וכשמתקמרים

פני הים יש לו צורת גבעה, גם פיה רב, כעין עשן בלתי־נראה לעין, מתנשא (מצוטט לפי תרגומו של ד. סולימניק).

התיאור הזה יכול, אולי, לתת לנו מושג על מהות המלה חמר. מאותו השורש נגזר הפועל חמר המתכוון לרתיחה, להתהוות נושם וערמות; ובספרות יותר מאוחרת גם לדלקה, אבעבועות ושרפה. למשל: 1. על כן לא ניקא בקמיר ארץ, ובמוט הרים בלב נמים. יהמו יחמרו מי מיו, ירעשו הרים בגאותו. (תהלים מ"ו נ—ד). 2. ידרכת בים סוסיך, חמר מים רבים (חבקוק נ' ט"ו) ובתרגום השבעים: חמרו מים רבים (במקום חמר מים רבים), המתקבל יותר על הדעת. 3. (הפתילה) יורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו (סנהדרין ו' ב').

מחיר החמר היה רב, ולפיכך מובנת ההתחרות שהיתה בין הכורים. עוד בתקופת התנ"ך היו משתמשים בחמר לזיפות כלי שיט, כאמור לעיל (בראשית י"ד; שמות ב' נ'), גם יוסף פלביוס (מלחמת היהודים צ' ח' ד') מרניש את הפרט הזה: "הכופר הזה הוא טוב, למלא בו סדקי אניות, והוא מוסיף שנוהגים לתתו גם בסמי רפואה שונים. דיאודורוס וסטרבון מספרים, שהוא משמש חומר חשוב להניטת המתים במצרים, ולפיכך היה נמכר במחיר רב. בספרות מתקופת הבית השני אנו פוגשים כבר את הנפט עצמו. באחד מן הספרים הגנוזים, המשמש תוספת לספר דניאל ונקרא בשם תפילת עזריה ושירת שלושת הנערים בכבשן, שלפי השערת החוקרים נכתב במקורו בעברית, אנו מוצאים תיאור מלאכת הסקת הכבשן, אשר לתוכו הושלכו שלושת הנערים, הציתו מתחתיהם נפט ונעורת וזפת וזמורות ותעל הלהבה מעל הכבשן כתשע וארבעים אמה (פסוק כ"ה—כ"ו לפי התרגום של א. כהנא).

בתקופת גלות בבל הכירו היהודים את דרכי השימוש בנפט לצרכי יום־יום. מעתה היה להם הנפט לסחורה שאפשר להשיגה בכסף, ונראה הדבר, שבמקומות מסוימים, היה זה השמן היחיד למאור.

המשנה דנה על שימוש בנפט להדלקת נרות השבת; וכאן אנו רואים, שהשימוש בשמן זה הכה שרשים בתיים החמריים היומיומיים של הארץ, בתקופת בית שני, עד שהחכמים הוכרחו להתירו כאחד החמרים להדלקת נרות שבת. הד הויכוחים בין מורי הוראה שונים על כשרות הנפט לנרות־שבת אנו מוצאים גם בתקופה יותר מאוחרת. כך, למשל, מסופר (שבת כ"ו): "ר' טרפון אומר אין מדליקין (נר של שבת) אלא בשמן זית בלבד. עמר ר' יוחנן בן נורי על רגליו ואמר: מה יעשו... (מונה כמה מקומות שאין שמן זית מצוי בהם)... ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך (שמנים משמנים שונים) אלא נפט? ובאותו פרק כ"ו שבמסכת שבת (עמוד א') אנו מוצאים גם מעין גזרה מוחלטת על שימוש במין אחד של נפט, הוא "הנפט הלבן", שעולה בכמה וכמה מתכונותיו על הנפט הרגיל (אין לו ריח, כמעט שאינו מעלה עשן ופיה וכו'), ודוקא השימוש במין מעולה זה של נפט רוצים לאסור: "אין מדליקין בנפט לבן בחול, ואציל בשבת: בשל מה נפט לבן, מפני שהוא עף..." (ו"א יותר קל ונוח להתלקח); אך יש מערערים גם על הלכה זו: "ר' שמעון שזורי אומר... מדליקין בשמן פקועות ובנפט". כנראה, שסוף סוף ניצחו "מצרדי הנפט". ובפרק מ"ו של אותה מסכת שבת אנו מוצאים (על טלטול מנורות שבת): "שרנא דמשתא שדי לטלטולה, דנפטא אסור לטלטולה רבה". (מנורה של שמן מותרת לטלטול, ואילו של נפט אסור לטלטול הרבה).

אין כל ספק, שהדיונים האלה על הנפט בהדלקת נרות שבת חורנים מתחומי ארץ־ישראל, והם דנים גם על הגולה, או בעיקר על הגולה. ואולי יש מקום להשערה, שהיו גורמים כלכליים לאיסור הנפט. כידוע, היו זמנים שהשימוש בשמן־זית ארץ־ישראלי היה מעין דבר שבחובה ליהודי הגולה. ברווחים מן המסחר בתוצרת־מונופולין זו השתמשו השליטים

היהודים לצרכים שונים (נזכיר לדוגמא את ביצור גוש חלב ע"י יוחנן, ועל מקור האמצעים לביצור זה לפי יוסף פלביוס); במסחר שמן־זית היו תולים אנשי הנליל את קיומם, ובראנה לתוצרת־הארץ יש, אולי, לבאר את הרצון לאסור את הנפט הלבן אפילו ביום חול, מפני שהנפט הלבן המשובח היה מתחרה קשה לשמן זית יותר מן הנפט הרגיל. הנפט וסגולותיו, כחומר שבא לא מן הצומח ולא מן החי, העסיק את הקדמונים, ולכן שימש נושא למשלים ואמרות. את שרידי הפולקלור הזה אנו מוצאים בכמה מקומות. הנה שתי דוגמאות:

א. במדרש, שבו מתוארת פנישת מלכת שבא עם שלמה המלך, מסופר, שמלכת שבא רצתה לנסות את שלמה בשלוש חידות, אשר אם יפתור אותן, תוכח המלכה לדעת שאמנם חכם גדול הנהו ולא בשר ודם סתם. וזה לשון החידה השניה: "עפר מן הארמה יצא, ומאכלו עפר מן הארץ. נשפך כמים ומביט לבית. מה הוא?" ענה (שלמה המלך) ואמר לה — נפשי*.

ב. "תנא דבי רבי ישמעאל: משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון. בא למדוד נפט, אמר לו: מדוד אתה לעצמך. בא למדוד אפרסמון, אמר לו: המתן לי עד שאמדוד עמך, כדי שנתבשר אני ואתה."** מכאן אנו למדים, שמכירת נפט וקנייתו היה דבר רגיל בהוי הארץ־ישראל בימים ההם. בתלמוד גם השתמר הכינוי "נפטויא" — כינוי למוכר נפט. לאיזה צרכים שימש הנפט?

לא רק כחומר לצרכי דלק והארה (נרות, שרנא דנפטא) וכאמצעי עזר להבעיר אש, משום שהוא נוח להשתלהב במהרה ובקלות, אלא גם לצרכים אחרים, פחות הומניים. כך, למשל, בירושלמי (סנהדרין פרק ז' דף כד הלכה ב') אנו מוצאים את הפירוט הידוע של מיתות בית־דין, וכך מתארים את המיתה בשרפה:

"...מדליק את הפתילה, וזורקה לתוך פיו***. ברם, כמאן דאמר, יורדה לתוך מיעיו וחומרת את בני מיעיו, בפתילה של נפט היא מותנית". ושוב בירושלמי (סוטה פרק ח', כ"ב הלכה ג') בזמן שהכהו הגדול מעורר את היוצאים למלחמה, הוא אומר, שלהקביה יש אמצעים כנגד כלי משחית של האויב, כגון "כרד ננר בליצטראות (בליסטראות) שלהן — אש כנגד הנפט שלהן" — זאת אומרת, שהשתמשו בנפט גם בשעת המלחמה.

ל ק ט כ ל כ ל י

מגמות משקיות בגרמניה הנאצית

מגמות הן הידיעות המוסמכות	מהארצות הבלטיות	62.000
המניעות אלינו מגרמניה והארצות שנכבשו על ידה. אולם עם צאת שנת 1940 הופיעו בעתונות הנייטרלית כמה סיכומים שאין ספק במהימנותם. כאן מובאים אחדים מהם.	מווהלין, גליציה המזרחית וחבל נָרְב 120.000	
	ממחוזות לובלין וקלם	30.000
	מבסרביה ובוקובינה	135.000
	מליטה	30.000
	מדוקרודניה הדרומית	13.000
	סה"כ	390.000
פעולת חילופי האוכלוסין בפולין נעשה בקנה־מדה גדול מאד. עד 1941 הועברו למחוזות המערביים של פולניה (המסופחים לרייך) כארבע מאות אלף גרמנים:	אלפים אחדים הובאו מהרייך "הישן". יישוב הגרמנים בפולין הולך ונמשך. לעומת זאת, גורשו רבבות של פולנים ממחוזותיה	

* תרגום שני — משלי. ** יומא ל"ח, עמוד ב' ול"ט עמוד א'. *** של הגידון למות.

המערביים של פולנית ונשלחו ל.ננרל-נוקרמנט. מספרם לא פורסם. כרי, שלאחר נמר המלחמה יהיה צורך במפעל עצום של העברת אוכלוסים וחילופיהם, כדי לאפשר פתרונות מדיניים תכליתיים וצודקים.

*

סיכומי שנת 1940 פרצו סוף-סוף פירצה גם בתוך הערפל הכבד האופף את שאלת המסחר הנרמני-הסובייטי. רבים שערו קודם, שעם כל ההסכמים המסחריים המקיפים שבין שתי המעצמות לא באה עליה ניכרת במסחרן ההדדי, למעשה. באי-כוח הסובייטים במדינות הדימוקרטיות סיעו לא מעט להפצת דעה זו. כפי שמסתבר בעת, היתה העליה בסחר נרמני-הרוסי ניכרת מאוד. כמויות האכספורט והאימפורט הניעו ב-1940 כ-400 מיליון מרק כמעט - כלומר נידול פי עשרה משווי של המסחר בין שתי ארצות אלו בשנת 1939! לפי ההסכם המסחרי הנרמני-הסובייטי החדש, צריך סחר-החליפין ההדדי ב-1941 להניע ל-500 מיליון מרק. נראה, שנלויו של היקף האכספורט הרוסי לנרמניה, הוא שהביא את ממשלת ארה"ב לידי החלטה להפסיק את יצואם של כמה מיני סחורה אמריקאים ל.ס.ס. ר. כיון שסתורת אלו נקנות ע"י הרוסים בשביל נרמניה.

*

לפי ידיעות נרמניות, רשמיות ובלתי-רשמיות, שנתפרסמו בעתונות שויצרית, הניעו הוצאות המלחמה השנתיות של נרמניה ל-63 מילירדים מרק (כ-5 מילירדים לייש לפי שער-החליפין שלפני המלחמה). כל הכנסתה הלאומית של נרמניה במשך שנה הוא כ-90 מילירדים מרק; הנאצים מוציאים, איפוא, לצרכי המלחמה סכום השווה ל-70% של כלל הכנסת האומה. עומס-הוצאה זה בא לידי בטוי גם בדרכים אחרות. כך, למשל, עלה הסך-הכל של חובות המדינה מ-34 מילירדים בפרוץ המלחמה עד 75 מילירדים לסוף שנת 1940. על הורדת דרגת החיים בנרמניה

יעידו, הקימוציים של הרייך בשמחים כלכליים שונים. נרמניה קימצה בשנת-המלחמה 1940: ע"י צמצום בצרכי-מחיה כ-5 מילירדים מרק; ע"י דיחוי ההשקעות הרגילות במלאכה, תעשיה ומסחר (חילופי-מכונות, תיקוני בנינים וכו') - כ-18 מילירד; ע"י הקטנת המלאי כ-8 מילירד; ס"ה 26 מילירדים מרק. הפינור בהשקעות הרגילות גורם להתנוונות של מנגנון הייצור האזרחי, ודבר זה עתיד לגרום לירידה נוספת של רמת החיים בעתיד.

*

הסקירות מבורסת ברלין מעידות ברור על הורדה ניכרת של הרבית, המשתלמת על ניירות-ערך ממשלתיים וצבוריים. בראשית המלחמה שלמו השלטונות 4 1/2% בעד השמרות של קופת-המדינה (Reichsschatzausweisungen). לראשית 1941 צומצמה הרבית עד 3 1/2%, ויש רמזים על הקטנה נוספת. כן הופחתה הרבית על ניירות-ערך רשמיים אחרים. מכיון שהממשלה הנאצית אוסרת על הרוב להוציא ניירות-ערך פרטיים חדשים, אנוסים בעלי הרכוש ושאר משקיעי-הכספים בנרמניה למסור את אמצעיהם לרשות-המדינה ברבית ההולכת וקטנה. זה הוא אחד מבטויי ההלאמה הממלכתית-הנאצית, ההולכת ומתפשטת על שמחים שונים ורבים.

לפי שהחברות הקפיטליסטיות-הפרטיות עדיין רשאיות לשלם עד 6% על מניותיהן, עלה שער המניות הפרטיות בבורסה, אם כי הדיבידנדה שלהן לא עלתה כלל וכלל, ויש שירדה מאוד. אין השלטונות חוששים לזרימת השקעות לשוק הכספים הפרטי, באשר כל אָמִיסָה חדשה צריכה רשיון ממשלתי מפורש. עד כמה מצער חלקו של המשק הפרטי בשאיבת האמצעים יעידו שני מספרים: כלל האמיסיות של הבנקים וחברות-המניות בשנת 1940 הניעו רק למיליארד אחד (1006 מיליון מרקים בדיוק); לעומת זה גדל סכום אנרות החוב של השלטון ושאר התחביבויות ב-13 חדשי המלחמה הראשונים ב-32 מיליארד.

יורק־להבה והשימוש בהם

„יורק־להבות“ היו אחד החידושים הבולטים של מלחמת העולם הקודמת. יש לשער כי ימלאו תפקיד גם בהאבקות של עכשיו; בין במלחמת החפירות כאז, בין במלחמה המובילית ע״י קביעתם בטנקים, ובין בהגנה הסטטית על עמדות קדמיות ונקודות מבודדות. הרשימה חניתנת בזה נדפסה ב-Infantry Journal של דצמבר 1940. — המערכת.

40—20 שניות ואי־אפשר היה להפסיקה באמצע. אשר לטיפוסים המיטלטלים היה משקלם 30—10 ק״ג; הסות—25 מטר; כמות השמן כ־3 גלונים (13.6 ליטר), ומשך האש 30—20 שניות. המספר האפשרי של «צרורות» האש — מ־15 ועד 28. הטיפוסים הקבועים אינם נהוגים בשימוש כיום. אולם יתכן, שפרטים במבנה שלהם ניתנים להתאמה אל יורק־להבה הבנויים בטנקים. הסות של הטיפוסים המודרניים האלה הוא קרוב ל־100 מטר והוא יכול לשלוח מ־50 עד 100 «צרורות», שימָשכו בסך הכל מדקה אחת ועד שלוש דקות. איטליה ציידה לפני כמה שנים את הטנקים שלה ביורק־להבה. אף הצבא הגרמני השתמש בהם בקרב של פלנדריה, ורושמם היה מפתיע מאוד.

כן אין ספק שמבנה יורק־האש המיטלטלים שופר הרבה, ביחוד על־ידי השימוש בחמרים קלים. הסות שלהם מגיע כיום עד 35 מטר, ומשך־האש הוא משלושים עד ארבעים שניות, באותו מספר «הצרורות». פעולתו של זרם האש באה בראשונה מן השמן הנוצר גופא, אולם החום הפועל מתפשט בהקף גדול כמעט פי שלושה מן הדיאמטר של זרם השמן. הפרטונל של יורק־להבה צריכים להיות מוגנים על־ידי בגדי אֶסבסט. אחרי כן פועל זרם השמן בכוח הגזים המרעילים הנוצרים שבו, ביחוד כשהוא מכוון למקומות סגורים, כגון מחפורות ומצודות־שדה. בשעה שהזרם פוגע באיזה שטח יוצרת ההצתה הבלתי מושלמת תחמוצת־פחמן. בנקודת־הפגיעה פועל זרם השמן מיד ובשלמות. אולם הרושם המדהים הוא גדול אף מן הנזק הגשמי. דבר זה הוכח בהחלט על פי מספר השבויים שנלקחו בפעולות של יורק־

אחד מכלי־הזין האיומים ביותר שנתפתחו בימי מלחמת 1914/18 הוא יורק־להבה. הנסיונות הראשונים בתיכון יורק־האש הם מראשית המאה הנוכחית. הצבא הגרמני עשה את הנסיון הראשון ביורק־להבה ובשנת 1914 גם התקין למעשה אחדים מהם. ההתקפה הראשונה שנערכה בנשק זה היתה ליד מֶלנקור, בחזית המערבית, ב־25 בסברואר 1915. ההישגים המצומצמים שהושגו בהתקפות אלו לא הניעו את מעצמות ההסכמה לתכן נשק דומה לזה. כל יורק־להבה בנויים על פי עיקר יסודי אחד. הם רצופים משני מִיָּכָלִים: האחד מכיל שמן — תערובת של פסולת־עטרן, פחמימנים, קריאוזוט ופחמן־גפריתי, — והשני, המחובר על ידי שסתום עם הראשון, מכיל גז דחוס, עפ״ר חנקן. גז זה הוא המשמש כוח מניע. משנפתח השסתום דוחק הגז את השמן דרך צנור, ובצאת השמן החוצה הוא נדלק בעזרת מנגנון־הדלקה. הסות של יורק־אש תלוי בשני דברים: בכמות הלחץ של הגז המניע; זה אינו צריך לעלות על שיעור מסוים, כדי שזרם השמן לא יתפור; ושנית — בסמיכותו של זרם השמן הנוצר. דבר זה משתנה לפי אורך הזמן של ההתקפה, משום שצריכת השמן גדלה כמובן ככל שהדיאמטר של זרם השמן הוא גדול יותר. הרי שטוֹחַ האש וזמן המְשָכָה מוגבלים על ידי משקל הציוד והשמן שעל היחידה לשאת עמה. שני סוגים עיקריים של יורק־אש היו נהוגים במלחמת העולם: קבועים־במקומם ומיטלטלים. משקלם של הטיפוסים הקבועים (כשהכלי ריק) היה בין 70—125 ק״ג; טוֹחַ האש שלהם הגיע ל־40—25 מטר; כמות השמן שהכילו: 8—26 גלונים (36—118 ליטר), האש פעלה במשך

אש. ב-1 ביוני 1916 השתער הגדוד ה-66 של חיל הרגלים הגרמני להתקפה ביערות קֶיֶט, ליד וֶרְדֶן, בתמיכתה החזקה של פלוגת יורקי-אש, אשר היו לה חמשה יורקי-אש קבועים במקום ושנים-עשר מיטלטלים. מלבד השטח ההגון שתפס הגדוד עוד לקח 1900 שבויים, ובכלל זה שני מפקדי רגימנטים וששים קצינים אחרים.

במלחמה נגד טנקים מכונים אנשי יורקי-הלהבה את זרם האש דרך האשנבים ושאר חריצים. השמן הנכנס לטנק מוסיף לבעור, כמובן, ועשוי להדליק כל דבר הניתן לבעור. על כל טנים, הטמפרטורה הפנימית של הטנק תעלה, כרגיל, מיד עם כניסת שמן בוער לאיזה חריץ שהוא, ובשעה שהטנק אפוף להבות, יחסר חמצן באויר המשמש את המנוע, מה שמפחית את מהירותו או עוצר אותו לגמרי.

במלחמת-העולם שימשו יורקי-אש קבועים לפעולת התקפה במלחמת עמדות, במקום שהיריבים עמדו זה מול זה בטוח קצר. הטיפוסים הקבועים של יורקי-האש שימשו לשחק את פעולת האויב אשר בחפירות הקדמיות, ולהכשיר בזה את החדירה לקו-החזית של האויב. סוג-ציוד זה אינו ראוי לשימוש בקרבות שדוגמתם ראינו במלחמה זו עד עכשיו. ואף אמנם עד עכשיו לא בא כל זכר ליורקי-להבה קבועים. יורקי-אש קבועים עלולים לשמש בהצלחה בהתגוננות כדי לכסות על גזרות-חזית קטנות, ברם, פעולתם נמשכת זמן מוגבל מאד. במקרים מסוימים טובים יורקי-אש קבועים להגנת ביצורים בטוח קצר. יורקי-אש מיטלטלים מהווים חלק מזיונן של «יחידות-סער». יחידות של יורקי-אש, המוגנות באש תומכת של כל סוגי הנשק והמנצלות כל מחסה המזדמן להן, מתקרבות לנקודות חזקות ולמצודות-השדה של האויב. ברמוני-יד ובמקלעים הן מתגברות על ההתנגדות אם האיש הממונה על יורקי-האש מוצא שאינו יכול להתקרב עד לתחום-הטוח שלו, הרי הוא פולט «צרור»-אש, ואז הוא מתקדם אל טוח-הפעולה, ויריעת-העשן שהוא יוצר לו עיי כך משמשת לו מסך. מוטב לפוצץ את המטרה

בטרם יחלו יורקי-האש בפעולתם. כן אפשר לבצע את מעשה ההריסה בתמיכתם של יורקי-אש. תפקידם הוא אז לבער או לדכא את ההתנגדות מקרוב, או לפרוש יריעות עשן, כדי שלא ירגיש האויב בחבורת-ההריסה המתקדמת. יורקי-להבות מועילים גם בקרבות-רחוב, כדי לבער בהם מרחפים ובנינים, כשהטנחים הם ארוכים מדי, משאפשר יהיה לכוון בדיוק רמוני-יד אל החלונות או אל הדלתות. יורקי-הלהבה יחוללו גם בערות מקומיות, וכך יעוררו מבוכה בקרב האויב.

באופנסיבה אין יורקי-האש משמש נשק לפעולות מקריות, אלא שניתן לו תפקיד מסוים לאחר סיור מדוקדק בתחום האויב. יורקי-האש, בתור שכזה, אינו ראוי להשתמש בו כדי להבטיח רציפות של התקפה באיזור מסוים, מלבד במקרה שאפשר לצרף לחילות-הסער מספר מספיק של יורקי-אש, כדי להשתלט על המטרות הנפרדות הבאות בזו אחר זו. את המספר הדרוש אפשר לקבוע רק כשיש ידיעה ברורה על המצב אצל האויב. דומה, שהשימוש העיקרי ביורקי-האש – מלבד תמיכתם בפעולות נפרדות מסוימות – הוא להיות לעזר ליחידות-הסער, ברגע שפוסקת התמיכה מצד החיילות הערוכים בערפן (ביחוד מצד חיל התותחים), להעניק להן אותו יתרון הכוח שהוא חשוב כל כך בשביל להבקיע עמדה חזקה ולהמשיך בהתקפה מעבר לה. במלחמה של עכשיו ממלאים יורקי-האש תפקיד חיוני בהתקדמות מכוונת אל מצודות-שדה, והם פועלים בשיתוף עם שאר כלי-נשק המצוינים בכוח אש תוקפני.

בשעת הדיפת התקפה נגרית משמשים יורקי-האש לפעולת-התגוננות בטוח קצר. ואולם רק לעתים רחוקות הם מובאים לידי פעולה בראשיתה של פעולת-התגוננות.

שום אינפורמציה לא נתפרסמה בנוגע לשימוש הטקטי של טנקים יורקי-אש. יתכן, שראויים הם לשימוש כנגד מצודות-שדה, במקום שאפשר להתקרב אליהן וכן לשם התגוננות אנטי-טנקית.

אשר לפעולות כנגד חיל-רגלים, אין כל הגנה אישית מפני זרם של שמן בוער. ואולם

דומה, שניתן לספק הגנה קולקטיבית בשביל מצודות-שדה. מבלי לזלזל בפעולתם הממשית של יורק-האש, יש להסביר היטב לצבא, כי הצלחת יורק-האש תלויה בעיקר בהשפעתו על רוח האויב. כל חייל שאינו שוכב בתחום הירדיוס של זרם-השמן חייב לכוון מיד את האש שלו כלפי יורק-הלהבה. זוהי שיטת ההתגוננות

הטובה ביותר. כי האיש חמומה על יורק-הלהבה נוטל לו מטרה רבת-המדות בטוח קצר, וזמן פעולתו של יורק-האש הוא קצר. משגברת על המתיחות הנפשית הקיצונית, מצטמצם ההישג של יורק האש בנוק הגשמי הממשי, והתקפת צבא האויב המשתער מאבדת הרבה מעוזה.

הרהורים על הגנת בריטניה

הקטע הניתן בזה תורגם מתוך מאמר של המיור-גנרל רואן-רובינסון – אחד הסופרים תצבאיים הידועים בבריטניה – על לקח תבוסת צרפת. הוא מסיק מסקנות בגוגע להגנתה של בריטניה ועומד ביחוד על תעודת „משמר הארץ”. – המערכת.

מה ומה הוא הלקח אשר בן הא, – זה היושב מאחורי מבצרו, שהחזיקו מעמד במשך תשע מאות שנה – ילמד מן המערכה בצרפת? ראשית: בחדשות המתפרסמות צריך להיות ריאליזם בריא, אשר יעודד את רוחנו במעשים הנאים שעשינו, אך לא ידגיש ביותר הישגים פחות חשובים, וישנה ביושר-לב את הסכנות לנגד הציבור. אם אנשים מפחדים מפני אפשרויות של סכנה, ודאי שלא יוכלו לעמוד בפני הסכנות אם הן תבואנה. יתר על כן, כל שעה דומה לזו בדברי ימינו מעידה, כי דוקא ידיעת הסכנות המרחפות על ראשנו מגבירה את אומץ-הלב של הבריטים. על כן אין כל רוח בהעלמת חדשות קשות, ורק הפסד בלבד, חוץ מבמקרה שפרסומן הוא לטובת האויב. הלקח השני של המערכה הוא, שבמקרה של פלישה צריכה לבוא מיד המהלומה הנגדית במלוא העצמה ובמקום הנכון. והרי זה דורש שירותי קשר ואיתות טובים, כדי לאפשר שליטה מלאה בכוחות ההגנה, וכן יש צורך בחלוקה מתאימה של החיילות, בניצול מלא של ההובלה ובתחבורה טובה בכבישים ומסילות הברזל; כמו כן נחוץ למנוע את אפשרות התנועה של האויב. שלוש הדרישות הראשונות הן ענין

המוטל על אחריות הפיקוד העליון, אלא שבהתאם לכך חייבים התושבים להשאר בבתיהם, שלא להכביד על תנועת הצבא שלנו; הדרישה האחרונה היא כלפי בעל האחוז והחורה, אשר עליהם למנוע בעד חיל-הטיס של האויב להגיע לשדותיהם, וכלפי בן הכפר והעיר המאורגנים ב„משמר-הארץ”, שעליהם ללחום עד האיש האחרון ועד הכדור האחרון כדי למנוע מחיל רגלי של האויב או מכוחות ממונעים שלו את המעבר דרך המחסומים שהוקמו בכל הדרכים בארץ.

אגב, אחד התפקידים האחראים ביותר במערכת ההגנה שלנו מוטל על מפקד המחלקה או הכתה, הממונה על המחסום. נניח, שהגיעה ידיעה על התקרבותו של האויב. אם הוא ימהר מדי לחסום את המעבר הרי הוא מפריע לתנועת צבאנו אנו, אם יאחר – כפי שקרה הדבר לעתים קרובות במלחמת השנה שעברה באירופה – הרי אין ערך למחסומיו. הרבה יהיה תלוי באפיו ובשיקול דעתו של האיש במקום. הוא יגדיל את סכויו לפעולה נכונה, על ידי שילמד בלי הרף את פרטי הבעיה הזאת ויעשה נסיונות-חזרה על כל האמצעים שהוא יאחז בה במקרים ממקרים שונים, כדי למלא את תפקידו.

* תכונה היא לחובת שיבוש חשדות ומגרשי-האספורט ע"י התקנת מכשולים או חפירת תעלות, כדי למנוע ירידת אורוני-האויב. – המערכת.

ש א ל ו ת ט ק ט י ת

מאז פרצה המלחמה מרבים העתונים וכתבי-העת (בבריטניה ובארצות אחרות) לפרסם "בעיות" טקטיות ו"תרגילים", המציגים בפני הקוראים מצבים מסוימים של פעולת החיילות. אף אנו עושים בזה נסיון ראשון להגיש "תרגיל" מעין זה לקורא העברי. — המערכת.

פטרול לוחם – קרב פגישה

במלחמה החדשה נודעת חשיבות רבה לפעולות של יחידות קטנות ועצמאיות, ביחוד במלחמת הרים. במלחמת יון באלבניה מבצעות יחידות קטנות פעולות חשובות, בפרט כשקו החזית אינו רצוף. הטקטיקה של יחידות אלה היא טקטיקה של קרב זעיר. הבעיה שלפנינו מתוארת כפעולת פטרול של חיל-רגלים יוני באלבניה, בעצמת מחלקה. פעולות מעין זו בוצעו, בודאי, גם בשטחים הריים של ארץ-ישראל, עיי כוחות בריטיים.

ס פ ו ר - ה מ ע ש ה

לאחר קרבות קשים נסוגו האיטלקים במהירות, והמגע אתם נפסק. פטרולים לוחמים גשלהים משני הצדדים, כדי לחדש את המגע ולקבוע את מקום כוחות האויב ועריכתם.

מפקד גדוד רגלים, המחזיק בגזרה של החזית, בקו הראשון, נותן לאחת מפלוגות החלוץ שלו את הוראות הפעולה דלקמן:

א. הקו הראשון של האויב עובר במרחק של 15 ק"מ, לערך, מהקו שלנו. פטרולים של האויב משוטטים באזור X (הררי). ציודם קל. הפעולות האויריות של האויב נפסקו בשל מזג האויר הרע.

ב. עמדותיו נמצאות בתחתית הגבעות M מצפון לכפר N. בכביש המוביל מ-K ל-L משוטטים משעה 07.00 פטרולים של מכוניות משורינות שלנו ושל חיל הרוכבים. ג. בדוק, אם הנקודות המסומנות במפתך במספרים 1, 2, 3, 4, תפוסות עיי האויב. (מס' 1 – רמה נרחבה; מס' 2 – גיא; מס' 3 – מיצר; מס' 4 – גבעה מכוסה שיחים ועצים). ד. את הידיעות תמסור למטה הגדוד עד שעה 20.00.

מפקד הפלוגה נתן למפקד מחלקה 3 את הפקודה שכללה:

א. פרטים על האויב, על כוחותינו ועל התפקיד (לפי הוראות מפקד הגדוד). ב. צו לצאת ביום..... בשעה 05.30. דו"ח על הפעולה למסור עד שעה 19.00. ג. דרך הפטרול (מחלקה מס' 3) לפי המסומן במפה רצופה. ד. נוסף לציוד הרגיל (רובה ו-50 כדורים לרובאי, 2 מקלעים – 600 כדור לכל אחד, אקדח-בִּקִּיטות וכדורים) יש לקבל מהמחסן תת-מקלע, 3 מדוכות-8 רימוני רובה לכ"א, ו-36 רימוני-יד.

הבעיות והצעות לפתרון

1. מה הן פעולותיו של מפקד המחלקה לפני היציאה?
הצעת פתרון:

א. חקירת השטח, שיש לערוך בו את הפטרול ובחירת דרך שילך בה. (מדידת מרחקים, קביעת מקומות מסוכנים וכיו"ב, בעזרת מפה או על סמך ידיעות ממקור אחר).

- ב. כינוס סגן מפקד המחלקה ומפקדי הכתות, לשם הסברת התפקיד ובחינת השטח לפי המפה ולפי אפשרויות התצפית במקום; חלוקת התפקידים; מתן הפקודות והסברתן.
- ג. הוראות בנוגע לציוד, לבוש ומוון (ארוחת בוקר לפני היציאה ומנות אוכל ומשקה לדרך).
- ד. קביעת מסדר היציאה לשעה 05.00.
- ה. בדיקת המחלקה (האנשים, הנשק, התחמושת, המוון וכיו"ב).

2. מה יהיה מבנה המחלקה ביציאתה?

הצעת פתרון:

שיקולי מפקד המחלקה: כבדת הדרך הראשונה – 11,5 ק"מ – עוברת, לפי הרשום במפה, בכביש. הפטרול המשורין שלנו בדרך זו יוצא רק בשעה 07.00. לפיכך יש לבחור במבנה, שיבטיח את המחלקה. אם כי פעולתו האוירית של האויב פסקה, אין להניח, שבטוחים אנו ממסוסי האויב.

החלטת מפקד המחלקה: אין להתקדם בסדר מכונס, אלא לקיים רוחי-בטחון בתוך המחלקה.

פקודת מפקד המחלקה:

כתה מס' 7 אתי – כחלוק, שני גששים יתקדמו מתוכה 75 צעד לפנים.

כתה מס' 8 – 15 צעד אחרי כתה 7, מימין לכביש.

כתה מס' 9 – 20 צעד אחרי כתה 8, משמאל לכביש.

כתה מס' 7 תצטייד בתת-מקלע. שאר הכתות – כל אחת במקלע.

המדוכות – בסוף כל כתה.

הגששים – קדימה!

3. מה יהיה מבנה המחלקה וארגון ההבטחה בשעה שתעבור על פני רמה נרחבת, שגבעות שולטות באגפה השמאלי?

הצעת פתרון:

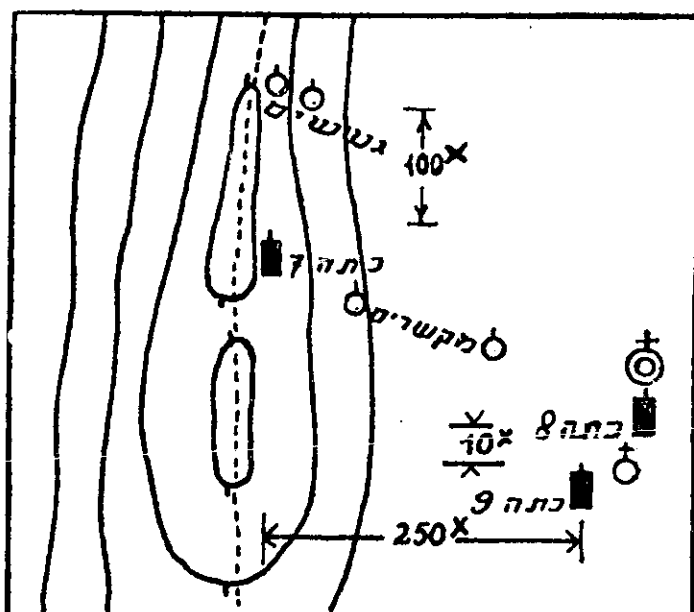
שיקולי מפקד המחלקה:

הבעיה העיקרית היא הבטחת המחלקה מפני אש הסתעה או אש-מארב מצד הגבעות השולטות. המרחקים לגבעות הם גדולים ביותר משאפר יהיה להגן על המחלקה ע"י משמרות אגפיים רגילים. משמרות כאלה או שיהיו קרובים מדי לגוף המחלקה, או, אם יתרחקו, יהיו חלשים מכדי להתגונן בלי עזרה דחופה. צורת ההבטחה המתאימה ביותר תהיה פלגת-הבטחה אגפית עצמאית, שתעמוד בקשר איתות עם המחלקה ותוכל להחזיק מעמד בפני התקפות קטנות מהמארב.

החלטת מפקד המחלקה:

כתה מס' 7 תתקדם כפלגת-הבטחה אגפית

על פני המדרונות של הגבעות השולטות, סמוך לרוכסיהן, כדי 250 צעדים משמאל לגוף המחלקה.

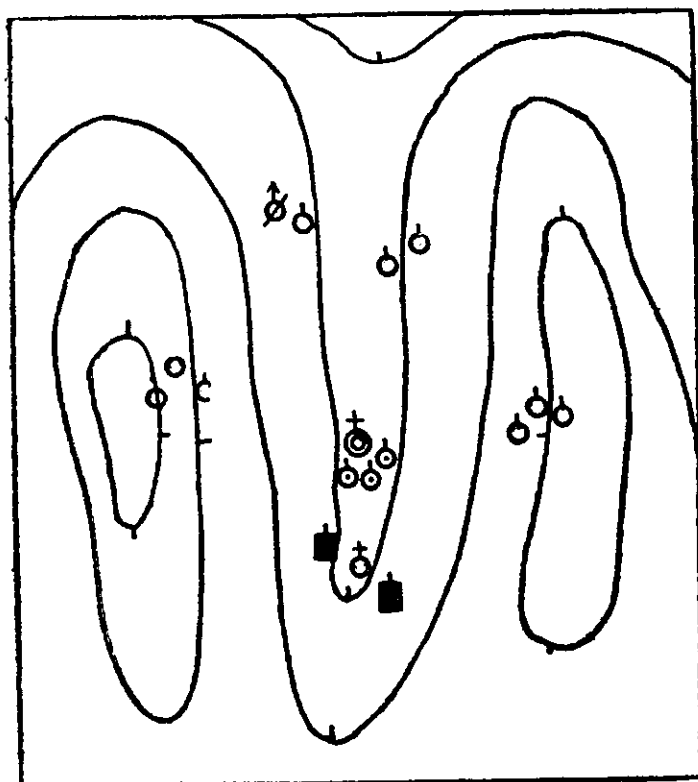

סימנים מוסכמים	
שוראי	○
רמן מדוכה	⊙
תת-מקלע	⊗
צעדים	x
מקלע	⊕
מפקד מחלקה	⊙
סגן מפקד מחלקה	⊙
כיוון המורד	→

שני גששים ילכו כ-100 צעדים לפנייה. תת-המקלען יהיה בראש הכתה ורמן-הרובה - בסופה. שני אנשים יהיו פלגה מקשרת עם המחלקה. אם פלגת-ההבטחה תפגוש כתת אויב קטנה, עליה להתקיפה ולהודיע על כך למפקד המחלקה. במקרה של פגישה עם יחידה גדולה יותר, יש לרתק למקומה ולהודיע למפקד המחלקה. הפלגה תחזור לגוף המחלקה בהגיעה לגיא.

כתה מס' 8 תנוע מימין, בדירוג לאחור. תפקידה לשמור על האגף הימני.
כתה מס' 9 תנוע במרחק 10 צעדים אחרי כתה 8 וכ-20 צעד בדירוג לשמאל. אני אמצא ע"י כתה מס' 8; סגני-בין כתה 8 וכתה 9.

4. מה יהיה מבנה המחלקה וארגון הבטחתה, כשתעבור לגיא שארכו 1.5-1 ק"מ. רחבו 100-120 צעד ומדרונותיו תלולים.

הצעת פתרון:

שיקולי מפקד המחלקה:
הסכנה היא מפני הפתעות מצד המדרונות. הואדי הוא צר וארוך; ההבטחה המתאימה תהא, איפוא: גששים לפניים ומשמרות אגפיים. המשמרות יוכלו להיות חלשים, אולם במרחק שיבטיח להם עזרה דחופה.

החלטת מפקד המחלקה (לפני הכניסה לוואדי):

כתה מס' 7: מפקד הכתה, תת-מקלען ושני טוראים אחרים יצאו כגששים כ-150 מטר לפני גוף המחלקה. הם יפעלו זוג-זוג משני עברי הגיא ויחפו אלה על אלה; עליהם להתקדם בקפיצות, מעצם חשוד אחד למשנהו, לבדקו ולהודיע את התוצאות למפקד המחלקה. שאר אנשי הכתה יפעלו - 3 אנשים מימין

הגיא ו-3 משמאלו - כמשמרות אגפיים; הם ינועו בקרבת קו-הרכס, מבלי להתבלט על קו הרקיע, וישקיפו על המדרונות. מזמן לזמן יש להפסיק את ההתקדמות ולעסוק בבדיקת עצמים ותצפית. מדוכת הכתה תשאר עם גוף המחלקה.

כתות מס' 8 ו-9 תתקדמה מימין ומשמאל לגיא.

אני אמצא מאחרי כתה 7 עם 3 המדוכות, שתשמנה רזרבה של אש במקרה של הפתעה משטח מת. סגן מפקד המחלקה - בין כתה 8 ו-9.

5. המחלקה הגיעה למיצר* קצר, הגבעה ששמאלו מתנשאה על זו שממימנו. מה יהא מבנה המחלקה וארגון הבטחתה?

הצעת פתרון:

שיקולי מפקד המחלקה: - כדי לעבור את המיצר לא תספיק אבטחה נעה (משמרות אגפים). יש צורך במשמר-זקיפים** שיחפוס משלט על הגבעה ויבטיח את המחלקה. מכיון שהגבעה השמאלית מתנשאה על הימנית יספיק משמר-זקיפים אגפי אחד שימצא עליה. החלטת מפקד המחלקה: זוג הגששים שמשמאל והמשמר האגפי השמאלי יהיו

* מיצר - גיא צר שמדרונותיו תלולים.

** משמר-זקיפים (picket) - אבטחה בלתי נעה. צורת הבטחה זו שכיחה מאוד באזורי-הרים; משמרות-זקיפים נקבעים שם על רמות נישאות השולטות על הגאיות, או מעברי-ההרים, שבהם משתחל הגוף העיקרי.

משמר-זקיפים אגפי על הגבעה השמאלית השלטת על המיצר. המשמר האגפי הימני והגששים אשר מימין יצטרפו לגוף המחלקה. לאחר שתעבור המחלקה את המיצר וינתן האות ע"י מפקד הכתה העורפית, יצטרף משמר-הזקיפים למחלקתו. *

6. מה יהיה מבנה המחלקה וארגון ההבטחה, בהתקדמה על גבעה מכוסה שיחים ועצים צעירים? (הראות מוגבלת).

הצעת פתרון:

שיקולי מפקד המחלקה: – השטח מכוסה שיחים ועצים ונמצא בקרבת האויב; יש לצפות למארב או לפגישה עם האויב. לשם זהירות ואפשרות של פעולה דחופה תתקדם המחלקה במכונס עד כמה שאפשר, תוך הבטחת האגפים. כדי שמפקד המחלקה יוכל לראות את הנעשה באופן בלתי אמצעי, יתקדם לפני גוף המחלקה. סגן המפקד יהיה עם המחלקה וירכז על ידו את המדוכות. החלטת מפקד המחלקה: המחלקה תתקדם במשולש, שכתה מס' 7 תהווה את חודו. שתי הכתות הנותרות, בדירוג לימין ולשמאל, תבטחנה את האגפים.

פקודת מפקד המחלקה:

מפקד כתה מס' 7! שלח שני גששים כ-40–50 צעד לפני המחלקה. אני אתקדם אחרי הגששים. מאחרי, במרחק של 10 צעדים, תתקדם הכתה כולה, ובראשה תת-המקלען ושני רמנים. סגן מפקד המחלקה! קח את שלש המדוכות וצא במרחק 10 צעדים אחרי כתה 7. מפקדי כתות 8, 9! – במרחק 15 צעד אחרי סגן מפקד המחלקה, ו-10 צעדים ימינה ושמאלה. הוציאו גששים להבטחת האגפים. רמנים בראש הכתות, – המקלענים בסופן. המחלקה – פדן נשק!

פגישה עם האויב

7. (מצב א): הגששים ומפקד המחלקה הגיעו לגבעה C ונתקלו ביריות בודדות של האויב מצד פסגתה, המרחק 60–70 מטר, לערך. האויב לא נראה.

הצעת פתרון:

שיקולי מפקד המחלקה: האויב מחזיק בפסגת הגבעה C. אולי רק פטרול חלש הנהו, ואולי גששים של גוף חזק יותר. קודם כל יש לבדוק את כוחו ואת עמדותיו של האויב. החלטת מפקד המחלקה:

יש להגיע לפסגת הגבעה C השלטת על הסביבה ולבצע סיור תוקפני; כתה מס' 7 עם מפקד המחלקה תבצע את הסיור. סגן מפקד המחלקה, רמני הרובים ומקשרים ילכו בעקבות מפקד המחלקה, במרחק של 20 צעד ממנו. שתי הכתות הנותרות תסתדרנה במסתור (שיחים, סלעים) במרחק 40 צעד מן הפסגה, תקיימנה קשר עין עם מפקד המחלקה או סגנו ותחכינה לאות.

8. (מצב ב*): מפקד המחלקה עם כתה 7 מגיעים לפסגה בחיפוי אש רובים ותת-מקלע. לאחר תפיסת עמדות נשמעת אש רובים ונשק אוטומטי מצד שמאל ואש רובים בלבד מצד ימין. מפקד המחלקה קובע את המצב הבא: על גבעה A משמאל, במרחק 200 מטר לערך, נמצא מקלע וכ-15 רובאים של האויב. בגבעה B מימין, במרחק 250 מטר לערך, 7–10 רובאים. בין גבעתנו (C) והגבעות A ו-B – גיא מכוסה שיחים. רובאי האויב נסוגים מהמדרון האחורי של הגבעה C (שאנ ונמצאים עליה) לעבר החורשה המוליכה אל הגבעה A. הפסגה שעליה נמצאות עמדותינו שלטת על הגבעות התפוסות ע"י האויב.

* תרשים מעבר לדרך

הצעת פתרון:

שיקולי מפקד המחלקה: כפי הנראה, לפנינו פטרול עצמאי של האויב. יש לשער, שכתות גדולות יותר של האויב אינן בקרבת מקום. השעה היא 09.30, ז. א. שפטרולים שלנו, של רוכבים ושל מכוניות משורינות, משוטטים כבר בסביבה. עובדה זו מאפשרת לנו פעולה יותר חפזית. החלטת מפקד המחלקה:

יש להתקיף את האויב בסדר הבא: א. את פלגת האויב הנסוגה. ב. את עמדתו העיקרית בגבעה A. ג. את עמדת המשנה שלו בגבעה B. בזמן שנתקוף קבוצת אויב אחת נרתק מעמדתנו השלטת את שאר קבוצותיו למקומן. החורשה שבינינו לבין הגבעה A תאפשר לנו את ההתקרבות לשם התקפה.

פקודת מפקד המחלקה:

מפקד כיתה מס' 9! את המחצית האחת של כיתוך עם מקלע מס' 1 תקבע בעמדה

במדרון השמאלי של הגבעה.

תפקידה לרתק ארץ האויב

שבגבעה A למקומה. את המח-

צית השניה עם מקלע מס' 2

תערוך במדרון הימני. תפקידה

לרתק את האויב אל גבעה B.

מפקד כיתה מס' 7!

תקוף את גששי האויב הנסוגים

במדרון הגבעה. לכשתסיים את

פעולתך, תסייע לכיתה מס' 8

שתתקוף ארץ האויב על-

הגבעה A.

מפקד כיתה מס' 8!

תקוף את האויב שעל הגבעה

A. כיתה מס' 7 תתמוך בך

לאחר שתסיים את פעולתה.

סגן מפקד המח-

לקה! תקח שתי מדוכות,

תשאר עם כיתה מס' 9 ותנהל

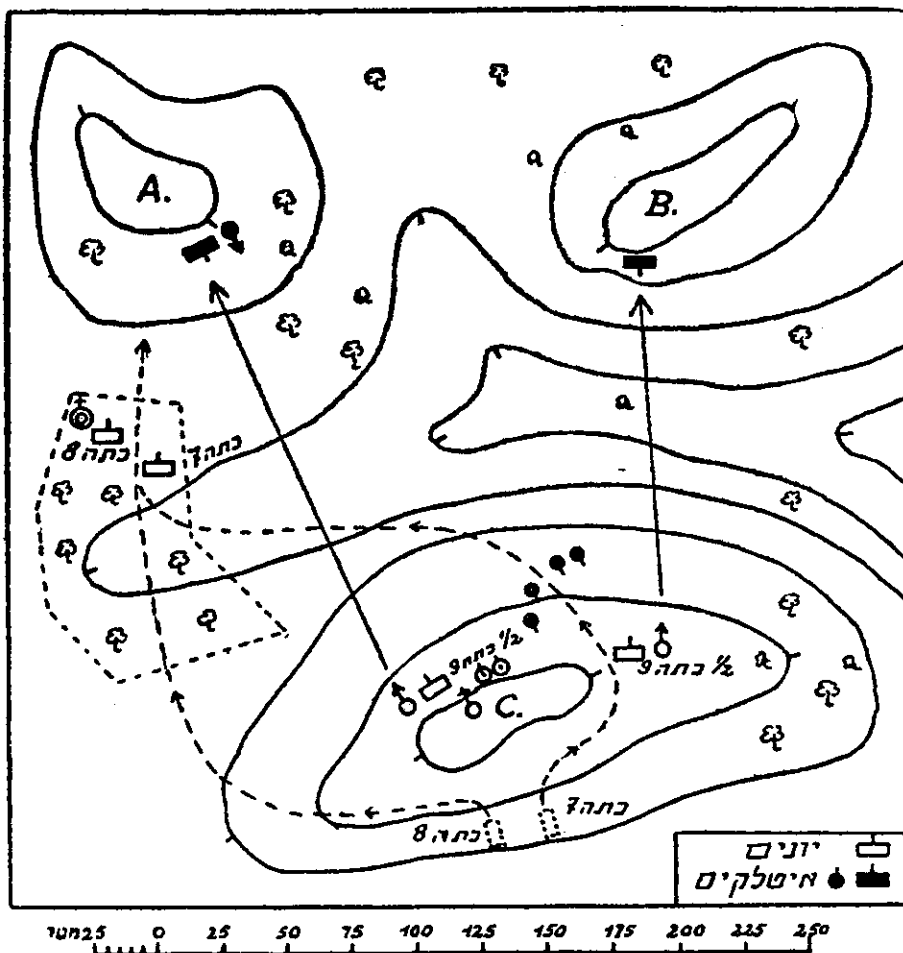
את האש שלה. תשתק במידת

האפשרות את מקלע האויב.

משתלכודנה הכתות את הגבעה A, תעביר את האש לעבר גבעה B. מקלע מס' 1 יעבור

לגבעה A. לכשתקבל ממני אות תתקדם עם הכיתה לגבעה B.

ב. ישראלי

אין כל מצבים נזאשים; יש רק אנשים שנואשו מן הפצב.

(מובא על ידי קליר בות, בספר „אירופה באביב“)

צ י ו נ י ה מ ז ר ח ה ת י כ ו ן

סוריה והלבנון

«אל-מצרי» מוסר מבירות, כי חקלאים באלג'זירה אשר בצפון סוריה עשו נסיונות מוצלחים של זריעת אורז. את זרעי האורז קבלו ממצרים.

«פלשתין» מודיע, כי העדות הסוריות והלבנוניות באמריקה עושות מאמצים חשובים, להבטיח לפני גמר המלחמה את עצמאות ארצותיהן. מנהיגי העדות הללו סבורים, שאם שאלת סוריה לא תפתר בטרם תגמר המלחמה, יקבע גורל הארץ שלא לפי רצון התושבים.

«צאזא אל אחרר» הבירותי מוסר פרטים על בית-החרשת החדש לסוכר, שנפתח באל-עבדה בקרבת טריפולי בפברואר ש. ז. בית חרשת זה מיוצר לפי שעה כאלף טון סוכר לשנה, אולם מקוים שבמשך הזמן תגיע תוצרתו לשבעת אלפים טון. סוריה והלבנון צורכות בכל שנה שלושים ושנים אלף טון סוכר.

«צאזא אל אחרר» מוסר, כמו כן, ידיעות על בית-הזיקוק שהוקם באופן ארעי בטריפולי. בית-הזיקוק הופך את הנפט הגלמי לבנזין, פיזל וגזולין. כמות הנפט הגלמי המצויה בטריפולי עולה למאה וחמשים אלף מטרים מעוקבים והיא תתן בקירוב ארבעים אלף טון בנזין, בערך כתצרוכת השנתית של סוריה והלבנון. בתשובה לשאלה ששאל ביכ העתון את מנהל בית-הזיקוק, מה יעשו בגמר השנה, כשיחוסל מלאי הנפט הגלמי, נאמר לו שהממשלה דואגת לפיתוח מקורות הנפט שבאלג'זירה העליונה (על גבול תורכיה).

עירק

«פלשתין» מוסר, כי העתונות העירקית חוזרת ומכחישה את השמועות, כאילו המיניסטריון העירקי הקודם התפטר בעיקר מתוך חילוקי-דעות בשאלות-חוק.

«אל-בלך» הבגרדי דורש, שבלוב, ההולכת ומשתחררת בכוח הנשק הבריטי האימפריאלי, תוקם ממשלה ערבית עצמאית. כן תובע העתון, שממשלות ערביות תוקמנה גם בשאר ארצות אפריקה הצפונית.

לפי הודעת העתונים העירקיים נמכר כל יבול צמר-הגפן של עירק ליפן במחיר 500.000 ל"ש. יפן זקוקה, כידוע, לצמר-גפן, ביחוד מאחר שארצות הברית מקשות על יצוא גלם זה ליפן, מאז חתימת ההסכם המשולש בין יפן לגרמניה ואיטליה.

מצרים

«אל-אהרם» המצרי מכחיש את הידיעה על ניתוק הקשרים הדיפלומטיים בין מצרים לרומניה. נסיעתו של נציג מצרים בבוקרשט למצרים באה רק לרגל חופשתו, שהודיע עליה עוד לפני חדשים מספר. את מקומו בבירור רומניה ממלא פקיד גבוה אחר. היחסים בין שתי המדינות הם תקינים.

«אל-מצרי» מודיע מקהיר, כי מתנהל שם כעת מו"מ בין ממשלת מצרים לבין באי כוח מיניסטריין-החוץ התורכי על סחר חליפין בין שתי הארצות. העתון מוסר ממקור רשמי, שמצרים מעונינת ביחוד ביבוא עצים מתורכיה.

קירנאיקה

«הארץ» מ-9 למרץ, וכן עתונים אחרים, מודיעים, כי בתי היהודים ומוסדותיהם באחת הערים שבקירנאיקה המרכזית נהרסו ונשדדו כליל ע"י השכנים בתקופת בין-הזמנים שבין צאת האיטלקים ובין הקמת משטר הכיבוש הבריטי.

תימן

עלון חוגי הצעירים התימנים בא"י, «הד החוגים», מודיע, שבבירת תימן, צנעה, אין

סעודיה

«אל-אהרם המצרי מודיע, כי ג'מיל מרדס בק, ראש הממשלה הסורית לשעבר ואחד ממנהיגי «הגוש הלאומי», נסע בסוף ינואר, בלוירת סער אללה אלג'ברי, מיניסטר-החוץ הסורי לשעבר, לבקור ממושך לריאד.

מתקבלים יותר חולים יהודים לבית-החולים הממשלתי. אולם שני הרופאים האנגלים העובדים בצנערה מבקרים בבתי היהודים ומגישים להם עזרה שלא על מנת לקבל פרס. גם ניתוחים הם עושים בבתיים. «לולא עזרה זו – כותב העלון – היה מצב היהודים קשה מאד».

ב י ן ש כ נ י ן

«אל-סיראט» מוסר, כי הא' פרל, מנהל מחלקת החינוך הממשלתית החליט לפתוח חמשה בתי-ספר נורדיים באיזור באר-שב. בכל בית-ספר ישמשו שני מורים, ומשכורתם וכן שאר הוצאותיהם תחולנה על מחלקת החינוך. הא' פרל סייר, כידוע, לפני זמן קצר את הנגב.

«פלשתין» מוסר, שבקרוב יפתח דהמלך פרוק את הכביש החדש המקשר את מצרים עם בגדד והעובר דרך ארץ ישראל. אורך הכביש מגבול מצרים עד בגדד הוא כ-1200 קילומטר; לפי דברי העתון עלו הוצאות הסלילה בשלשת-רבעי מיליון לא"י. (נראה, שהערכה זו מוקטנת במידה רבה. – המערכת).

לפי «אל-דיפאע» קנתה ארץ-ישראל מעבר-הירדן בשנת 1940 סחורות ע"ס של 477 אלף לא"י ומכרה לה רק בסך 65 אלף לא"י; מלבד זאת עברו את א"י בטכנויט סחורות מיועדות לעבה"י בסך של 250 אלף לא"י.

«אל-דיפאע» מוסר, כי לפי הזמנת השלטונות התכנס ב-15 בפברואר כינוס של מוכתרים משלושים וחמשה כפרים שבסביבות ירושלים. מלבד בא-כוחו של שלטון המחוז נוכחו גם מפקחי החקלאות, הבריאות והחינוך. כינוס דומה לזה נתכנס גם בבית-לחם ב-13 בפברואר.

«אל-דיפאע» ו«פלשתין» מן ה-20 בפברואר מביאים בצורה בולטת את פרטי ביקורו של הנציב העליון בשכם, לרגל פתיחת «המכון הבריטי» שם. בנאום הפתיחה אמר הנציב, כי גומרי המכון יקבלו סטיפנדיות כספיות, על מנת שיטעו להשתלם במכללות בריטיות. כמו כן יספל המכון בלימוד ערבית לשוטרים הבריטיים הנמצאים בסביבה. הנציב הביע את תקותו, שהמכון ישמש מקום פגישה של ערבים ואנגלים ויחזק את ההבנה ההדדית ביניהם.

«בעיות היום», שבועון היוצא לאור ע"י חוגי הליגה להתקרבות יהודית-ערבית, מפרסם בגליונו מיום 16 בפברואר קטעים מנאומו של ה' חוסיני חליפה, ראש עיריית עכו, בשיבת הפתיחה של מועצת נהריה. ה' חוסיני חליפה פנה למסובים היהודים ואמר בין השאר: «דיברו כאן על יחסי הבנה ושתוף פעולה בין יהודים לערבים. שמחתי מאד לשמע זאת, אך הייתי רוצה, שדברים אלה לא יהיו בגדר מלים בלבד, אלא יצאו מכלל הלכה למעשה. מדורי דורות נוטים הערבים להבנה ושתוף-פעולה עם שכניהם, גם דמם ולאומיותם מצווים עליהם לנהוג כך. אך אם יקרה ויתנקשו בזכויותיהם יוכרחו להשיב, ואני תקוה שדבר זה לא יקרה עוד». את תשובתם של היהודים לנואם אין העתון מביא.

«אל-דיפאע» מודיע, שקצין המחוז בירושלים שלח פקודה מיוחדת לספור את צעירי ארבעים וחמשת הכפרים הנמצאים במחוז, כדי לאפשר את סדור כולם בעבודות צבוריות. העבודות תעשינה בקרבת הכפרים.

אדם

יותר טובה ויותר מבק בה

שמור על התלושים תמורתם תקבל פרסים!

הצופה

עתון יומי, נאמן למסורת ישראל ולכל קדשי האומה
מחיר החתימה: לשנה 3.000 לא"י; לחודש 250 מא"י; גליון בודד 9 מא"י.
כתובת המערכת וההנהלה: תל-אביב, רחוב הרכבת 12, בית הסוכנים, ת.ד. 2045.

דבר

עתון סועלי-ארץ-ישראל
העורך: ב. כצנלסון

«דבר» הוא עתון מדיני, ספרותי, אינספורמטיבי וחנוכי ושוקר על מפעלו של צבור הסועלים בארץ-ישראל.

«דבר» הוא העתון היומי הנפוץ ביותר בארץ. מחיר החתימה: בארץ 3.000 לא"י לשנה, לחצי שנה 1.500 לא"י, לחודש 250 מא"י.

הכתבת: «דבר», תל-אביב, ת.ד. 199

הבקר

עתון יומי מדיני וספרותי

מופיע בתל-אביב בבוקר ובצהריים

בטאון הצבור האזרחי בארץ שרור אינספורמציה מיוחד לעניני האכרים והמושבות

עתון עממי ובלתי תלוי «הבקר» הוא הדרך הטובה ביותר לפרסום מחיר העתון: 250 מיל לחודש, 3.000 לא"י לשנה המערכת:

ת"א רחוב רענן 23, טלפון 4541/4542 ת.ד. 261 ההנהלה:

ת"א רח' יהודה הלוי 40, טלפון 4111 ת.ד. 261

SOLEL BONEH Ltd.

Central Contracting Office
Jewish Labour Federation

סולל בונה בע"מ

מרכז קבלני של הסתדרות
העובדים העברים הכללית בא"י

Among Contracts carried out
in the past three years:

160 Km. metalled
Roads

■
"Tegart's Wall"
Barbed-wire
Frontier Fence

■
Tel-Aviv Harbour

■
Government
Hospital, Haifa

■
The University Hospital,
Mount Scopus, Jerusalem

■
Military Camps and Barracks
at Jerusalem, Natania, Sara-
fand and 60 other places

בנתרה במשך שלש שנות
המאורעות:

160 ק"מ כבישים

■
"גדר הצפון"
לאורך הגבול הסורי

■
נמל תל-אביב

■
בית-החולים
הממשלתי בחיפה

■
בית-החולים האוניברסיטאי
בירושלים

■
מחנות צבא בירושלים, נתניה,
סרפנד ובעוד 60 מקומות שונים

ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בא"י
קפת מלוה וחסכון של העובדים בתל-אביב בע"מ

טלפון 3037, ת.ד. 997

רחוב אלנבי 126, פנת לילינבלום 50

מ ק ב ל ת פקדונות וחסכונות בתנאים נוחים
מ ק ב ל ת שמורות וכל מיני דוקומנטים לגובינא ולדיפוזיט
מ ע ב י ר ה כספים לכל חלקי הארץ
פועל! אורח! חסוך אך ורק במוסד הפועלי הקואופרטיבי!